

REVISTA CENTRULUI DE STRATEGII APLICATE

DIPLOMACY & INTELLIGENCE

Nr. 17
decembrie 2021

REVISTĂ DE ȘTIINȚE SOCIALE, DIPLOMAȚIE ȘI STUDII DE SECURITATE

Bordul editorial
Ion Lucian CATRINA - Conf. univ. dr., Facultatea de Științe ale Comunicării, Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir Laura RITEȘ - Director Direcția Procedură Legislativă, Sinteze și Evaluări la Camera Deputaților Ionuț IFRIM – Conf. Univ. Dr., cercetător științific la Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române Adrian CĂMĂRĂȘAN – Lect. Univ. Dr., Șef serviciu Protecția informațiilor clasificate la Autoritatea de Supraveghere Financiară Corina Georgiana ANTONOVICI – Lect. Univ. Dr, Facultatea de Administrație Publică, Școala Națională de Studii Politice și Administrative Mihai MĂRGĂRIT – Consilier parlamentar la Camera Deputaților Sarmiza ANDRONIC - Lector la Institutul Diplomatic Român Cătălin PEPTAN – Dr. Ing., directorul Institutului de Politici Publice, Administrație și Științele Educației din cadrul Universității Constantin Brâncuși din Targu-Jiu, cadru didactic asociat la Universitatea de Vest din Timișoara Andy Constantin LEOVEANU - Lect. Univ. Dr, Facultatea de Administrație Publică, Școala Națională de Studii Politice și Administrative Florin Marius POPA – Lector Univ. Dr., Facultatea de Administrație Publică, Școala Națională de Studii Politice și Administrative Ionuț RITEȘ – Cadru Didactic Asociat la Universitatea de Vest din Timișoara Valeriu ANTONOVICI – Cadru Didactic Asociat la Facultatea de Științe Politice, Școala Națională de Studii Politice și Administrative Adrian BANTAȘ - dr. la Universitatea Națională de Aparare (Informații și Securitate Națională) / drd. la Universitatea Nicolae Titulescu (Dreptul Uniunii Europene) Raluca CĂLINA - Profesor la Școala Gimnazială nr 97, București. Voicu TONENCHI - Analist
Redactor Șef
Valeriu ANTONOVICI – Cadru Didactic Asociat la Facultatea de Științe Politice, Școala Națională de Studii Politice și Administrative
Redactor Șef Adjunct
Adrian BANTAȘ - dr. la Universitatea Națională de Aparare (Informații și Securitate Națională) / drd. la Universitatea Nicolae Titulescu (Dreptul Uniunii Europene)
Secretar General Redacție
Ionuț RITEȘ – Cadru Didactic Asociat la Universitatea de Vest din Timișoara
Președinte de onoare
Ștefan GLĂVAN - Prof. Univ. Dr. Ambasador
Tehnoredactare
Mihnea Ionuț RITEȘ, Alina ILII, Mihai Valentin SOARE

Drepturile de autor rămân în proprietatea autorilor.

ISSN 2344 – 3650

CUPRINS

Lavinia- Adriana GRECU	Solidaritatea europeană în vremea COVID-19 European solidarity in time of COVID-19	5
Daniel DUMITRU Delia-Mihaela MARINESCU	Implicarea mass-media în promovarea principiilor egalității de șanse și controlul migrației Involvement of the media in promotion principles of equal opportunities and migration control	15
Daniel DUMITRU Delia-Mihaela MARINESCU	Rolul Uniunii Europene în realizarea și menținerea securității societale The role of the European Union in achieving and maintaining societal security	26
Sorin SĂVUȚ	Considerații privind evoluția securității și apărării pentru "războaiele ce vin" Security and defense considerations for "the coming wars"	35
Bogdan Aurelian POLIAC	Globalizarea, valorile sociale și ciocnirea civilizațiilor Globalization, social values and the clash of civilizations	51
Bogdan Aurelian POLIAC	Migrația – una dintre provocările actuale ale Uniunii Europene Migration - one of the current challenges for the European Union	64

Adriana COTEL Florinda GOLU Bogdan OPREA	Epuizarea personalului medical în timpul pandemiei: O problemă de siguranță națională? Burnout of medical staff during the pandemic: A national security issue?	82
Raul NISTOR	Aspecte privind rolul armatei în asigurarea securității umane Aspects regarding the role of the army in ensuring human security	90
Dacian DUNA	Sfârșitul jocului în Afganistan: retragerea SUA și lupta pentru hegemonie globală cu China The end of the game in Afghanistan: the US withdrawal and the fight for global hegemony with China	98
Cosmin-Adrian ȘERBAN	Amenințările terorismului și ale crimei organizate transfrontaliere la adresa securității interne a Uniunii Europene Threats of terrorism and cross-border organized crime to the internal security of the European Union	113
	ARTICOLE DE OPINIE ALE COLABORATORILOR REVISTEI DIPLOMACY & INTELLIGENCE	
Dragoș – Adrian BANTAȘ	Scurtă privire comparativă între construirea de sisteme regionale de securitate în Europa, de către SUA și Rusia	130

Solidaritatea europeană în vremea COVID-19

European solidarity in time of COVID-19

Lavinia- Adriana GRECU¹

Abstract: articolul de față își propune să facă o trecere în revistă a principalelor componente ale Conferinței privind viitorul Europei. Chiar dacă am fi tentați să credem că acesta este primul exercițiu de acest fel desfășurat de către instituțiile europene, în cuprinsul acestui articol vom descoperi că, de-a lungul timpului, acest proces de reflexie a fost chiar piatra de temelie a schimbărilor succesive a Tratatelor UE². Actualul proces de consultare a fost inițiat de Jean Claude Juncker³, fostul Președinte al Comisiei Europene. Inițiativa a fost asumată ulterior de președintele în exercițiu, Ursula von der Leyen. Dacă este sau nu un demers sortit eșecului, timpul ne va spune.

Cuvinte cheie: solidaritate, Uniunea Europeană, viitor, economie, pandemie, COVID-19.

Abstract: This article aims to review the main components of the Conference on the Future of Europe. Even if we are tempted to believe that this is the exercise filed by the European institutions, we will find in this article that, over time, this process of reflection has been the cornerstone of the successive changes operated to the EU Treaties. The current consultation process was initiated by Jean Claude Juncker, the former President of the European Commission. The initiative was later taken over by President-in-Office Ursula von der Leyen. Whether or not it will be a success, time will tell.

Key words: solidarity, European Union, future, economy, pandemic, COVID-19.

¹ Absolventă a Facultății de Relații Internaționale și Studii Europene și Master în domeniul Comunicare și relații internaționale. Din 2010 până în prezent Consilier parlamentar în domeniul politicii externe și a afacerilor europene în cadrul Camerei Deputaților.

²https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/founding-agreements_ro

³ <https://www.britannica.com/biography/Jean-Claude-Juncker>

1. Ce reprezintă Conferința privind Viitorul UE?

Potrivit informațiilor furnizate de către Ministerul Afacerilor Externe, Conferința privind Viitorul Europei reprezintă o ocazie unică și oportună pentru cetățenii europeni de a dezbate provocările și prioritățile Europei. Lansată în data de 9 mai 2021⁴, Conferința este cel mai amplu proiect demarat la nivelul UE, acest proces de consultare urmând a se finaliza în primăvara acestui an, pe durata Președinției franceze a Consiliului UE⁵. Un aspect ce trebuie punctat este acela că încheierea procesului de consultare cetățenească este programat a avea loc cu puțin timp înaintea scrutinului prezidențial din Franța programat în primăvara acestui an.

Pentru o bună gestionare a fluxului informativ, Conferința privind Viitorul UE are în componența sa un comitet executiv, un secretariat comun, o Adunare Plenară, un regulament de lucru și o platformă multilingvă cu rol de agoră cetățenească.⁶

Comitetul executiv are în alcătuirea sa o reprezentare egală a Parlamentului European, a Consiliului și a Comisiei Europene, fiecare

instituție având trei reprezentanți și până la patru observatori. Pot fi de asemenea invitați în calitate de observatori - Comitetul Regiunilor și Comitetul Economic și Social European, precum și alte instituții și organe ale UE și parteneri sociali, după caz.⁷

Comitetul executiv hotărăște asupra tuturor chestiunilor asupra cărora este sesizat prin consensul celor nouă reprezentanți. Acesta este responsabil de luarea deciziilor ce vizează buna desfășurare a lucrărilor conferinței (adunări plenare, grupuri de dezbatere și platforma digitală multilingvă), a proceselor și evenimentelor conferinței, de supravegherea conferinței pe măsură ce aceasta se derulează și de pregătirea reuniunilor plenului conferinței, inclusiv în ceea ce privește contribuția cetățenilor și acțiunile lor ulterioare. Acesta convine asupra unui set de principii comune și criterii minime care reflectă valorile UE, „Carta conferinței și asupra modalităților de raportare cu privire la rezultatele diferitelor activități desfășurate sub egida conferinței, precum și asupra mecanismelor de feedback.

⁴ <https://futureu.europa.eu/?locale=ro>

⁵ <https://www.mae.ro/node/56221>

⁶

<https://futureu.europa.eu/pages/about?locale=ro>

⁷

<https://futureu.europa.eu/pages/about?locale=ro>

Comitetul executiv raportează periodic președinției comune (președintele Parlamentului European, președintele Consiliului și președintele Comisiei Europene). Prezența a cel puțin 1/3 din reprezentanții fiecărei componente a comitetului executiv (Parlamentul European, Consiliul și Comisia Europeană) este necesară pentru a permite desfășurarea unei reuniuni.

Secretariatul comun, compus dintr-un număr egal de membri ai personalului Parlamentului European, al Secretariatului General al Consiliului și, respectiv, al Comisiei Europene, ia, sub autoritatea comitetului executiv, toate măsurile necesare pentru a asigura buna funcționare a comitetului executiv și asistă reprezentanții și observatorii comitetului executiv în conformitate cu prezentul regulament de procedură. Copreședinții secretariatului comun participă la toate reuniunile comitetului executiv.

Secretariatul comun asistă comitetul executiv în asigurarea organizării și desfășurării corespunzătoare a plenului conferinței și acționează independent în conformitate cu regulamentul de procedură și poate implica experți pe care îi poate invita să participe la reuniunile și evenimentele organizate în contextul conferinței, în special la grupurile de dezbatere ale cetățenilor.

Reuniunile comitetului executiv sunt prezidate în comun de copreședinți. Copreședinții convin asupra modalităților de exercitare în comun a președinției înainte de fiecare reuniune, pentru a asigura egalitatea între aceștia.

Copreședinții reuniunii asigură buna desfășurare a discuțiilor și pot lua orice măsură care să conducă la promovarea celei mai bune utilizări posibile a timpului disponibil, cum ar fi organizarea ordinii în care sunt discutate punctele, limitarea timpului afectat luărilor de cuvânt și stabilirea ordinii în care iau cuvântul participanții.

Adunarea Plenară poate face propuneri către Comitetul executiv (care este, reamintesc, actorul principal al Conferinței privind Viitorul UE). Totodată a fost agreată ideea potrivit căreia propunerile mai sus-evocate să fie votate de Adunarea plenară, dar acest vot va trebui să fie unanim (Parlament European + Comisie Europeană + Consiliu + toate parlamentele naționale). O altă mențiune importantă face referire la faptul că Raportul final al Comitetului executiv trebuie să fie elaborat "pe baza discuțiilor și propunerilor Adunării plenary".

Reuniunile plenului conferinței sunt prezidate în comun de copreședinții comitetului executiv. Copreședinții convin asupra

modalităților de exercitare în comun a președinției înainte de fiecare reuniune, pentru a asigura egalitatea între aceștia.

Copreședinții asigură buna desfășurare a discuțiilor și pot lua orice măsură necesară pentru promovarea celei mai bune utilizări posibile a timpului disponibil, cum ar fi organizarea ordinii în care sunt discutate punctele, limitarea timpului afectat luărilor de cuvânt și stabilirea ordinii în care iau cuvântul participanții.

Platforma multilingvă reprezintă pilonul logistic central al Conferinței de vreme ce pe ea se încarcă toate pozițiile exprimate de cetățenii europeni (de altfel, nu doar cetățenii europeni sunt chemați să se exprime cu privire la viitorul UE, ci și cetățenii statelor candidate, inclusiv cetățenii turci). În plus, pe această platformă vor fi încărcate rapoartele și minutele întâlnirilor Comitetului executiv, împreună cu orice alt document relevant pentru Conferință. În fine, pe această platformă vor fi transmise sesiunile Adunărilor plenare și evenimentele cu cetățenii organizate la nivel european de către cele 3 instituții (Parlament, Comisie și Consiliu).

Domeniile pe seama cărora cetățenii pot trimite puncte de vedere sunt următoarele⁸:

- climă,
- sănătate,
- economie, locuri de muncă și justiție socială, această ultimă declinare fiind introdusă la insistențele grupului parlamentar al socialiștilor europeni (S&D),
- transformare digitală,
- valori fundamentale, stat de drept și securitate,
- migrație, acest subiect fiind introdus la insistențele PPE,
- educație, cultură, tineret și sport,
- afaceri externe,
- democrația europeană
- altele

Procedura de transmitere a opiniilor exprimate de cetățeni se realizează după cum urmează:

- Cetățenii se exprimă direct pe platformă – în acest caz, staff-ul Comisiei Europene compilează/analizează opiniile lor și le transmite către Adunarea plenară;
- Cetățenii se exprimă în cadrul evenimentelor organizate la nivel local, regional, național sau european – în acest caz, organizatorii acestor evenimente trimit rapoarte de sinteză cu pozițiile exprimate de cetățeni către staff-ul sus-menționat al Comisiei

⁸ <https://futureu.europa.eu/processes?locale=ro>

Europene, care le compilează/analizează și le transmite către Adunarea plenară;

- Adunarea plenară dezbate și se exprimă cu privire la cele de mai sus (și nu numai!), iar rezultatul acestor dezbateri este trimis către Comitetul executiv;
- Comitetul executiv elaborează Raportul final, pe care îl trimite Președinției comune a Conferinței;
- Președinția comună prezintă Concluziile Conferinței către cele 3 instituții europene, care vor decide ce este de făcut în continuare.

La o simplă analiză, toate aceste lucruri par a fi ușor de implementat. Realitatea însă ne demonstrează că arhitectura instituțională a acestei Conferințe poate îngreuna, pe alocuri, procesul consultativ. Un alt aspect ce consider că merită punctat este cel referitor la modul în care opiniile transmise de către cetățeni pot fi analizate, sortate și chiar implementate în viitoare strategii europene. Este limpede că volumul mare de informații va genera, fără putere de echivoc, un blocaj procedural datorat în mare parte și timpului relativ scurt de procesare a informațiilor. Pe de altă parte, este interesant de analizat modul în care decidenții europeni se vor raporta la observațiile și opiniile trimise de către cetățeni.

2. Ce a declanșat acest proces de consultare?

Procesul de reflexie cu privire la viitorul UE nu este însă un exercițiu nou. Tratatul de la Lisabona⁹ reprezintă primul proiect amplu de revigorare a construcției europene. Demarat sub forma unui proiect constituțional la sfârșitul lui 2001, Tratatul de la Lisabona (TL) fost semnat în cadrul Consiliului European din 13 decembrie 2007¹⁰ și a fost ratificat de toate statele membre. Intrat în vigoare la 1 ianuarie 2009¹¹, TL a conferit Parlamentelor naționale dreptul de a fi informate cu privire la propunerile legislative inițiate de instituțiile europene și au obținut dreptul de a supune toate propunerile legislative venite din partea acestora unui proces de control parlamentar în scopul verificării dacă acestea respectă principiul subsidiarității.

O nouă dezbatere privind viitorul UE a fost inițiată de Consiliul European informal din iunie 2016, ca

⁹ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/5/tratatul-de-la-lisabona>

¹⁰ Prof. univ. dr. FUEREA Augustin – Manualul Uniunii Europene, Ediția a VI-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2016, p.86

¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=OJ%3AC%3A2007%3A306%3ATOC>

urmare a rezultatelor referendumului din Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, pentru ca trei luni mai târziu, la Bratislava, să fie inițiat un proces de reflecție politică ce viza îmbunătățirea relațiilor dintre statele membre și apropierea de cetățenii.

În paralel cu acest proces de reflecție, șefii de stat sau de guvern reuniți la Bratislava stabiliseră și o serie de priorități pentru următoarele luni ce vizau teme precum migrația și frontierele externe, securitatea internă și externă, dezvoltarea socio-economică și tineretul. Viziunea pe termen lung însă, a fost prezentată în martie 2017, la Roma, ținând seama de o serie de contribuții formulate până atunci, respectiv scrisoarea adresată de președintele D. Tusk șefilor de stat sau de guvern reuniți în Consiliul European informal de la Valetta, din 3 februarie 2017, cele trei rezoluții ale Parlamentului European privind viitorul UE, Cartea albă privind viitorul Europei, prezentată de Comisia Europeană, la 1 martie 2017, ori Declarația Grupului de la Visegrád (V4).

Invocând principii precum încrederea și cooperarea loială, principiul subsidiarității, principiul democrației, dar și eficientizarea și transparentizarea procesului decizional european, reuniunea Consiliului European de la Roma a pus accent pe păstrarea unității celor 27

state membre pentru apărarea intereselor și valorilor comune. Concret, statele membre s-au angajat să acționeze pentru realizarea unei Uniuni sigure și securizate, prospere și durabile, cu un rol cât mai crescut la nivel mondial.

Summit-ului de la Roma i-a urmat cel de la Sibiu, din mai 2019¹², care s-a încheiat cu o declarație prin care statele membre se angajau să păstreze unitatea, solidaritatea, să ocrotească democrația și statul de drept, să susțină acțiunea la nivelul Uniunii Europene în acele domenii în care UE aduce valoare adăugată, să respecte principiul echității, să reducă disparitățile, să protejeze cetățenii și viitoarele generații, astfel încât Uniunea să devină un lider mondial responsabil.

Pe baza acestor principii și deziderate, Consiliul European din 20 iunie 2019 a adoptat agenda strategică pentru următorii cinci ani (2019-2024), menită a călăuzi activitatea instituțiilor Uniunii. Agenda cuprinde patru priorități principale: protejarea cetățenilor și a libertăților; dezvoltarea unei baze economice solide și pline de vitalitate; construirea unei Europe verzi, echitabile, sociale și neutre din punctul de vedere al impactului

¹²

<https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2019/05/09/the-sibiu-declaration/>

asupra climei și promovarea intereselor și valorilor europene pe scena mondială.

Pentru transpunerea acestor priorități Consiliul European a invocat necesitatea asigurării în cadrul UE a unei baze economice solide și a reamintit că Uniunea trebuie să se concentreze asupra aspectelor importante, potrivit principiilor subsidiarității și proporționalității, să încurajeze creativitatea și inovația și să acționeze în limitele tratatelor, cu respectarea principiilor democrației, statului de drept, transparenței și egalității între cetățeni și între statele membre. Pe lângă toate acestea, a fost subliniată importanța colaborării cu cetățenii, cu societatea civilă și cu partenerii sociali, precum și cu actorii regionali și locali.

La 16 iulie 2019, în fața plenului Parlamentului European, candidata la președinția Comisiei Europene¹³, încurajată de participarea sporită la alegerile parlamentare din mai 2019, pleda pentru organizarea unei conferințe privind viitorul Europei, o etapă în efortul de a impulsiona construcția europeană și de a aduce Uniunea mai aproape de cetățenii săi. Această inițiativă ar urma să se realizeze în trei pași: 1) elaborarea conceptului, structurii, calendarului și

domeniului de aplicare al conferinței; 2) asigurarea unui cât mai mare grad de participare la dialogurile cetățenilor prin facilitarea participării în persoană și online și 3) asigurarea unor urmări adecvate față de rezultatele conferinței.

Dubravka Šuica, vicepreședintele Comisiei Europene pentru democrație și demografie, a fost abilitată să pregătească conferința, împreună cu Parlamentul European și Consiliul UE, stabilind structura, calendarul și domeniul de aplicare al conferinței. Aceasta va fi sprijinită de Věra Jourová, vicepreședinte pentru aspectele instituționale și Maroš Šefčovič, vicepreședinte pentru dimensiunea prospectivă și aspectele interinstituționale.

La 12 decembrie 2019, Consiliul European a analizat oportunitatea organizării unei conferințe privind viitorul Europei, dar a atras atenția că prioritatea o constituie punerea în aplicare a agendei strategice convenite în iunie 2019. Pe de altă parte, s-a arătat că în organizarea conferinței ar trebui să se implice Consiliul, Parlamentul European și Comisia, dar și statele membre, în mod egal, inclusiv parlamentele naționale.

Pandemia de COVID-19 a izbucnit în prim proces de pregătire a conferinței. În martie 2021, Parlamentul European, Consiliul UE și Comisia Europeană au convenit asupra unei declarații comune, care stabilea

¹³ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_ro

regulile și principiile comune care urmau a guverna conferința. S-a convenit ca forumul de conducere al conferinței să fie deținut de cele trei instituții.

Declarația comună semnată de președinții celor 3 instituții europene la 10 martie 2021 a marcat încheierea fazei pregătitoare și a facilitat lansarea platformei multilingve a conferinței, hub-ul central al conferinței care va oferi atât cetățenilor cât și organizațiilor societății civile posibilitatea de a împărtăși idei despre viitorul Europei și de a găzdui și participa la evenimente dedicate acestui demers.

3. Poziția adoptată de România

Camera Deputaților a fost sesizată pe fond cu privire la Comunicarea a Comisiei către Parlamentul European și Consiliu - Pregătirea conferinței privind viitorul Europei – COM(2020) 27¹⁴, în data de 10.02.2020.

În cuprinsul Hotărârii adoptate de plenul Camerei Deputaților în data de 24.06.2020 sunt punctate principalele aspecte cuprinse în textul documentului european și subliniate

câteva dintre aspectele care, în opinia Camerei Deputaților, trebuiau corijate.

Senatul României a salutat inițiativa privind organizarea conferinței, susținând participarea parlamentelor naționale ca membri cu drepturi egale ai conferinței și organismelor sale de conducere, precum și o reprezentare egală ca număr cu aceea a Parlamentului European. De asemenea, salutând implicarea cetățenilor în dezbateri, invocând principiile reprezentativității și legitimității democratice a membrilor conferinței, Senatul României a formulat rezerve cu privire la mecanismul de selectare a participanților.

Într-o notă a Guvernului României cu privire la prioritățile președinției croate, transmisă Camerei Deputaților în ianuarie 2020, se arată că România va susține continuarea dezbaterilor privind viitorul Europei, subliniind, totodată, contribuția adusă deja de summit-ul și Declarația de la Sibiu la această dezbatere. În ceea ce privește conferința privind viitorul Europei, România va susține organizarea conferinței de o manieră inclusivă, cu implicarea tuturor statelor membre și cu o partajare echilibrată a competențelor între Consiliul UE, Parlamentul European și Comisia Europeană, conform atribuțiilor fiecărei instituții, așa cum sunt prevăzute în tratate. De

¹⁴

http://www.cdep.ro/eu/examinare_pck2015.fis_a_examinare?eid=611

asemenea, România va sublinia importanța de a utiliza această conferință ca o oportunitate pentru asigurarea punerii în aplicare eficiente a priorităților agreate în agenda strategică a UE pentru perioada 2019-2024.

Concluzii

Scopul prezentului articol a fost acela de a prezenta principalele componente ale Conferinței privind Viitorul UE și ideea originală avută în vedere la demararea acestui proces amplu de consultare cetățenească.

În opinia mea, Conferința privind Viitorul UE este un proiect sortit eșecului. Pentru a nu fi înțeleasă greșit, aș dori să precizez că sunt un susținător ferm al proiectului european, al necesității de cooperare intra- comunitar și extra-comunitar și sunt convinsă că beneficiile vizibile la nivelul fiecărui stat membru (cu exemple ca Bulgaria și România) au permis dezvoltarea accelerată a spațiului estic european.

Cu toate acestea, procesul de consultare a fost demarat rapid, fără ca toate punctele logistice esențiale să fie foarte bine puse la punct. Deficitul de personal menit să analizeze opiniile trimise pe platforma digital pusă la dispoziția cetățenilor europeni, procesul de selecție al acestora și filtrarea mesajelor au potențialul de a

genera o discrepanță între opiniile bine argumentate și mesajele xenophobe, antieuropene și extremiste.

Pe de altă parte, arhitectura instituțională a Conferinței face aproape imposibilă implicarea parlamentelor naționale, reprezentanții acestora fiind doar observatori pe durata întregului proces. Un factor important ce trebuie subliniat este și cel referitor la modul în care opiniile trimise de cetățeni vor fi sau nu incluse în viitoare politici europene.

Timpul ne va spune dacă această consultare a fost sau nu de succes sau dacă, dimpotrivă, a alimentat și mai mult valul de euroscepticism “resuscitat” de efectele produse de pandemia de Covid-19.

Bibliografie

1. BĂRBULESCU, Iordan Gheorghe – *Noua Europă. Vol.I: Identitate și model european*, Editura Polirom, București, 2015 ;
2. FUEREA Augustin – *Manualul Uniunii Europene, Ediția a VI-a revăzută și adăugită*, Editura Universul Juridic, București, 2016;
3. USHERWOOD Simon, PINDER John - *Uniunea Europeana - O foarte scurtă introducere*, Editura Litera, București, 2020
4. *Raport de etapă – Conferința privind viitorul Europei. Activitățile desfășurate de Institutul European din*

România, București 2021

[http://ier.gov.ro/wp-](http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2022/01/IER_Raport-de-etapa_COFE_site-RO.pdf)

[content/uploads/2022/01/IER_Raport-de-etapa_COFE_site-RO.pdf](http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2022/01/IER_Raport-de-etapa_COFE_site-RO.pdf)

5. Raport - Consiliul European, iulie 2018-noiembrie 2019

https://www.consilium.europa.eu/media/46713/20195203_qcao19001ron.pdf

Resurse internet:

1. <https://european-union.europa.eu>
2. <https://www.britannica.com>
3. <https://www.mae.ro>
4. <https://futureu.europa.eu>
5. <http://www.cdep.ro>
6. <https://www.consilium.europa.eu>
7. <https://eur-lex.europa.eu>

**Implicarea mass-media în promovarea
principiilor egalității de șanse și controlul migrației
Involvement of the media in promotion
principles of equal opportunities and migration control**

Daniel DUMITRU¹⁵

Delia-Mihaela MARINESCU¹⁶

Abstract: *Mediul online, și implicit presa din mediul virtual, a avut în ultimii ani o dezvoltare impresionantă pe întreg mapamondul devenind pentru multe persoane și entități organizatorice un lucru cotidian și indispensabil, influențând modul de percepere al unor domenii esențiale.*

Obiectivul cercetării științifice este legat de prezentarea rolului primordial al mijloacele de informare în masă în abordarea sectoarelor cu relevanță asupra securității societale, inclusiv în ceea ce privește importanța respectării principiului egalității de șanse, al efectelor migrației asupra structurii statale, dar și al necesității reflectării echitabile a acestor domenii în mass-media pentru asigurarea echilibrului securității și al unui fundament solid pentru orice stat democratic, mai ales în condițiile în care prin informații eronate transmise în mod intenționat se pot urmări scopuri destabilizatoare și inducerea unui anumit comportament legat de o problemă de actualitate.

Cuvinte cheie: *mass-media; egalitate de șanse; migrațiune; securitate; informație.*

Abstract: *The online environment, and implicitly the virtual media press, has had an impressive development in recent years all over the world, becoming for many people and organizational entities an everyday and indispensable thing, influencing the perception of some essential areas.*

The aim of scientific research is to present the primary role of the media in addressing sectors relevant to social security, including the importance of respecting the principle of equal opportunities, the effects of migration on the state structure, but also the need to reflect. to ensure the balance of security and a solid foundation for any democratic state, especially given that intentional misrepresentation of intentional topicality.

Keywords: *media; equal opportunities; migration; security; information.*

¹⁵ Col. Prof. univ. dr. Universitatea Națională de Apărare „Carol I” București, Locțiitorul comandantului în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” București

¹⁶ Doctorand în domeniul Informații și Securitate Națională în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” București, avocat în cadrul Baroului Prahova

Introducere

Trasmiterea obiectivă a informațiilor și diminuarea încercărilor de manipulare în mass-media constituie elemente cheie, care asigură baza securității statelor în condițiile în care mijloacele de comunicare în masă nu mai reprezintă doar un simplu mijloc de difuzare al informațiilor, ci au impact major asupra tuturor domeniilor vieții sociale.

Fundament al unui stat democratic și garanție a eficienței sectorului de securitate¹⁷, mass-media se bazează pe libertatea de expresie și de informare și are un rol definitoriu în formarea opiniei populației și în dezvoltarea societății, putând influența ordinea economică sau politică la nivel mondial¹⁸; prin implicațiile asupra sferelor de referință din cadrul statului, mijloacele de informare în masă au dobândit un rol social important¹⁹, care a fost influențat de evoluția globală și care a căpătat o semnificație

aparte prin rapiditatea răspândirii informațiilor. În condițiile în care societatea modernă se axează pe consolidarea spațiului virtual, inclusiv pe difuzarea evenimentelor pe rețelele de socializare, prin postările publicate, creându-se impresia că opinia cetățenilor este avută în vedere de factorii decizionali, amploarea mass-media în transmiterea informațiilor legate de egalitatea de șanse și de migrație este din ce în ce mai semnificativă.

În societatea globalizată actuală, în care securitatea mondială se poate obține doar prin cooperarea dintre state²⁰, profesioniștii media au un rol determinant în formarea opiniei publice²¹, cu deosebire în contextul în care prezentarea unor informații neutre a devenit o reală provocare, existând în permanență un risc al manipulării în mediul online, inclusiv prin formatorii de opinie de pe rețelele de socializare, cauzat de importanța informațiilor transmise pentru asigurarea securității; au fost identificate situații în care se

¹⁷ George-Dorinel Dumitru, Dragoș-Adrian Bantaș, *Controlul democratic asupra sectorului de securitate-privire comparativă asupra modelului european și aplicării acestuia în România*, articol publicat în Revista Gândirea Militară Românească, nr. 1-2/2018, p. 185.

¹⁸ Raúl Cortés-Landázury, *The Mass Media, Communication and Development: Critical Remarks on Economics and the Media*, articol publicat în revista Palabra Clave, vol. 13, nr. 2, decembrie, 2010, pp. 337-356, disponibil online pe site-ul <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=64916989008>, accesat la data de 20.10.2021.

¹⁹ Ioan Deac, *Introducere în sistemul mass-media*, curs, Editura AISM, București, 2003, p. 9.

²⁰ Dragoș-Adrian Bantaș, *Între frică și siguranță: societățile umane în căutarea securității*, Editura CTEA, București, 2019, p. 189

²¹ A se vedea Filofteia Repez, Maria-Magdalena Popescu, *Reflectarea mediatică a activităților de drept internațional umanitar*, articol publicat în volumul *Drept internațional umanitar. Rolul mass-media în promovarea principiilor și valorilor umanitare*, coordonat de Irina Moroianu Zlătescu, Elena Roxana Vișan și Dumitru Codiță, Editura Karta-Graphic, Ploiești, 2020, pp. 64-74.

încurajează cu precădere opiniile elitelor politice exprimate în mod direct în special în mediul online și nu în aceeași măsură opinia diferitelor grupuri sociale²².

Reflectarea egalității de șanse în mass-media

Protecția drepturilor omului și combaterea discriminării poate fi făcută prin modul de expunere al informațiilor în mass-media, care trebuie să respecte principiile pluralismului și diversității și să promoveze egalitatea, cu atât mai mult cu cât păstrarea liberă și deschisă a presei, în special a celei online, implică asigurarea siguranței și securității acestuia, astfel încât drepturile și libertățile fundamentale să fie păstrate.

Egalitatea de șanse este unul din principiile fundamentale în ordinea juridică internațională, respectarea acestuia fiind o condiție esențială pentru dezvoltarea durabilă, pentru progresul indivizilor, dar și pentru echilibrul unui stat, în condițiile existenței unei protecții egale a tuturor oamenilor împotriva oricărei forme de discriminare²³; în acest domeniu

trebuie să existe o politică statală susținută pentru a promova acțiuni menite să asigure o reducere a numărului cazurilor de discriminare și o îmbunătățire a situației persoanelor defavorizate.

Cea mai des întâlnită formă a egalității reflectată în mass-media este egalitatea de gen; importanța acesteia derivă din faptul că existența unei disproporții în reprezentare între bărbați și femei la nivelul societății are impact direct asupra promovării stereotipurilor care generează discriminare, putând afecta cariere²⁴ și influențând percepția publicului asupra principiului nediferențierii, ceea ce determină imperativul promovării în mod egal la difuzarea știrilor a reprezentanților ambelor sexe.

Pentru asigurarea egalității de șanse în vederea combaterii discriminării pe criteriul sexului, mass-media se impune să promoveze femei prin prisma cunoștințelor și a profesionalismului lor într-un anumit domeniu, nu doar pentru aspecte de ordin fizic sau economic²⁵ pentru a nu

²² Constantin Schifirneț, *Mass-media, modernitate tendențială și europeanizare în era Internetului*, Editura Tritonic, 2014, p.57.

²³ Dragoș-Lucian Rădulescu, *Raporturile juridice de muncă. Discriminarea multiplă*, Editura

Didactică și Pedagogică SA, București, 2021, p. 8.

²⁴ Dragoș-Lucian Rădulescu, *Raporturile juridice de muncă. Discriminarea etnică*, Editura Didactică și Pedagogică SA, București, 2021, p. 52.

²⁵ A se vedea Raportul referitor la egalitatea de gen în sectorul mass-mediei din UE (2017/2210(INI)) elaborat de Comisia pentru drepturile femeii și egalitatea de gen din cadrul Parlamentului European, disponibil online la

genera crearea unor stereotipuri, mai ales în condițiile în care, inclusiv în presa audio-vizuală, se constată că femeile sunt preferate la angajare de multe ori doar pentru aspectul fizic plăcut și datorită vârstei tinere, însă după înaintarea în vârstă sunt înlocuite facil cu alte candidate, ceea ce poate afecta percepția asupra calităților intelectuale ale reprezentantelor sexului feminin.

În aceste condiții, pentru o eficientă implicare a mass-mediei în asigurarea egalității de șanse, autoritățile naționale cu competențe în materie de audiovizual ar trebui să introducă obligativitatea promovării mediatice în mod egal a femeilor și bărbaților și să se asigure că derapajele de la această regulă vor fi sancționate, iar aceste reguli să fie respectate inclusiv la angajarea în presă, unde de multe ori femeile sunt angajate cu mai mare ușurință decât bărbații, unul din argumente fiind cel legat de eficiența mai mare la contractele de promovare, deși statisticile arată că numărul acestora în mass-media este inferior față de cel al bărbaților²⁶.

Prezentarea obiectivă a materialelor difuzate prin prisma egalității de șanse, atât în presa scrisă, cât și în cea audio-vizuală, inclusiv la nivelul imaginilor difuzate și a modului de exprimare, cu o terminologie adecvată, contribuie la combaterea practicilor discriminatorii, eliminând riscul ca prin transmiterea constantă a unor imagini distorsionate, acestea să fie percepute ca normale.

Având în vedere faptul că discriminarea la locul de muncă va duce la aplicarea unor mecanisme care implică în cele din urmă un proces de limitare a drepturilor și libertăților fundamentale²⁷, organizațiile pentru promovarea drepturilor persoanelor care lucrează în mass-media se impune să se asigure că egalitatea este reflectată și în situația protecției acordate prin respectarea concediilor de maternitate/paternitate și să condamne în mod public orice încercare de impunere contractuală pentru femei a interzicerii de a rămâne însărcinate pe perioada angajării.

Deși conținutul informațiilor transmise prin intermediul mass-

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0031_RO.html, accesat la data de 22.10.2021

²⁶ A se vedea studiul Gender Equality in the Media Sector, publicat de Comisia pentru drepturile femeii și egalitatea de gen în ianuarie 2018, disponibil online la https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/596839/IPOL_STU%282018%29596839_EN.pdf, accesat la data de 22.10.2021

²⁷ Dragoș Lucian Rădulescu, Delia Mihaela Marinescu, *Gender discriminations. The influence of the Court of Justice of the European Union Jurisprudence*, articol publicat la Conferința științifică *Perspectives of Law and Public Administration*, vol.8, issue 1, mai 2019, p. 68, text disponibil online pe site-ul <http://www.adjuris.ro/revista/articole/an8nr1/8.%20Radulescu%20Dragos%20UPG%20EN.pdf>, accesat la data de 22.10.2021.

media nu este un atribut al Uniunii Europene, ci al statelor membre, totuși, la nivel european s-a creat o bază legală în acest domeniu, constituit de prevederile Directivei privind serviciile mass-media audiovizuale²⁸ care interzice în mod expres discriminarea pe criterii de sex în mass-media, principiu care trebuie aplicat în mod direct de către statele Uniunii.

Prezentarea unor materiale legate de importanța egalității ar trebui să fie difuzate în mai multe genuri de emisiuni TV, precum și în presa scrisă pentru a fi accesibile unor destinatari diferiți din punct de vedere al vârstei, în condițiile în care modul de percepție asupra egalității se formează încă din adolescență, ceea ce implică ca în emisiunile destinate tinerilor să se argumenteze constant importanța acestui aspect.

Egalitatea nu trebuie raportată doar la discriminarea bazată pe sex, ci la orice alt plan care ar putea crea inechități sociale, având în vedere faptul că activitatea desfășurată se

impune a se baza pe respectarea principiului nediscriminării; printre domeniile relevante menționăm: discriminarea bazată pe handicap, pe accesul la educație al diverselor categorii de populație, discriminarea pe criterii etnice sau religioase etc.

Modul de reflectare al acestor informații nu este util să fie unul arid, cu utilizarea unor noțiuni greu de înțeles pentru publicul de nespecialitate, ci ar trebui să fie accesibil oricărui cetățean astfel încât mesajul transmis să poată fi recepționat pe deplin, iar mass-media să-și îndeplinească rolul de a face educație publică²⁹.

La nivelul legislației statelor membre, adoptarea de norme legale specifice prin care să se interzică în mass-media orice formă de nerespectare a egalității este un imperativ, având în vedere că la nivelul Uniunii Europene nu se pot trasa decât direcții generale, pe care instituțiile statale să le pună în aplicare și să le adapteze la specificul național.

De asemenea, sunt utile în reflectarea egalității și campaniile de informare și conștientizare derulate constant în mediul online și în

²⁸ Directiva nr. 2010/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 10 martie 2010 privind coordonarea anumitor dispoziții stabilite prin acte cu putere de lege sau acte administrative în cadrul statelor membre cu privire la furnizarea de servicii mass-media audiovizuale (Directiva serviciilor mass-media audiovizuale), text disponibil online pe site-ul <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010L0013&from=RO>, accesat la data de 22.10.2021.

²⁹ A se vedea Hans Peter Peters, *Mass Media As an Information Channel and Public Arena*, publicat în cadrul *RISK: Health, Safety & Environment (1990-2002)*, Volumul 5, nr.3, iunie 1994, p. 246, disponibil online pe site-ul <https://core.ac.uk/download/pdf/72057059.pdf>, accesat la data de 23.10.2021.

emisiunile televizate, pentru prezentarea unor cazuri concrete de discriminare, în diverse sfere de activitate, în care persoanele care au fost victime ale inegalităților sociale să relateze consecințele la care au fost supuși, impunându-se și expunerea situații concrete în care persoane din mass-media au fost supuse unor violențe, unele ducând la deces³⁰.

Rolul mass-media în promovarea egalității de șanse este esențial pentru fundamentul democratic al unui stat de drept având în vedere rapiditatea furnizării informațiilor și numărul mare de receptori, acesta fiind puternic afectat dacă segmente mari ale populației sunt excluse dezbaterii publice³¹, fără implicarea activă a mijloacelor de informare în masă în transmiterea informației neputându-se menține un echilibru în cadrul societății; aspect valabil atât la nivel european, cât și statal, prin care să contracareze amenințările la adresa securității societale.

Influența mass-media asupra migrației

Apreciem că alt element necesar a fi reflectat în mod corect și constant în mass-media este fenomenul migrației, inclusiv situația migrației ilegale și a implicațiilor acesteia, cu legătură directă față de terorism. Prin modul de difuzare al informațiilor, mass-media ar trebui să asigure un tratament egal și corect, prin evitarea prezentării de știri senzaționale despre migranți, aceștia fiind necesar a fi portretizați în mod neutru și echidistant.

Rolul mass-media privitor la migrație este în primul rând legat de expunerea modului de viață în diverse state și regiuni ale lumii, ceea ce constituie punctul de pornire pentru migrație având în vedere faptul că cetățeni din alte state sunt atrași de aspectele pozitive ale destinațiilor prezentate, care devin o țintă pentru ei, un loc unde speră că vor avea un trai mai bun, în condițiile în care, în țările sărace, ziarele, programele radio, filmele și emisiunile de televiziune reprezintă o sursă de idei, practici și stiluri de viață urbane sau occidentale care contrastează puternic cu aspectele de cultură populară locală³², fiind

³⁰ A se vedea cazurile Veronica Guerin și Daphne Caruana Galizia

³¹ A se vedea Sheila S. Coronel, *The role of the media in deeping democracy*, p.19, disponibil online pe site-ul <http://www.changecommunications.org/docs/dib/dibengunpan010194.pdf>, accesat la data de 23.10.2021.

³² Martin Piotrowski, *Mass Media and Rural Out-Migration in the Context of Social Change: Evidence from Nepal*, publicat în *International Migration*, mai 2013, articol disponibil online pe site-ul <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3724225/>, accesat la data de 25.10.2021.

oarecum firesc ca cetățenii din zonele defavorizate să devină interesați de migrarea spre o zonă cu un nivel de viață mai ridicat.

Importanța mass-media poate fi evidențiată și în conturarea migrației economice, dar și a stilului de viață prin faptul că oferă introducerea inițială a destinațiilor și ajută la crearea de noi relații, facilitând adaptarea migranților în țara de destinație, având în vedere perspectiva transnaționalismului, conform căreia acei oameni care au migrat într-o țară țintă trăiesc, în termeni mentali, simultan în două societăți, indiferent de locația lor fizică³³.

Ținând cont de obligația de a prezenta aspectele în mod obiectiv, bazându-se pe date și fapte reale și nu pe opinii subiective, mass-media ar trebui să prezinte atât aspectele pozitive, cât și pe cele negative, mai ales că migrația este un fenomen cu implicații multiple, asupra migrantului și a întregii familii a acestuia. Mass-media este esențial să reflecte nu doar procedura de migrație efectivă, ci ar trebui să prezinte și implicațiile asupra familiei rămase în statul de origine, în special asupra copiilor.

³³ A se vedea Triin Vihalemm, *The role of media in migration and integration*, publicat în cadrul *Estonian Human Development Report 2016/2017. Estonia at the Age of Migration*, disponibil online pe site-ul <https://2017.inimareng.ee/en/immigration-and-integration/the-role-of-media-in-migration-and-integration/>, accesat la data de 25.10.2021.

Migrația este un subiect complex; din acest punct de vedere, considerăm că trebuie prezentat fără a căuta senzaționalul și fără influențe politice sau economice, mai ales ținând cont de tendințele actuale privind migrația care constată diferențe mari între regiunile și țările Europei³⁴, urmând a fi avute în vedere și aspectele de noutate, legate de digitalizare și de necesitatea de implicare a principalilor actori statali și a organizațiilor civile, în contextul în care prezentarea migrației diferă între țări, dar și între perioade de timp³⁵.

În acest cadru, pentru mass-media se recomandă să prezinte implicațiile majore (pozitive și negative) asupra statului de origine, cu influențe directe asupra numărului și structurii forței de muncă³⁶, a

³⁴ A se vedea articolul *Abordarea provocărilor generate de migrația forței de muncă în Europa. O perspectivă funcțională îmbunătățită. Document de politică publică*, disponibil online pe site-ul https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/7868%20ESP%20Policy%20Brief%2C%20Labour%20migration%20challenges_3_RO_web.pdf, accesat la data de 26.10.2021.

³⁵ A se vedea Lecheler, Sophie, „Setting the Agenda for Research on Media and Migration: State-of-the-Art and Directions for Future Research”, articol publicat în cadrul *Mass Communication and Society*, decembrie 2019 disponibil online pe site-ul <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15205436.2019.1688059>, accesat la data de 26.10.2021.

³⁶ A se vedea *The relations between migrants and the media*, disponibil online pe site-ul <https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/rel>

consumului și investițiilor în economia sursă, precum și asupra comportamentului membrilor gospodăriei pe piața muncii³⁷.

Prin efectele multidisciplinare, dar și prin care provocările și oportunități legale pe care le aduce³⁸, migrația constituie un subiect de interes pentru mai multe instituții de la nivel național (de exemplu Ministerul Muncii și Ministerul Educației³⁹), dar relevantă și pentru instituțiile de la nivel local, deoarece cauzele migrației derivă din nemulțumirea cetățenilor față de nivel de trai oferit în comunitatea în care trăiesc.

ation-between-migrants-and-the-media-en.pdf, accesat la data de 26.10.2021.

³⁷ A se vedea Liana Son, Grațiana Georgiana Noja, *Migrația internațională și impactul asupra pieței muncii*, în *Romanian Statistical Review* nr. 9/2012, pp.40-50, articol disponibil online pe site-ul https://www.revistadestatistica.ro/wp-content/uploads/2014/02/RRS_9_2012_A4_ro.pdf, accesat la data de 26.10.2021.

³⁸ Monica-Florentina Popa, *Recent changes to the rules governing the legal status of foreign nationals in Romania*, articol publicat în ebook CKS 2014, CKS – Conference of the Knowledge Society, conferință internațională găzduită anual de Universitatea Nicolae Titulescu, p.172, articol disponibil online la adresa http://cks.univnt.ro/cks_2014.html, accesat la data de 26.10.2021;

³⁹ A se vedea *Tendințe și Politici Migraționiste în Regiunea Mării Negre: cazurile R. Moldova, României și Ucrainei*, elaborat de Institutul pentru Politici Publice (București) Institutul pentru Dezvoltare și Inițative Sociale "Viitorul" (Chișinău), Centrul Internațional pentru Studii de Politici (Kiev), Chișinău, 2008, p.44, disponibil online pe site-ul http://www.viitorul.org/files/Migratia_rom_final.pdf, accesat la data de 27.10.2021.

Astfel, problema abandonului școlar cauzat de migrație este necesar a fi supusă atenției publice, evitând expunerea aspectelor negative la nivel emoțional asupra copiilor, legat de suferința cauzată de lipsa părinților, de situația lor dezavantajată; mass-media fiind necesar a se implica în promovarea modului în care toate drepturile acestor copii sunt respectate⁴⁰. Prin modul de transmitere al informației, mass-media transmite mesaje către rezidenții legali și către cetățenii statelor de destinație, dar și către cei expuși riscului de a se angaja în proiecte de migrație⁴¹.

Studiile⁴² efectuate asupra legăturii dintre mass-media și migrație au relevat faptul că majoritatea informațiilor legate de migranți au în vedere prezentarea infracțiunilor săvârșite de migranți în

⁴⁰ A se vedea *Impactul migrației părinților asupra copiilor rămași acasă*, studiu elaborat de Asociația salvați copii, București, 2007, p. 35, disponibil online pe site-ul https://copiisinguriacasa.ro/wp-content/themes/csa/doc/Impactul%20migrației%20parintilor%20asupra%20copiilor%20ramasi%20acasa_Salvati%20Copiii.pdf, accesat la data de 26.10.2021.

⁴¹ Kira Kosnick, *Mediating Migration: New Roles for (Mass) Media*, articol publicat în *The French Journal of Media Studies*, nr. 5/2015, disponibil online pe site-ul <https://journals.openedition.org/inmedia/761>, accesat la data de 28.10.2021.

⁴² Jan Semotam, *Public perception of A8 migrants: the discourse of the media and its impacts*, p. 7, articol disponibil online pe site-ul https://www.gla.ac.uk/media/Media_222201_smxx.pdf, accesat la data de 28.10.2021.

țările de destinație și, ulterior, interesul se reflectă asupra locurilor de muncă, deși tendința este de a prezenta aspecte pozitive legate de migrație.

Reprezentările din mass-media referitoare la migranți și traficul de persoane care promovează stereotipurile afectează în mod grav strategiile de atenuare asupra realităților privitoare la migrație⁴³. De aceea, prin transmiterea informațiilor, apreciem că este necesar a se evita crearea și răspândirea de stereotipuri care să reprezinte în mod greșit pe migranți⁴⁴, dar și prezentarea fenomenului migrației doar din perspectivă politică, în condițiile în care discursurile publice sunt stabilite în funcție de agenda partidelor politice⁴⁵.

⁴³ A se vedea MIS/*Representations of women migrant workers in the media: a critical analysis*, p. 6, 2017, disponibil online pe site-ul <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2017/mis-representation-of-women-migrant-workers-in-the-media-en.pdf?la=en&vs=3112>, accesat la data de 28.10.2021.

⁴⁴ A se vedea Hack-Polay Dieu, Ali B. Mahmoud, *Migration Practice As Creative Practice: An Interdisciplinary Exploration of Migration*, Emerald Publishing Limited, ianuarie 2021, p.15.

⁴⁵ A se vedea *European Media Migration Report: How Media Cover Migration and Intra-EU Mobility in Terms of Salience, Sentiment and Framing*, mai 2019, disponibil online pe site-ul <https://www.reminder-project.eu/wp-content/uploads/2019/08/REMINDER-D8.3.pdf>, accesat la data de 28.10.2021.

Dacă în cazul egalității de șanse, prezentarea problematicei trebuie făcută în mod egal în presa scrisă, audiovizuală, dar și în mediul online, în ceea ce privește migrația ilegală se poate constata că aceasta are legătură preponderent cu mediul online, unul din canalele care facilitează migrația ilegală fiind rețelele de socializare, în special Facebook⁴⁶, unde cei care doresc să intre într-o rețea de trafic de migranți pot identifica persoane specializate, care să le faciliteze o călătorie ilegală într-un alt stat. Tot mediul online, respectiv rețeaua de socializare Facebook, este și un mijloc folosit de organizații teroriste pentru promovarea idealurilor sau pentru racolarea de noi adepți.

Mediatizarea din ultimii ani a migrației în România a contribuit adesea la prezentarea negativă a problemei, ceea ce conduce la faptul că anumite evenimente declanșatoare, precum criza refugiaților și atacurile teroriste, influențează creșterea discursului de ură online⁴⁷. În acest sens, considerăm că trebuie luate

⁴⁶ A se vedea: *Recruiting Terrorists Online*, Wilson Center, disponibil online pe site-ul https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/new_terrorism_Info.pdf, accesat la data de 28.10.2021.

⁴⁷ A se vedea Maria Koreck, Asociația Divers, *Analiza conținutului media privind discursul la ură - Raport național-România*, Târgu Mureș, 2017, disponibil online pe site-ul https://positivemessengers.net/images/library/pdfs/MCA1.2_RO-ro.pdf, accesat la data de 28.10.2021.

măsuri pentru monitorizarea și blocarea website-urilor care promovează extremismul și terorismul.

Concluzii

În contextul dezvoltării explozive a mass-media și în mod special a mediului online, o provocarea reală este aceea de transmitere a unor informații obiective despre promovarea egalității de șanse și controlul migrației, considerate componente de bază ale oricărei societăți moderne, premisele pentru progres și dezvoltare statală.

Apreciem că modul de implicare al mass-media în difuzarea informațiilor privitoare la egalitatea de șanse și migrație este definitoriu pentru evitarea manipulării și pentru prezentarea unor noutăți care să corespundă realității, cu deosebire în condițiile în care aceste domenii sunt de interes global și pot avea implicații multiple (economice, sociale, societale etc.), fiind indispensabile pentru punerea în aplicare a politicilor Uniunii Europene și pentru respectarea dreptului cetățenilor de a fi informați cu bună-credință și în mod obiectiv.

Bibliografie

Lucrări de autor:

Bantaș, Dragoș-Adrian, Între frică și siguranță: societățile umane în

căutarea securității, Editura CTEA, București, 2019

Deac, Ioan, Introducere în sistemul mass-media, curs, Editura AISM, București, 2003

Rădulescu, Dragoș-Lucian, Raporturile juridice de muncă. Discriminarea multiplă, Editura Didactică și Pedagogică SA, București, 2021

Rădulescu, Dragoș-Lucian, Raporturile juridice de muncă. Discriminarea etnică, Editura Didactică și Pedagogică SA, București, 2021

Schifirneț, Constantin, Mass-media, modernitate tendențială și europenizare în era Internetului, Editura Tritonic, 2014

Articole

Cortés-Landázury, Raúl The Mass Media, Communication and Development: Critical Remarks on Economics and the Media, articol publicat în revista Palabra Clave, vol. 13, nr. 2, decembrie, 2010

Dumitru, George-Dorinel, Bantaș, Dragoș-Adrian, Controlul democratic asupra sectorului de securitate-privire comparativă asupra modelului european și aplicării acestuia în România, articol publicat în Revista Gândirea Militară Românească, nr. 1-2/2018

Kosnick, Kira, Mediating Migration: New Roles for (Mass)

Media, articol publicat în The French Journal of Media Studies, nr. 5/2015

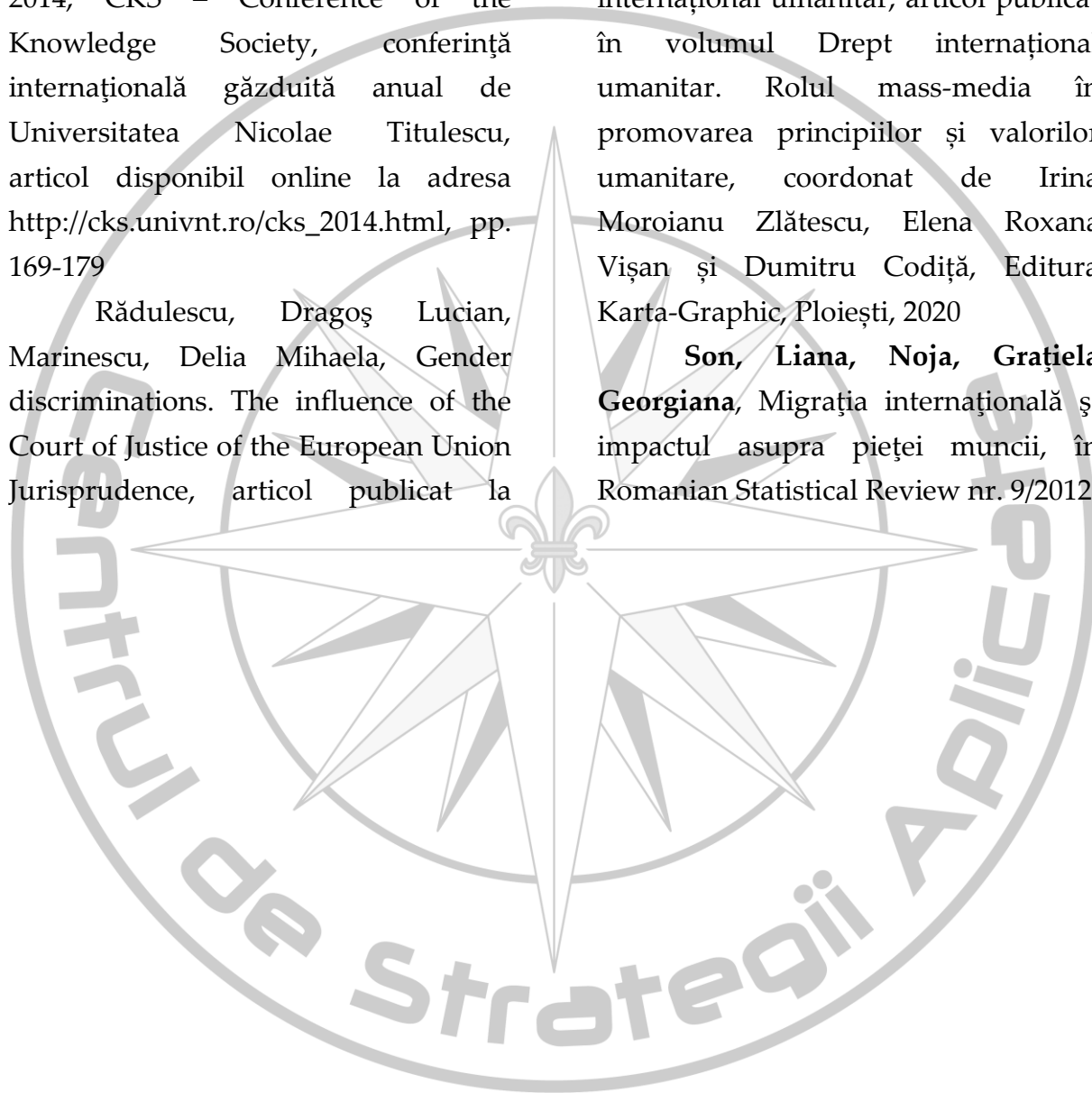
Popa, Monica-Florentina, Recent changes to the rules governing the legal status of foreign nationals in Romania, articol publicat în ebook CKS 2014, CKS – Conference of the Knowledge Society, conferință internațională găzduită anual de Universitatea Nicolae Titulescu, articol disponibil online la adresa http://cks.univnt.ro/cks_2014.html, pp. 169-179

Rădulescu, Dragoș Lucian, **Marinescu, Delia Mihaela,** Gender discriminations. The influence of the Court of Justice of the European Union Jurisprudence, articol publicat la

Conferința științifică Perspectives of Law and Public Administration, vol.8, issue 1, mai 2019

Repez, Filofteia, Popescu, Maria-Magdalena, Reflectarea mediatică a activităților de drept internațional umanitar, articol publicat în volumul Drept internațional umanitar. Rolul mass-media în promovarea principiilor și valorilor umanitare, coordonat de Irina Moroianu Zlătescu, Elena Roxana Vișan și Dumitru Codiță, Editura Karta-Graphic, Ploiești, 2020

Son, Liana, Noja, Grațiana, Migrația internațională și impactul asupra pieței muncii, în Romanian Statistical Review nr. 9/2012

**Rolul Uniunii Europene în realizarea și menținerea
securității societale**
**The role of the European Union in achieving and maintaining
societal security**

Daniel DUMITRU⁴⁸

Delia-Mihaela MARINESCU⁴⁹

Abstract: Complexitatea și imprevizibilitatea amenințărilor din spațiul Uniunii Europene au determinat necesitatea implicării active a instituțiilor europene, dar și a statelor membre pentru menținerea securității societale, mai ales în condițiile în care contextul global actual impune cu prioritate axarea pe un comportament preventiv. Obiectivul cercetării științifice este legat de prezentarea importanței menținerii securității, în general, dar și a securității societale, în particular, la nivelul Uniunii Europene, articolul prezentând aspecte legate de securitate societală în Uniunea Europeană, dar și despre rolul uniunii în menținerea unei stabilități europene și internaționale, bazate în principal pe o strânsă cooperare cu statele membre UE pentru combaterea amenințărilor.

Cuvinte cheie: securitate; securitate societală; Uniunea Europeană; amenințări.

Abstract: The complexity and unpredictability of threats in the European Union have led to the need for the active involvement of the European institutions and the Member States in maintaining societal security, especially given that the current global context requires priority to focus on preventive behavior. The aim of scientific research is to present the importance of maintaining security in general, but also of societal security in particular in the European Union, the article presenting issues related to social security in the European Union based mainly on close cooperation with EU Member States to combat threats.

Keywords: security; societal security; European Union; threats.

⁴⁸ Col. Prof. univ. dr. Universitatea Națională de Apărare „Carol I” București, Locțiitorul comandantului în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” București

⁴⁹ Doctorand în domeniul Informații și Securitate Națională în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” București, avocat în cadrul Baroului Prahova

Introducere

În actualul mediu de securitate, la nivelul Uniunii Europene se remarcă apariția unor amenințări complexe, ce sunt dificil de contracarat prin metode tradiționale și pot genera o stare de instabilitate la nivel european, care se propagă și la nivelul statelor membre având în vedere interdependența dintre instituțiile europene și cele naționale.

În aceste condiții, în Uniunea Europeană se pune un mare accent pe rolul acesteia în menținerea securității, în principal, și al securității societale, în particular, în vederea creării unor mecanisme unitare apte, pe de o parte, să prevină apariția amenințărilor, iar pe de altă parte, să diminueze impactul pe care acestea l-ar putea produce la nivelul colectivităților.

Trebuie subliniat că natura amenințărilor din contextul mediului de securitate actual determină ca acestea să aibă efecte nu doar asupra unui singur domeniu, ci, prin dimensiunea multidisciplinară, afectează mai multe sectoare de activitate esențiale, cu impact asupra Uniunii Europene în ansamblu.

De aceea, statele europene au ca principală preocupare constituirea unui sistem de securitate fundamentat pe principii democratice, pe respectarea drepturilor omului, ale minorităților și ale migrantilor, pe înțelegerea importanței valorii

egalității pentru normala funcționare a unei societăți, iar rolul Uniunii Europene constă în conturarea unui model de securitate, aplicabil pentru toate statele membre, capabil să poată riposta în mod eficient în situația apariției amenințărilor, dar și ofere soluții eficiente în timp util.

Astfel, indiferent de direcțiile de dezvoltare economică ale Uniunii Europene, dar și de politicile socio – politice, abordarea problematicii securității trebuie să rămână în mod constant axată pe soluționarea pașnică a disputelor și pe promovarea valorilor fundamentale ale acestei uniuni statuate prin art. 2 din Tratatul Uniunii Europene, între care egalitatea și promovarea drepturilor omului, inclusiv cele ale minorităților, care au cel mai mare impact în crearea unei societăți bazate pe toleranță și nediscriminare, elemente esențiale pentru un mediu de securitate stabil și pașnic.

Importanța menținerii securității în Uniunea Europeană

Analiza securității europene nu poate fi disociată de fenomenului globalizării, care este perceput ca un *“catalizator al schimbărilor[...] din cadrul societății internaționale”*⁵⁰, dar și de interdependența factorilor de natură

⁵⁰ Dragoș-Lucian Rădulescu, *Organizații regionale și politici de cooperare*, Editura Pro Universitaria, București, 2013, p. 7

economică, socială, militară sau politică, mai ales ținând cont de faptul că noile amenințări la adresa securității rareori produc efecte doar la nivelul unui anumit stat sau a Uniunii Europene, în majoritatea cazurilor având o manifestare la nivel mondial.

De aceea, rolul Uniunii Europene în domeniul menținerii securității are ca bază de pornire necesitatea unei implicări active pentru întărirea aspectului preventiv, ce presupune o acțiune coordonată a tuturor instituțiilor europene care să își adapteze prioritățile pentru asigurarea unei dezvoltări durabile, dar și pentru a avea în prim-plan nevoile cetățenilor și aducerea acestora la îndeplinire.

Totodată, contextul de securitate actual impune ca protecția cetățenilor europeni să fie realizată printr-un efort conjugat al tuturor statelor membre, dar și prin consolidarea sistemului general de gestionare a crizelor⁵¹, atât în interiorul, cât și în exteriorul granițelor Uniunii Europene, având ca finalitate menținerea securității la nivel global, responsabilitatea neputând fi plasată doar în sarcina unui stat membru având în vedere necesitatea

adoptării unor măsuri integrate și multidisciplinare.

Aceste aspecte conturează un important rol de coordonare în domeniul securității la nivelul Uniunii Europene, fiind indispensabil pentru crearea unui mediu stabil la nivelul statelor membre, mai ales ținând cont de faptul că amenințările din statele europene pot constitui un factor important de dezechilibru, ce poate perturba mediul de securitate al uniunii, neavând impact doar în rândul colectivității sau statului în care se manifestă.

În aceste condiții, politica de securitate europeană se impune a fi creată în spiritul respectării drepturilor fundamentale, pentru ca implementarea ei să fie eficientă și efectivă, fiind indispensabil să prevadă modalități de reacție rapidă care să poată fi apte să protejeze în mod real pe cetățeni împotriva amenințărilor, măsurile adoptate trebuind a fi particularizate în funcție de categoria de persoane care sunt beneficiarele acestora, o atenție sporită revenind grupurilor vulnerabile.

Pentru ca rolul Uniunii Europene să fie unul efectiv în asigurarea unui mediu de securitate stabil, politicile adoptate în această materie trebuie dublate de asigurarea de resurse financiare pentru consolidarea instituțiilor abilitate, cu atribuții în domeniul securității, dar și de un cadru normativ unitar care să

⁵¹ A se vedea Comunicare a Comisiei referitoare la Strategia UE privind uniunea securității, Bruxelles, 24.7.2020, COM(2020) 605 final, text disponibil online la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0605&from=EN>, accesat la data de 25.11.2021

asigure baza legislativă pentru crearea unei pachet legislativ european eficient de securitate, apt să facă față amenințărilor, iar în situația identificării unor „neajunsuri”, aceste prevederi să fie completate de normele de drept internațional⁵².

Ca aspect de noutate, contextul mondial generat de pandemia de COVID-19 a pus în prim plan importanța respectării drepturilor fundamentale ale persoanelor pentru eliminarea vulnerabilităților la adresa securității, însă nu pot fi neglijate și vechile amenințări legate de terorism, atacuri cibernetice, activitatea grupurilor infracționale organizate legate, în principal, de trafic de droguri, trafic de persoane, care sunt în continuă evoluție și constituie un pericol major la adresa securității, ceea ce determină implicarea Uniunii Europene în stabilirea unor priorități strategice care să fie axate pe crearea unui mediu de securitate permanent adaptat exigențelor viitorului, capabil să poată combate amenințările prezente, dar și pe cele care se prefigurează în spațiul european.

⁵² Dragoș-Adrian Bantaș, *Ordinea juridică a Uniunii Europene între fapt și drept: dezvoltarea politicilor unionale prin înțelegerea creativă a dreptului primar – analiză de caz: politica europeană privind mediul*, articol publicat în *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice*, Nr. 4/2020, p. 107, text disponibil online la https://www.utgjiu.ro/revista/jur/pdf/2020-04/08_DRAGOS_ADRIAN_BANTAS.pdf

Contextul actual determină conturarea teoriei că menținerea securității este o responsabilitate comună, rolul esențial Uniunii Europene în acest aspect derivând și din faptul că aceasta reprezintă o problemă care afectează pe fiecare cetățean în parte, dar și instituțiile în ansamblu, ceea ce determină o analiză mai amplă, dar și adoptarea unor măsuri într-o gamă mai largă de domenii esențiale ale statelor și ale Uniunii Europene, toate acestea fiind corelate cu necesitatea respectării drepturilor fundamentale, ca piatră de temelie pentru orice acțiune în spațiul european.

Necesitatea menținerii securității societale în Uniunea Europeană

Interdependența dintre securitatea societală de la nivel național și cea de la nivel European reprezintă o realitate a contextului actual, fiind indispensabilă pentru asigurarea progresului Uniunii Europene, mai ales ținând cont de faptul că diversitatea provocărilor impun obligativitatea identificării unor soluții comune pentru promovarea valorilor comune ale cetățenilor europeni, dar și pentru respectarea elementelor de diversitate ale fiecărui grup, referitoare la limbă, cultură, asociere, religie, identitate națională și obiceiuri⁵³.

⁵³ Ole Waever, *Societal Security: the concept, in The European Security order recast. Scenario for the Post Cold War Era*, Pinter, London 1990,

Securitatea societală implică necesitatea asigurării securității cu privire la identitate, cultură, religie, ca procese între indivizi și grupuri⁵⁴, fiind expresia teoriilor elaborate de Școala de la Copenhaga care a conturat ideea că subiect al securității nu este statul, ci societatea, acest concept fiind utilizat pentru prima dată de Barry Buzan în lucrarea sa de referință *Oamenii, statele și fricile* din anul 1991⁵⁵.

Astfel, securitatea societală are în vedere înlăturarea amenințărilor care vizează identitatea grupului, cu accent pe omogenitatea și coeziunea acestuia, principalele amenințări fiind legate în principal de conflicte etnice, de nerespectarea drepturilor minorităților naționale, de încălcări ale drepturilor migranților, dar și de nesocotirea unor valori tradiționale⁵⁶ ale unei comunități.

disponibil online:
<https://www.jstor.org/stable/20097432?seq=1>,
 accesat la data de 26.11.2021.

⁵⁴ Florentina Funieru, *Societate și securitate*, articol publicat în *Revista de Sociologie*, nr. 1-2/2011, p. 173, text disponibil online la <https://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.1-2-2011/09-FFunieru.pdf>, accesat la data de 27.11.2021

⁵⁵ Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko, *Securitate societală în regiunea trilaterală România-Ucraina-Republica Moldova*-ediție bilingvă, Editura Curtea Veche, București, 2008, p.168, text disponibil online la http://www.cpc-ew.ro/pdfs/carte_201.pdf, accesat la data de 27.11.2021

⁵⁶ Idem, p. 169

Politicile Uniunii Europene trebuie să aibă în prim plan respectarea drepturilor omului, în condițiile în care s-a constatat o mutare a accentului de pe aspectele economice, militare pe cele sociale și culturale ale securității ceea ce a determinat trecerea la paradigma securității multidimensionale în care ideea de progres și stabilitate este legată de identificarea unor puncte comune în idealurile indivizilor aparținând unor grupuri sociale diferite care să fie puse în practică în mod eficient de instituțiile publice, cu respectarea elementelor definitorii fiecărui grup.

Menținerea coeziunii statale și a identității naționale, elemente definitorii ale securității societale, constituie factori importanți pentru existența unui mediu de securitate stabil în condițiile în care respectarea drepturilor diverselor colectivități reduce în mod semnificativ riscul apariției unor amenințări în cadrul colectivității, cu impact asupra siguranței acesteia⁵⁷, dar și a Uniunii Europene în ansamblu, mai ales ținând

⁵⁷ Ioan Manci, Dan Magaliuc, Adrian Dimcea, „Dimensiunea societală a securității în context Euroatlantic”, articol publicat în *Revista Gândirea militară românească*, nr. 1/2016, p.20, text disponibil online la: https://www.academia.edu/24887390/DIMENS_IUNEASOCIETAL_%C4%82_A_SECURIT%C4%82%C8%9AII_%C3%8EN_CONTEXT_EUROATLANTIC, accesat la data de 26.11.2021.

cont de faptul că efectele amenințărilor la adresa securității sunt „*greu de stopat cu adevărat*”⁵⁸.

Astfel, având în vedere rolul primordial al Uniunii Europene pentru conservarea elementelor identitare ale unui grup și necesitatea existenței unor instituții europene capabile să fie fundamentul pentru o bună guvernare, apte să asigure un climat care să prevină amenințările de la nivelul statelor membre au fost factori favorizanți pentru adoptarea Strategiei Globale de Politică Externă și de Securitate a Uniunii Europene, care are ca scop asigurarea unui cadru european pentru menținerea păcii și securității în statele membre, punându-se accent pe anticipare⁵⁹, dar și pe imperativul respectării drepturilor și libertăților cetățenești.

Premisa adoptării acestei strategii are ca punct de pornire existența unui mediu global aflat în continuă schimbare, dar și necesitatea de adoptare a unor soluții unitare,

⁵⁸ Dima, Octavian Victor Mihail, *Securitatea societală în contextual actual*, articol publicat în Buletinul Universității Naționale de Apărare Carol I, vol. 6, nr. 3/2019, pp. 22-25, disponibil online

la <https://revista.unap.ro/index.php/revista/article/view/621/576>, accesat la data de 27.11.2021

⁵⁹ A se vedea: *A strategic approach to resilience in the EU's external action - Joint Communication to the European Parliament and the Council*, disponibil online la:

<https://www.preventionweb.net/publications/view/53629>, accesat la data de 26.11.2021.

aplicabile pe termen lung, având în vedere multiplele provocări care pot amenința spațiul european, care se află într-o continuă dinamică, care să poată fi eficiente inclusiv la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene.

Strategia analizează mediul european de securitate, însă face referiri și la reziliența statală și societală în vecinătate, dar și la importanța conturării unor politici pentru ca cetățenii europeni să dezvolte sentimente de apartenență la această comunitate, aspect care constituie un factor esențial în reducerea posibilității apariției unor amenințări la nivelul Uniunii Europene.

Astfel, deși este mai mult decât evident că Uniunea Europeană are un rol major în menținerea securității, totuși nu trebuie neglijată contribuția statelor membre în acest domeniu, mai ales în condițiile creșterii complexității provocărilor și amenințărilor din spațiul european rolul determinant al statelor membre în aportul adus pentru consolidarea securității societale, dar și al impactului acestora major asupra domeniilor principale de activitate în cadrul unui stat, multe din efectele produse fiind vizibile pe termen mediu și lung, aspecte care sunt reliefate și de Strategia Uniunii Europene privind o uniune a securității: asigurarea conexiunilor în

cadru unui nou ecosistem de securitate⁶⁰.

Contextul pandemiei COVID-19 a determinat o reală amenințare la adresa securității societale, care a generat un risc crescut de reducere al coeziunii statale⁶¹ și de afectare a încrederii în instituțiile Uniunii Europene și ale statelor membre, cu impact inclusiv asupra modalității de respectare a drepturilor fundamentale ale cetățenilor, în special dreptul la sănătate publică și dreptul la viață⁶².

În aceste condiții, s-a conturat în mod evident un rol esențial al Uniunii Europene în adoptarea unor măsuri care, pe de o parte, să respecte drepturile și libertățile fundamentale prevăzute de tratatele uniunii în vigoare la acest moment, iar, pe de altă

parte, să reprezinte reale garanții în reducerea efectului amenințărilor la adresa statelor membre.

Concluzii

Având în vedere cele prezentate, considerăm că fiecare stat trebuie să își creeze un sistem de securitate propriu care să fie în acord cu politica Uniunii Europene, însă nu poate fi neglijat rolul și importanța Uniunii Europene, ca entitate, de a crea un cadru instituțional adecvat pentru menținerea păcii și a securității internaționale, mai ales că încă de la constituire, aceasta s-a implicat activ și constant, prin instituțiile sale, în prevenirea amenințărilor, dar în promovarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor.

Totodată, trebuie menționat că Uniunea Europeană a manifestat în permanență un angajament internațional în favoarea valorilor democratice comune, dar și al respectării drepturilor omului, inclusiv ale caracteristicilor specifice fiecărei comunități, ca elemente indispensabile pentru asigurarea unui climat internațional de progres și de dezvoltare durabilă.

Rolul Uniunii Europene în menținerea securității, în general, și a celei societale, în particular, se impune a fi analizat în concordanță cu evoluția conceptului de securitate societală în cadrul acestei uniuni, care a fost

⁶⁰ A se vedea *Strategia UE privind o uniune a securității : asigurarea conexiunilor în cadrul unui nou ecosistem de securitate*, text disponibil online la https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_20_1379, accesat la data de 27.11.2021

⁶¹ A se vedea *Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor referitoare la Strategia UE privind uniunea securității*, Bruxelles, 24.7.2020, COM(2020), text disponibil online la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0605&from=EN>, accesat la data de 27.11.2021

⁶² Monica Florentina Popa, *The subversive effect of utilitarianism on the right to life in EU countries*, articol publicat în *Journal of Law and Administrative Sciences*, no. No.14/2020, p. 77, text disponibil online la <http://jolas.ro/wp-content/uploads/2014/09/jolas14a9.pdf>, accesat la data de 24.11.2021 (pp.77-88)

adaptat în permanență la schimbările mediului de securitate european, dar și ale celui internațional, fiind necesar ca statele membre să aibă o contribuție semnificativă la dezvoltarea conceptului de securitate pentru a putea face față diverselor tipuri de provocări.

În virtutea colaborării constante dintre Uniunea Europeană și statele membre, dar și dintre cetățeni și comunitatea căreia îi aparțin, se impune ca instituțiile europene să aibă un rol prioritar în adoptarea unor reglementări unitare în domeniul securității, dar și de coordonare al implementării politicilor în această materie și de alocare a unor resurse financiare necesare pentru punerea lor în aplicare, având în vedere că de ele mai multe ori amenințările identificate nu au efecte numai asupra statului în care se produc, ci asupra Uniunii Europene în ansamblu.

Bibliografie

Lucrări de autor:

Chifu Iulian, Nantoi Oazu, Sushko Oleksandr, *Securitate societală în regiunea trilateralei România-Ucraina-Republica Moldova-ediție bilingvă*, Editura Curtea Veche, București, 2008

Rădulescu, Dragoș-Lucian, *Organizații regionale și politici de cooperare*, Editura Pro Universitaria, București, 2013

Articole:

Bantaș, Dragoș-Adrian, Ordinea juridică a Uniunii Europene între fapt și drept: dezvoltarea politicilor unionale prin interpretarea creativă a dreptului primar – analiză de caz: politica europeană privind mediul, articol publicat în *Analele Universității "Constantin Brâncuși" din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice*, Nr. 4/2020, pp. 99-110, text disponibil online la https://www.utgjiu.ro/revista/jur/pdf/2020-04/08_DRAGOS_ADRIAN_BANTAS.pdf

Dima, Octavian Victor Mihail, Securitatea societală în contextual actual, articol publicat în *Buletinul Universității Naționale de Apărare Carol I*, vol. 6, nr. 3/2019, pp. 22-25, disponibil online la <https://revista.unap.ro/index.php/revista/article/view/621/576>

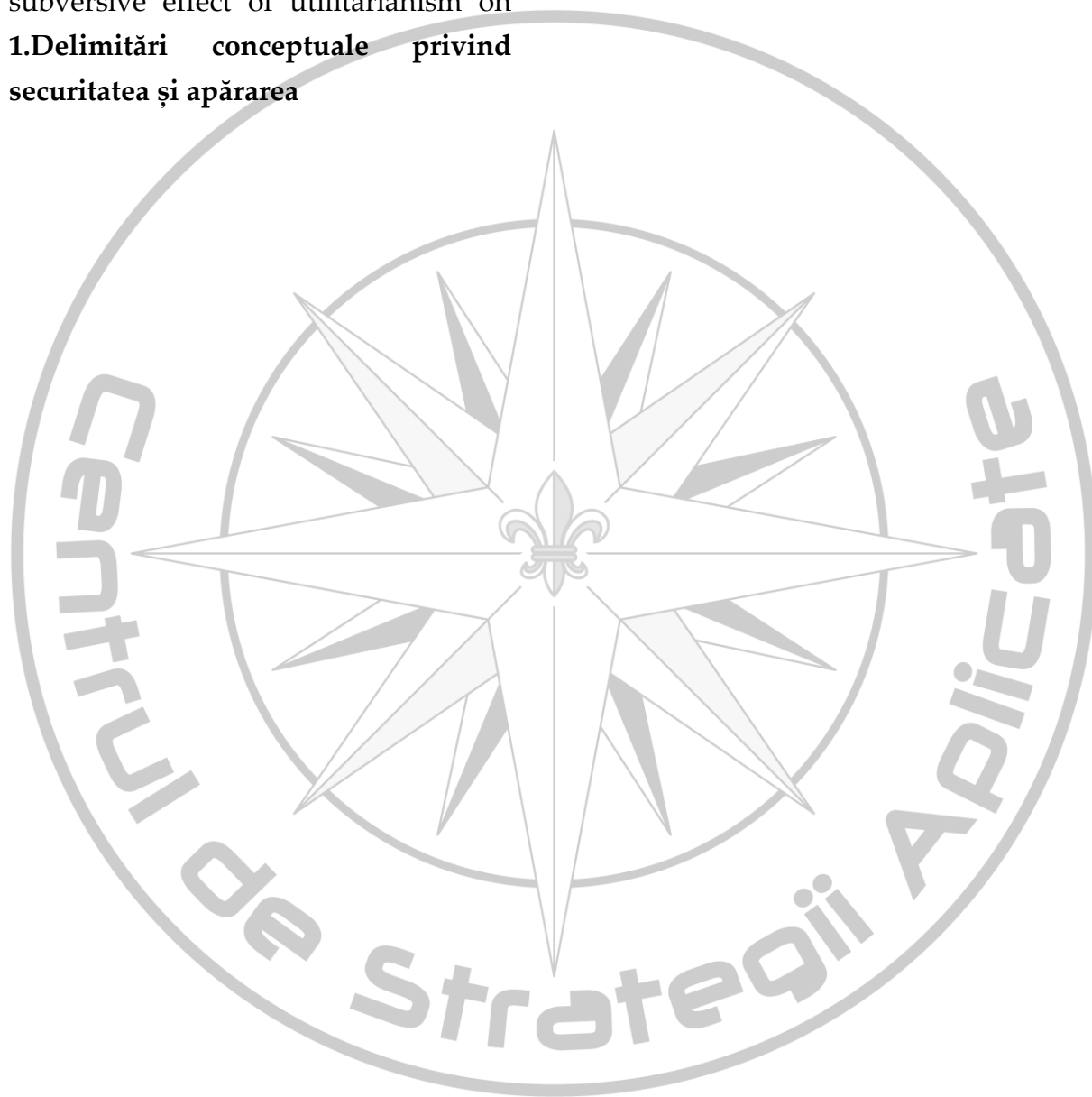
Funieru, Florentina, Societate și securitate, articol publicat în *Revista de Sociologie*, nr. 1-2/2011, pp. 170-184, text disponibil online la <https://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.1-2-2011/09-FFunieru.pdf>

Manci Ioan, Magaliuc Dan, Dimcea Adrian, Dimensiunea societală a securității în context Euroatlantic, articol publicat în *Revista Gândirea militară românească*, nr. 1/2016, pp.11-20, text disponibil online la:

https://www.academia.edu/24887390/DIMENSIUNEASOCIETAL%C4%82_A_SECURIT%C4%82%C8%9AII_%C3%8EN_CONTEXT_EUROATLANTIC

Popa, Monica Florentina, The subversive effect of utilitarianism on
1.Delimitări conceptuale privind securitatea și apărarea

the right to life in EU countries, articol publicat în Journal of Law and Administrative Sciences, no. No.14/2020, pp. 77-88, text disponibil online la <http://jolas.ro/wp-content/uploads/2014/09/jolas14a9.pdf>

**Considerații privind evoluția securității și apărării pentru
"războaiele ce vin"
Security and defense considerations for
"the coming wars"**

Sorin SĂVUȚ⁶³

Abstract: Prezentul articol prezintă, succint, conceptul de securitate, principalii factori care îl determină, și dimensiunile în care poate apărea acesta, analizând pe rând legile războiului și conceptul de apărare cu principalele componente ale sale. Articolul analizează în esență principalele idei ale unor strategii militare referitoare la "războaiele ce vin" și prezintă principalele caracteristici ale unor modele de apărare ce sunt întâlnite în documentele și orientările strategice ale națiunilor, creând un cadru conceptual al acestora. Concluziile articolului au în vedere că "războiul are viitor", iar elaborarea politicilor și strategiilor de apărare presupune viziune, alocare bugetară, integrarea tuturor resurselor, flexibilitate și adaptare rapidă la schimbările de tot felul pentru a produce sinergie în acțiune.

Cuvinte cheie: securitate; apărare; resurse de apărare; planificarea apărării; modele de apărare; gândire strategică.

Abstract: This article briefly presents the concept of security, the main factors that determine it, and the dimensions in which it can appear, analyzing in turn the laws of war and the concept of defense with its main components. The article essentially examines the main ideas of military strategies regarding the "coming wars" and presents the main characteristics of some defense models that are found in the documents and strategic orientations of nations, creating a conceptual framework for them. The conclusions of the article consider that "war has a future", and the development of defense policies and strategies requires vision, budgetary allocation, integration of all resources, flexibility and rapid adaptation to change of all kinds to produce synergy in action.

Keywords: security; defense; defense resources; defense planning; defense models; strategic thinking.

⁶³ Doctorand la Universitatea Națională de Apărare "Carol I"

1. Delimitări conceptuale privind securitatea și apărarea

Conceptul de securitate umană a fost dezvoltat inițial de către Organizația Națiunilor Unite (ONU), în Raportul asupra dezvoltării umane în anul 1995, cu scopul de a extinde sensul militar tradițional al securității spre un nivel superior, multidimensional.

Anul 2020 a început sub auspiciile pandemiei COVID-19, iar dezvoltarea acesteia la nivel național, regional, continental și global sub forme pe care încă nu le cunoaștem va avea efecte pe termen lung în ceea ce privește securitatea în toate formele și dimensiunile ei. Astfel conferința online "People and the Planet: How can we shape the future of development in a post-COVID-19 World?"⁶⁴, organizată la 17 iunie 2020 de către Programul de Dezvoltare al Națiunilor Unite, a conturat câteva idei de bază și posibile evoluții ale acestei "lebede albe" (Nassim Nicholas Taleb, 2010, p.7) în ceea ce privește securitatea, sustenabilitatea financiară și economică la nivel individual și global în contextul actualei pandemii globale.

Etimologic, termenul de "securitate" își are originile în limba latină, unde securitas, -atis, înseamnă "faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol". Noțiunea de "securitate" în Oxford English Dictionary este definită ca fiind „condiția de a fi protejat sau de a nu fi expus unui pericol, sentimentul de siguranță sau de eliberare în absența pericolului”.

Definirea conceptului de securitate are la bază o serie de caracteristici, printre care cea mai importantă este apartenența la un teritoriu strict delimitat, desemnat de locuință, localitate, regiune, țară, grup de state, membre ale unei uniuni formale sau situate într-o regiune geografică subcontinentală ori continentală și, în cele din urmă, pe glob. În extensia definirii conceptului de „securitate” întâlnim în documentele programatice la nivel guvernamental și sintagma „securitate națională” și care are legătură cu natura statului. Din această perspectivă sintagma „securitate națională” care este o reproducere din limba engleză a conceptului „national security”, unde „națiunea” nu semnifică „naționalitate” sau un „grup etnic”, doar „popor” sau „stat”. Traducerea, de fapt, a termenului american „national security” este

⁶⁴ <http://hdr.undp.org/en/towards-hdr-2020>, iar înregistrarea conferinței online a fost accesată la 15 septembrie 2020 de la <https://www.youtube.com/watch?v=7bLwbCaD2QM&feature=youtu.be>

echivalentă cu „securitatea națională” sau „securitatea statului”, și care desigur, în țările care au trecut prin experiența influenței estice, trezește imediat asocieri multiple și se îndepărtează tot mai mult de esența sa.

În plan conceptual, problematica securității naționale constituie subiect al unor permanente reconsiderări determinat de rezultatul interacțiunii a șase factori:

- dinamica sistemului internațional și evoluția modalităților de agresare a națiunilor;
- particularitățile situației interne specifice fiecărei națiuni;
- specificitatea geopolitică a fiecărei națiuni;
- posibilitatea concepției politicii de securitate, fie în modalități agresive, fie în modalități defensive;
- dimensiunea diferită a securității naționale pentru marile puteri și pentru statele mici;
- diferențe de perspectivă teoretică în analiza, conceperea și transpunerea în practică a strategiei de securitate națională.

Modificările permanente care intervin în dinamica oricăror din factorii enumerați determină necesitatea redefinirii, actualizării continue a conceptelor de securitate și securitate națională, iar tendința statelor este de a se adapta permanent noilor realități prin atitudini și

comportamente adecvate dinamicii situațiilor concrete.

În secolul al XVIII-lea întâlnim la autorul Alexander Webster că „flota constituie securitatea Marii Britanii”. Metaforic, securitatea devine un bun care denotă o entitate vizibilă și solidă, care sustrage sau eschivează viața și bunurile de la amenințările externe. Protecția poate de asemenea să fie asigurată prin bunuri imateriale așa cum este economia care asigură un oarecare sentiment de securitate vizavi de riscul de existență. Odată cu consacrarea statelor-națiune, la mijlocul secolului al XIX-lea, problema securității naționale a fost în mod tradițional abordată prin prisma conceptelor de pace și putere. Pacea a devenit conceptul central al idealiștilor și a dominat relațiile internaționale în special în intervalul dintre cele două războaie mondiale. Iar în viziunea curentului realist, securitatea devenea o consecință a puterii. Gradul de securitate era determinat de acumularea suficient de mare de putere pentru a descuraja un adversar sau a-l putea învinge în cazul angrenării într-un conflict, iar amenințarea cu războiul și războiul în sine au reprezentat chintesența securității.

În literatura de specialitate se poate observa un accent deosebit pus de către cercetători pe dimensiunile securității, și mai ales pe dimensiunile

nonmilitare ale securității mai ales în noul context al pandemiei globale. Pot fi astfel menționate ca dimensiuni ale securității următoarele: dimensiunea militară, politică, economică, socială, culturală, ecologică și nu în ultimul rând tehnologică.

Dintre acestea ne vom opri în pentru o analiză mai exhaustivă asupra dimensiunii militare care se referă „la influența reciprocă între capacitățile militare ofensive și defensive ale statelor și percepțiile acestora față de intențiile celuilalt” (Teodor Frunzeti, 2006, p.9).

În trecut dimensiunea militară a fost singura considerată relevantă pentru o lungă perioadă de timp, și încă mai este importantă chiar și în zilele noastre, iar confruntarea dintre forțele armate, în contextul unui război, are în vedere ca „... fiecare acțiune militară, mare sau mică, are scopul ei distinct, subordonat întregului. Dacă este așa, atunci nimicirea și înfrângerea adversarului trebuie considerate doar mijloace pentru atingerea acestui scop” (Carl von Clausewitz, 1982, p. 213). Cu privire la această perspectivă, de nimicire și înfrângere a inamicului, Lawrence Freedman oferă un alt concept conform căruia „...forțele lor ar putea fi descurajate, negate, deviate și strămutate fără a fi amenințate cu o

înfrângere finală”⁶⁵. Această dispută de idei și abordări în contradictoriu, ne determină la o analiză teoretică cu privire la legile generale ale războiului, modul în care este construită securitatea și apărarea unui stat și ce îl guvernează.

Conform definițiilor general acceptate, legile războiului reprezintă acele raporturi esențiale, generale, necesare, repetabile, relativ stabile între laturile interne ale fenomenului război, precum și între acestea și alte domenii ale vieții sociale, care determină pregătirea și desfășurarea confruntării armate. Majoritatea specialiștilor militari consideră ca reprezentative următoarele legi ale războiului: legea dependenței puterii militare și a desfășurării luptei armate de condițiile economico-sociale; legea rolului determinant al națiunii în război; legea dependenței structurilor organizatorice, formelor și procedeele acțiunii militare de nivelul dezvoltării armamentului și tehnicii de luptă (Costică Țenu și Lucian Stăncilă, 2003, p. 70).

Aceste legi generale contribuie la realizarea unei arhitecturi de securitate și stabilesc dimensiunea militară a unui stat, care în principal cuprinde: efectivele armatei și ale celorlalte forțe care desfășoară în mod

⁶⁵ <https://warontherocks.com/2014/06/stop-looking-for-the-center-of-gravity>, accesat la 15.09.2020

nemijlocit lupta armată; armamentul și tehnica militară (de luptă și auxiliară) din înzestrarea armatei și a celorlalte forțe; valoarea calitativă și numerică a ofițerilor; nivelul de organizare și gradul de coeziune și de disciplină al tuturor forțelor; nivelul pregătirii populației, economiei și teritoriului pentru apărare.

O componentă definitorie, alături de legile războiului și dimensiunea militară în definirea conceptului de apărare a unui stat îl reprezintă puterea sa militară.

Puterea militară este capacitatea de acțiune armată a unui stat, asigurată de potențialul său militar (Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu (coord.), 1998, p. 481) (personal, buget, armament, logistică, infrastructură și cercetare-dezvoltare etc.), în scopul asigurării propriiei securități și a aliaților precum și îndeplinirii obiectivelor/intereselor politico-militare. Puterea militară a unui stat este strâns legată de conceptul de putere pe care acesta îl reprezintă în plan zonal, regional, global, și în interdependență cu componenta economică, politică, demografică, culturală și tehnologică. În principiu, dezvoltarea conceptului de putere se regăsește în documentele programatice ale statelor sau alianțelor, care adoptă propriile strategii de securitate sau de apărare la schimbarea puterii politice pe un orizont mediu de timp. La nivelul

alianțelor problemele în acest domeniu stau puțin diferit.

O altă componentă în definirea conceptului de apărare a unui stat îl constituie lupta armată. În ultima perioadă, se manifestă tendința ca lupta armată, în general, să fie pusă în slujba procesului de menținere a păcii ca urmare a recrudescenței amenințărilor asimetrice și a conflictelor regionale. Acest fapt demonstrează că lupta armată se transformă într-o modalitate de a impune respectarea unor decizii internaționale, de a identifica și stabili negocieri care să oprească războiul și conflictele armate de proporții, de a anihila organizațiile și rețelele teroriste, de a ajunge la acorduri de pace în scopul protejării ființei umane și valorile societății omenеști.

Tratarea acestor fundamente teoretice cu privire la legile războiului, dimensiunile securității și componentele conceptului de apărare sunt cele mai uzitate în construcțiile strategiilor și politicilor de apărare din perspectiva managementului resurselor umane în cadrul procesului de planificare a apărării fie la nivel național sau în cadrul alianțelor NATO sau U.E.

La nivelul NATO, prin Conceptul Strategic adoptat în 2010 se oferă principalele linii directoare stabilite prin consensul statelor membre, și care trebuie aplicate prin

mijloace politice și militare pentru îndeplinirea obiectivelor, scopurilor și funcțiilor alianței. Puterea militară la nivelul NATO este constituită prin contribuțiile umane, financiare, materiale și informaționale ale fiecărui stat membru. Generarea și dezvoltarea forței sau a capabilităților în cadrul alianței este stabilită prin intermediul procesului de planificare a apărării NATO (NDPP). Pe termen mediu procesul de extindere și modernizare a NATO, este grevat de decalajul în materie de capabilități și asigurarea finanțării conform asumării unui nivel minim de 2% din PIB al fiecărui stat membru.

La nivelul Uniunii Europene (UE) ideea constituirii unor capacități militare s-a impus odată cu Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA), care reprezintă pilonul de bază a conceptului de securitate și apărare european. Viitorul european depinde de abilitățile instituțiilor sale de a întări influența politică și puterea militară. În prezent, deși se depun eforturi pentru generarea unor forțe militare comune la nivel european, aceasta fiind mai mult un deziderat și care demonstrează caracterul complementar al acestora în raport cu nivelul alianței NATO.

Așadar, din această perspectivă, se poate concluziona că avem de-a face în cadrul conceptului de apărare cu capacități militare, ce se constituie într-

un instrument de forță al puterii și care cuprinde: forțele armate, active și de rezervă. În literatura militară de specialitate, întâlnim principali indicatori care definesc puterea militară cu referire la: numărul de persoane încadrate pe categorii de forțe armate și tipuri de unități și mari unități luptătoare (forțe terestre, aeriene, navale, speciale și mai nou cyber); numărul și calitatea sistemelor de armă importante – tancuri, tunuri, avioane, elicoptere, nave de suprafață și submarine; numărul și calitatea sistemelor de comunicații și informatice; dezvoltarea tehnologică a sistemelor de armament, aviație, rachete și de dislocare; diversitatea și calitatea elementelor de infrastructură; mărimea bugetului alocat apărării și repartitia acestuia pe tipuri de cheltuieli. Începând cu anul 2006, indicatorii de mai sus au fost dezvoltați și analizați pentru aproape 138 de țări și în urma corelării acestora au generat un clasament publicat anual în Global Fire Power⁶⁶.

În comparație cu conflictele militare din secolul trecut, tendința actuală este de demasificare a forțelor armate active, în contrapondere cu dotarea cu echipamente militare dezvoltate tehnologic, având o putere și o precizie foarte mare. Această schimbare de paradigmă, aduce

⁶⁶ <https://www.globalfirepower.com/>, accesat în 18.12.2020

modificări și adaptări în teoria despre viitorul strategiilor militare în care sunt adăugate valențe preponderent tehnologice și informaționale.

În anul 2003 locotenentul-colonel, ulterior generalul american H.R. McMaster în articolul publicat la Center for strategic leadership, U.S.Army War College "Crack in the Foundation: Defense transformation in the underlying assumption of dominant knowledge in future war" concluzionează că este necesar să fie declarată, studiată și integrată revoluția în domeniul tehnologiilor senzorilor, comunicațiilor, informațiilor și a sistemelor de armament de mare precizie în contextul conflictelor recente, conceptele operaționale să fie mai mult "centrate pe luptă" decât "centrate pe cunoaștere", iar menținerea accentului pe îmbunătățirea formării și educației continue să fie în acord cu dezvoltările tehnologice. Aceste idei sunt regăsite și pe timpul când generalul american H.R.McMaster a fost consilierul pe securitate națională în timpul administrației Trump și pe timpul căruia a fost adoptată strategia națională de securitate a SUA.

Această tendință pentru viitorul conflictelor armate de a transforma lupta armată în ultima soluție pentru a preveni escaladarea violenței va avea efecte pe termen lung, având în vedere diversitatea, complexitatea și noile

spații ale luptei. Din această perspectivă se poate prognoza că în "noua configurație a pregătirii luptătorilor și unităților, este necesar ca noile coordonate ale procesului de instruire să fie studiate și experimentate în procesul de învățământ, la aplicații și exerciții, pentru a statua un model general al luptătorului viitoarelor decenii. Reiese în acest mod că, pentru viitor, sunt necesare adaptări curriculare în raport cu noile dezvoltări tehnologice ale sistemelor de armament și tehnologii în domeniul militar.

Referitor la "războaiele ce vin" pornind de la Dialogul melian al lui Tucidide "Oricum, judecând după hotărârea aceasta a ta, pari să ai capacitatea unică de a considera viitorul ca fiind ceva mai sigur decât ceea ce este în fața ochilor tăi și de a vedea incertitudinile ca realități, pur și simplu, pentru că ai vrea să fie astfel" (Lawrence Freedman, 2019, pp 356-371) autorul face o excelentă trecere în revistă a ultimilor treizeci de ani cu privire la diferite curente de gândire și literatură militară anticipativă în domeniul războiului. Autorul ne comunică că încercările de predicție a viitoarelor confruntări militare reprezentau "cea mai proastă afacere în Washington D.C." conform generalului-maior Bob Scales, fost comandant al U.S.Army War College. Acesta a identificat cinci școli care

studiau caracterul amenințărilor. Astfel prima școală, "dezvoltarea scenariului", simula "scuze de a merge la război cu unul dintre suspecții de serviciu ce dețin capacități militare serioase - China, Iranul, Coreea de Nord, iar Rusia în rol de favorit nostalgic". Cea de a doua "Școala tehnologiei emergente" presupune în mod eronat că inamicii au acces și investesc la un nivel major în tehnologie. Ea este formată din "tehnorăzboinici înspăimântați și cu salarii mari care scanează în permanență orizontul amenințărilor, nerăbdători să alerteze comunitatea de securitate cu privire la inamici pe care îi simt ca stăpânind geniul diabolic al fabricantului casnic de bombe". Cea de a treia "școală bazată pe evaluarea capacităților" a creat o "uriasă cutie militară cu unelte din care se pot scoate arme și forțe adaptate la amenințările neprevăzute". Școala "noilor concepte travestite în strategie" era în căutarea unui nou "concept de luptă în război", iar în cele din urmă "școala tendințelor globale" căuta să includă "rezervele globale de apă, epidemia HIV și urbanizarea" în dezvoltarea unor noi concepte referitoare la viitorul războiului.

Aceste școli dezvăluiau perspectivele dominante referitoare la conflictul internațional, având la bază conflicte active sau latente. Astfel sunt analizate rolul Japoniei imediat după

căderea Uniunii Sovietice, fiindu-i acordată o importanță prin politicile financiare și comerciale fără să se transforme într-o luptă pentru putere. George Friedman și Meredith LeBard în "The Coming War with Japan" demonstau la vremurile respective despre războiul comercial între exporturile japoneze și SUA, mai întâi, și apoi întinderea acestuia și la alte țări. Ulterior, apar scrieri referitoare la rivalitatea strategică dintre SUA și China, iar influențele și competițiile iscate în controlul Pacificului de Vest sau Orientului Mijlociu dintre SUA și Rusia China pe de altă parte au fost mult analizate. Toate aceste cărți de specialitate, școli de gândire și conferințe internaționale aveau ca temă principală faptul că improbabilul putea să se întâmple și apărarea națională nu putea fi "proiectată pe baza câtorva amenințări ușor de definit".

2. Abordări teoretice ale modelelor de apărare

Forțele armate pentru orice națiune au ca scop apărarea țării, intereselor și valorilor societății respective, iar strategiile de securitate națională și respectiv, strategiile militare ale statelor formulează la modul general, amenințările cu care se pot confrunta, evitând să le identifice, și să le concretizeze iar majoritatea statelor declară că își organizează

forțele armate pe principiul suficienței defensivei.

Pentru a înțelege și pune în aplicare politicile și strategiile de apărare este necesar să conceptualizăm modelele de apărare deja existente într-un cadru ce poate fi ușor înțeles, explicat, descris și comparat cu altele.

Necesitatea unui nou model este evidentă, deoarece misiunea apărării naționale devine mai complexă, iar mediul de securitate internațional este în continuă schimbare. Totodată se poate observa în cadrul alianțelor internaționale o tendință pentru armonizare și coerență tehnologică care să combine capabilitățile militare ale membrilor lor pentru operațiuni și misiuni combinate.

Primul război mondial sau chiar ale celui de-al doilea, având cu sisteme și organizații de apărare relativ simple, bazate aproape exclusiv pe un număr mare de personal, având un dușman clar la granița statului, au generat imense pierderi de vieți omenești. În conflictele actuale inamicii sunt difuzi, greu de identificat, posesori ai unor tehnologii și sisteme de identificare, supraveghere și recunoaștere moderne schimbă modul în care trebuie să gândim și să conceptualizăm apărarea.

Modelele de apărare existente gestionează resursele publice, pentru care răspund public prin mecanismele de control și evaluare create de stat. De

la acestea se așteaptă performanță, eficacitate și eficiență pentru îndeplinirea scopului declarat. Spre deosebire de orice alt sistem public, unicitatea organizațiilor de apărare decurge din rolul lor de a fi custodele monopolului național al violenței organizate, nelimitate. Acest monopol este asociat cu două trăsături importante: confidențialitatea semnificativă și indispensabilă în acțiune și incertitudinea considerabilă a sarcinilor. Aceste două trăsături îngreunează, pe de o parte, controlul public asupra eficacității și eficienței organizației, iar pe de altă parte, permite oficialilor din cadrul sistemelor de apărare să comunice lapidar, știind că publicul va înțelege puțin din ceea ce fac.

În general, modelul popular comun utilizat astăzi pentru descrierea modelelor de apărare se bazează pe compararea numerică a numărului de personal, tancuri, piese de artilerie, nave de război și avioane de vânătoare și procente alocate bugetelor de apărare. Aceste statistici sunt adesea înșelătoare și nu oferă o bază fiabilă pentru comparație și colaborare cu alți aliați.

Multe țări de astăzi, inclusiv cele din fosta Uniune Sovietică și Pactul de la Varșovia, și aliații lor din întreaga lume, au organizații de apărare care sunt încă extrem de greu influențate de moștenirile războiului rece. Unele țări

au permis organizațiilor lor de apărare să se degradeze de la an la an, în timp ce au redus parțial, producând astfel „forțele armate ale satului Potemkin”(Adrian Voicu, 2018, p.6), adică doar existente ca organizații, dar cu capacități militare constant degradate, tributare deceniilor trecute. Alte țări au suferit schimbări organizatorice serioase dar cu gândire, structuri, idei vechi și învechite de conducere, iar cât mai mulți din cercurile militare și politice tânjesc după zilele simple din trecut, păstrându-și vizibil sistemele de apărare pentru o lume care a dispărut de mult⁶⁷.

Prin urmare, fără un model comun care să ofere o platformă unică pentru înțelegerea reciprocă a propriilor sisteme de apărare, nu există modalități prin care națiunile să poată judeca în mod realist sau să fie judecate sensibil de către alții. Conceptualizarea acestui cadru, dar care nu poate fi limitat doar la cele patru modele de apărare propuse în studiul *Defence models uncovered: how to understand the defence style of a country* (Grant, Milenski, 2019) poate fi un punct de referință pentru

grupurile de analiză și "reflecție strategică".

2.1. Modelul de apărare "rațional"

Construcția sistemului de apărare „rațională” are în vedere folosirea forțelor lor pentru câștiguri politice externe serioase, care sunt gata să lupte și să câștige.

Aceste țări caută să antreneze și să angajeze personal pentru luptă, iar susținerea este demonstrată prin alocarea unor bugete echilibrate, împărțite echitabil, în treimi între costurile de personal, instruire și mentenanță, investiții și dezvoltare. Aceste țări aleg lideri pentru rezultate și potențial, își schimbă rapid structurile pe măsură ce mediul se schimbă. Schimbarea și inovația există în mentalitatea militarilor și a funcționarilor. Trupele acestor țări sunt în permanență gata să fie dislocate, iar timpul pentru reacție este foarte scurt. Au orientări politice puternice și coordonează și cooperează cu ceilalți atunci când este necesar, chiar dacă nu întotdeauna cu ușurință.

Există întotdeauna probleme cu căutarea celei mai înalte calități și nu cooperează întotdeauna bine la nivel internațional cu alte forțe la alegere. Acest lucru se datorează faptului că personalul de apărare al țărilor care utilizează acest model se consideră adesea mai bun decât toți

⁶⁷ Thomas-Durell Young, What are Governments in Central and Eastern Europe not Buying with their Defence Budgets?, The Readiness Clue, The RUSI Journal, 2019 și interviul publicat pe you tube în 26 iunie 2019 cu prilejul participării la conferința organizată de Monitorul securității și apărării.

ceilalți, iar profesionalismul lor neîndoielnic poate apărea cu ușurință ca arogant. Modelul rațional nu este ușor de întreținut.

Clasa politică și înalții oficiali se străduiesc adesea să promoveze cauza militară sau pur și simplu să uite că forțele pe care se bazează sunt umane. Cu cât sunt folosite aceste forțe, cu atât mai mulți bani trebuie alocați pentru îngrijire și sprijin adecvat, relaxare și suport. Un pericol serios pentru modelul rațional este că acele necesități vitale care stau la baza elementului uman, definite prin piramida lui Maslow și fac ca modelul să funcționeze sunt adesea primele lucruri care sunt tăiate din bugetul apărării. Modelul rațional este greu de realizat și întreținut și ușor de distrus. Atunci când este construit în mod corespunzător, este singurul model organizațional pe care se poate baza pentru a oferi putere militară reală unei țări, dacă, unde și când este necesar.

2.2. Modelul de apărare "emoțional"

Sistemul de apărare care se bazează pe modelul de apărare emoțional este antiteza constructului „rațional”. Este un model care apare adesea atunci când oficialii conducerii politice și ai apărării sunt mai puțin calificați în domeniul finanțelor și managementul resurselor de apărare, fiind obligați să

ia decizii bazate pe emoție și alegerea zilei, mai degrabă decât pe logică, finanțe și fapte.

Acest model are la bază cultura organizațională bazată pe putere, iar selecția liderilor militari se bazează pe orientările și susținerile politice. Puterea politică aflată la conducere, de multe ori extrem de emoțională, anulează procesul decizional de bun simț iar conducerea se bazează adesea mai mult pe conceptul de putere, decât pe conducere pozitivă. Structura acestui model de apărare nu are la bază principii de restructurare rațională care să aibă în vedere eficacitatea operațională a structurilor luptătoare combinată cu eficiență financiară.

În cadrul acestui model forțele militare dezvoltate vor avea puține capacități moderne și eficiente pentru operațiuni internaționale sau pentru sarcini non-militare, cum ar fi sprijinirea populației în timpul situațiilor de urgență sau de criză, la nivel național.

În general, navele acestor țări vor fi în rada portului și avioanele în hangarele aeroporturilor, vehiculele vor îmbătrâni în garaje, iar infrastructura se va deteriora constant, iar bugetul va fi orientat spre menținerea personalului sau pentru păstrarea unui număr mare de nave sau avioane vechi, pe

principiul că numărul oferă puterea militară.

Un mare neajuns al acestui model este instruirea personalului la un nivel minim. Modernizările echipamentelor sunt slab susținute financiar, fiind prelungite duratele de viață a echipamentelor mult peste perioada optimă de funcționare iar decalajul tehnologic comparativ cu echipamentele este evident. O consecință directă a celor prezentate mai sus este aceea că personalul se îndepărtează din ce în ce mai mult de a avea un adevărat spirit combativ și deprinderi în mărirea echipamentelor. Modelul este ușor recunoscut din exterior prin varietatea largă de activități întreprinse și organizarea de seminarii abundente iar modificările necesare vor fi „studiate”, de către consultanții de înaltă calitate, iar recomandările lor nu vor avea efectul scontat în schimbări ale sistemului. Sistemul de învățământ militar își va concentra eforturile asupra gândirii tactice, iar activitățile de instruire se bazează pe exerciții de amploare mică. O posibilă soluție este schimbarea dramatică și radicală pentru reechilibrarea bugetului și reducerea forțelor la o dimensiune cu adevărat sustenabilă pe termen lung.

Schimbarea organizațională și a mentalității în cadrul acestor sisteme de apărare necesită voință politică puternică și consecvență, gândire și

abordare strategică pe termen mediu și lung pentru transformare.

2.3. Modelul de apărare "politic dominant"

Modelul de apărare națională pe termen lung pentru a urma un model particular, singular și dominant este acela în care o țară folosește o justificare politică. Acest model se potrivește cel mai bine culturii, geografiei sau bugetului lor și se va baza pe construcții precum apărarea teritorială, recrutările în masă sau încrederea puternică în societate sau rezervă.

Acest construct se bazează adesea pe o decizie politică de a mobiliza țara pentru război cu „speranța” de a produce o organizație de apărare națională în extremis. Una din erorile abordării acestui model se referă la faptul că un sistem militar funcțional poate apare brusc la o dorință politică, fiind instantaneu eficient.

Acest model de apărare, justificat din punct de vedere politic, dar care ignoră lumea reală a armatei, în care capacitățile operaționale și strategice se construiesc din timp de pace, cu eforturi umane, materiale, financiare și informaționale considerabile. Bugetele din acest model sunt, de obicei, slab orientate spre cheltuielile de personal, uneori

către achiziționarea de echipamente de înaltă calitate și adesea pentru achiziționarea de rezerve de apărare care să fie folosite atunci când vine „marele dușman”. Această concentrare asupra stocării epuizează inherent puterile națiunii și rareori, banii din apărare sunt direcționați către livrarea cantităților adecvate de muniție și instruire necesare pentru a oferi adevărate capacități utilizabile și durabile.

Timpul de pregătire pentru a furniza structuri instruite sunt de obicei foarte mult prea lungi pentru mediul actual, rareori continuă operațiuni solicitante sau se antrenează corespunzător, astfel multe aspecte ale capabilităților militare cheie vor fi fie extrem de slabe, fie vor lipsi total. În consecință, în absența ofițerilor de tip „războinic” de înaltă calitate care să-i învețe și să-și îndrume subordonații, calitatea abilităților soldaților devine, de asemenea, slabă și, de obicei, limitată la domenii înguste de expertiză.

Există excepții în cadrul acestui model, cum ar fi în cazul în care guvernele permit forțelor să se desfășoare în operațiuni internaționale iar aceste implementări sunt adesea de dimensiuni simbolice și rareori în zone operaționale cu tempo mare. Organizația națională de apărare în sine are o capacitate instituțională limitată de a se îmbunătăți din lecții

învățate, iar deprinderile luptătorilor și echipamentele moderne, sunt pur și simplu irosite. Este evident că părți ale sistemului de apărare devin testate și instruite prin operațiuni, dar cel mai semnificativ, organizația militară ca întreg se dezvoltă în ritm lent.

Adevărata eroare a acestui model este dependența de o decizie politică de mobilizare sau furnizare de finanțare. Acest model depinde de aliații care închid ochii politici și militari asupra realităților sistemului de apărare dintr-o țară pe care se pot baza mai târziu.

2.4. Modelul de apărare "militar dominant"

Acest model de apărare este locul în care armata a câștigat puterea politică și conduce organizația militară în scopuri proprii. Există o pierdere completă a adevăratului control politic civil și acest lucru devine extrem de dificil de recuperat.

În acest model forțele militare risipesc bugetul prin suprasolicitarea la nivel superior a ierarhiei militare, creând inflație de grade superioare și care nu se bazează pe competență, profesionalism și meritocrație, având beneficii fără necesități operaționale reale și oferind compensații în exces. Această ușoară corupție militară este din cauza pretenției de a oferi apărare, ceea ce conduce la un sistem militar

inadecvat și risipitor. Efectele sunt, de asemenea, mai greu de văzut și judecat pentru persoanele din afara forțelor militare și pot exista legături puternice cu corupția „dură”, unde ofițerii seniori și oficialii din sistemul de apărare distorsionează cerințele pentru programele de achiziții cu costuri ridicate. Transformările acestui model trebuie să aibă în vedere o perioadă de tranziție, care poate dura câteva generații.

2.5. Interacțiuni ale modelelor de apărare

Conform modelelor enunțate mai sus prin caracteristicile specifice fiecărui model reiese că nici o țară nu poate rămâne într-un singur model complet, deoarece tensiunea externă și internă, generată de factori precum bugetul insuficient, lipsa de personal și de instruire, lipsa investițiilor în echipamente performante vor atrage întotdeauna întregul sau părțile sistemului către un alt model.

Cel mai greu model de realizat pare a fi construcția realității, deoarece bunul simț și observația arată că astăzi atât de puține țări fac acest lucru cu succes. Orice influență dominantă asupra echilibrului axei resurse versus acțiune poate dezechilibra.

Războiul a demonstrat că organizațiile tind să devină raționale foarte repede - chiar dacă creșterea

standardelor militare și organizaționale durează mai mult. În timpul războiului, unele aspecte ale slăbiciunii militare, mai ales atunci când corupția este abundentă sau controlul civil este slab, ies în evidență. Alianțele au, de asemenea, o atracție inerentă pentru a face organizarea mai bună și mai eficientă, dar invers, a fi într-o alianță reduce adesea voința politică și curajul la nivelul națiunilor mai slabe.

Analizând critic modelele enunțate mai sus, în realitate, în afară de modelul de apărare rațional, celelalte trei modele sunt suboptimale în termeni politici, organizaționali, chiar dacă oferă beneficii sociale importante. În cel mai bun caz, acestea pot îndeplini cerințele operaționale, cu sprijinul unor aliați mai mari, iar în cel mai rău caz, risipesc fonduri bugetare importante și acționează fie ca serviciu social, față de politică și „teatru”, fie ca o sursă profitabilă pentru corupția politico-militară simbiotică.

Din punct de vedere cultural, multe națiuni par incapabile să observe faptul că conducerea și planificarea apărării pe care o folosesc astăzi sunt depășite și, în multe cazuri, total contraproductive față de ambițiile naționale. Așa cum afirma generalul H.R.McMaster în 2003, descentralizarea susține o cultură de apărare bazată pe încredere, "centrată pe luptă".

Fiecare țară are un model de apărare unic pe care îl prezintă lumii exterioare alcătuit dintr-o combinație a culturilor politice și militare naționale unice. Acest model reflectă modul în care țara și sistemul militar gândește și cum acționează. Acesta reflectă modul în care face politică de apărare, dar mai important, modul în care consideră politica de apărare ca un concept, modul în care vorbește despre apărare și modul în care aceasta modelează procesul de luare a deciziilor.

Apărarea inteligentă a NATO, demersurile pentru o apărare europeană comună și împărțirea sarcinilor sunt idei care sunt văzute cu interpretări complet diferite, în funcție de modelul național pe care îl afectează. Cu toate acestea, odată ce modelul de apărare este detectat și înțeles, acest lucru va facilita considerabil deciziile cu privire la pașii următori.

3. Concluzii

Una din concluzii este că "războiul are viitor" (Lawrence Freedman, 2019, p. 381). Conceptele de securitate și de apărare și implicit legile, componentele, caracteristicile și factorii care le guvernează vor genera discuții aprinse în cancelariile statelor și alianțelor, în institutele și marile companii producătoare de armament pentru a prognoza locul și timpul sau amploarea acestor posibile violențe

A doua concluzie se referă la luarea unor decizii echilibrate și orientate pe termen lung cu privire la modelul de apărare care se adoptă de fiecare națiune.

O altă concluzie este modul de planificare și gestionare a resurselor pentru apărare. Managementul integrat al acestora trebuie să producă efecte sinergie în acțiune și o cultură organizațională centrată pe profesionalism, valori și meritocrație.

O altă concluzie se referă la în modul de construire și utilizare a bugetului apărării. Un buget inegal duce întotdeauna la o diminuare a capacității de apărare și la o percepție eronată a societății și a comunității internaționale referitor la sistemul de apărare a unei țări.

O ultimă concluzie are în vedere că transformarea nivelului de flexibilitate organizațională și al culturii organizaționale militare se produce în timp, cu eforturi deosebite și doar prin asumarea responsabilității pentru implementarea unor capacități militare adecvate în procesul de planificare a apărării.

Demersul articolului, uneori critic, reflectă doar departe de a fi atotcuprinzător se circumscrie nevoii de analiză strategică, a schimbului de idei în domeniul securității și apărării ce pot fi folosite pentru calibrarea politicilor de apărare.

Bibliografie:

1. Nassim Nicholas Taleb, *Lebăda Neagră, impactul foarte puțin probabilului*, editura Curtea Veche, 2010, p. 7;
2. Teodor Frunzeti, *Globalizarea securității*, Editura Militară, București, 2006, p.9;
3. Carl von Clausewitz, *Despre război*, Editura Militară, București, 1982, p. 213;
4. Col. prof. univ. dr. Costică Țenu și col. (r.) prof.univ.dr. Lucian Stăncilă, *Curs de artă operativă*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 2003, p. 70;
5. Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu (coord.), *Dicționar de sociologie*, Editura Babel, București, 1998, p. 481;
6. Lawrence Freedman, *Viitorul războiului. O istorie*, Editura Litera, 2019, p. 356-371 și 381;
7. Adrian Voicu, *Matrioșka minicinoșilor, fake news, manipulare, populism*, Editura Humanitas, 2018, p.6;
8. Glen Grant & Vladimir Milenski, *Defence models uncovered: how to understand the defence style of a country*, Defence & Security Analysis, 2019,
<https://www.tandfonline.com/loi/cdan20>
9. Barno David and Bensahel, Nora *The future of the Army, Today, Tomorrow, and the Day after Tomorrow*, Atlantic Council, 2018
10. <http://hdr.undp.org/en/towards-hdr-2020>.
11. <https://www.youtube.com/watch?v=7bLwbCaD2QM&feature=youtu.be>
12. <https://warontherocks.com/2014/06/stop-looking-for-the-center-of-gravity>
13. <https://www.globalfirepower.com/>

Globalizarea, valorile sociale și ciocnirea civilizațiilor Globalization, social values and the clash of civilizations

Bogdan Aurelian POLIAC⁶⁸

Abstract: Istoria omenirii s-a construit de-a lungul timpului asemenea unui puzzle, caracterizat de o succesiune de așezare și potrivire a unei multitudini de piese, evenimente prin intermediul cărora ne putem cunoaște trecutul, explica prezentul și creiona viitorul. Această cronologie a umanității reflectă și apariția permanentă a unor provocări și probleme, care se transformă în diferențele dintre progres și stagnare, evoluție și involuție, de la umanitate la condiția umană, așadar, globalizarea nu poate anihila identitățile multiple. În acest articol am abordat globalizarea, prezentând unele aspecte de ordin teoretic, dar și cu privire la fenomenul globalizării, al identității și referitor la ciocnirea civilizațiilor în viziunea lui Huntington, fără a ne dori însă ca această analiză să reprezinte un elogiu pentru niciunul dintre cele două concepte.

Cuvinte cheie: globalizare; civilizație; identitate; identitate culturală; ciocnirea civilizațiilor.

Abstract: The history of mankind has been built over time like a puzzle, characterized by a succession of placement and matching of a multitude of pieces, events through which we can learn about our past, explain the present and draw the future. This chronology of humanity also reflects the permanent emergence of challenges and problems, which turn into differences between progress and stagnation, evolution and involution, from humanity to the human condition, therefore, globalization cannot annihilate multiple identities. In this article we approached globalization, presenting some theoretical aspects, but also the phenomenon of globalization, identity and the clash of civilizations in Huntington's vision, without wanting that this analysis to be a praise for neither concept.

Keywords: globalization; civilization; identity; cultural identity; the clash of civilizations.

⁶⁸ Doctorand în cadrul Universității Babeș Bolyai, Cluj – Napoca, Facultatea de Istorie și Filosofie, Școala doctorală de „Relații internaționale și Studii de Securitate”.

Introducere

Fenomenul globalizării este un fenomen care a apărut cu mult timp în urmă, reprezentând o provocare pentru omenire. Globalizarea reprezintă o creație a umanității care se află într-o relație directă cu dezvoltarea societății actuale la nivel tehnologic și economic, al cărui control și direcție, sunt modelate tot de către oameni.

Sociologul nord american Petras, J. (1999), semnalează că globalizarea a existat încă din secolul al XV-lea dezvoltându-se odată cu capitalismul, și susține acest fapt aducând ca argument că este greșit să ne gândim că revoluția tehnologiei a reprezentat bazele puse în dezvoltarea acestui fenomen. Potrivit autorului, este de asemenea greșit să afirmăm că fenomenul de globalizare este un fenomen inevitabil care reprezintă în fapt ultima etapă a capitalismului, el considerând că acesta este un fenomen ciclic, în care alterează perioadele de dezvoltare națională care au legături cu instituțiile economice internaționale și care în final determină apariția statului de bunăstare.

Pe de altă parte, Drucker P. (1994), în opera sa, „Societatea postcapitalistă”, face referire la fenomenul de globalizare, fenomen care a fost influențat în mod direct de dezvoltarea științifică și tehnologică. Cu alte cuvinte, acesta consideră că

toate domeniile se vor dezvolta datorită tehnologizării, și aceasta reprezintă în fapt o etapă posterioară perioadei de capitalism.

Există și abordări conform cărora, globalizarea se definește ca un proces care integrează la nivel mondial cunoștințe și care are referințe istorice în schimbările modurilor în care se abordează procesele, metodele și informația. Începuturile globalizării se regăsesc la finalul secolului XX, mai departe de discrepanțele dintre produsele dezvoltării tehnologice sau a unei evoluții inevitabile a capitalismului.

Din perspectiva domeniului economic a fost regândită forma în care au fost abordate procesele de producție, distribuție și consumul de bunuri și servicii la nivel mondial, uniformizând în acest fel piața globală. Pe de altă parte, din perspectiva politicii, globalizarea în afară de redistribuirea geopolitică și blocajele țărilor emergente, determină apariția unui nou model de stat, cunoscut ca statul transnațional. Nu putem să nu menționăm și perspectiva viziunii sociale, care evidențiază limitele globalizării care scot la iveală redimensionarea riscurilor persoanelor, a celor locale sau regionale, inclusiv la nivel global.

Procesul globalizării actuale este un proces cheie pentru umanitate din perspectiva repercusiunilor și a

consecințelor acesteia. Globalizarea în faza sa actuală, apărută începând cu anul 1973, potrivit unor curente de gândire, sau în anul 1989, potrivit altor viziuni, și care dăinuie până în prezent, nu reprezintă un element de sine stătător, ci acest fenomen se dezvoltă concomitent cu alte fenomene care îl alimentează și creează contextul favorabil pentru dezvoltare, acestea fiind raportate de noile tehnologii ale informației și comunicațiilor, dezvoltarea piețelor globale, societatea informației și a cunoașterii.

Trăim într-o epocă a schimbărilor permanente, așa cum consideră și Ortega, „Probabil schimbările, modificările permanente, s-au transformat în caracteristicile principale ale omenirii” (Ortega 2000). Omul s-a obișnuit cu schimbările și pe cale de consecință s-a adaptat, dar cu toate acestea este deosebit de important să analizăm modalitatea în care aceste schimbări afectează omenirea. Este important să analizăm dacă există o adaptare la aceste schimbări și dacă se manifestă în paralel și creșterea inegalităților, datorită incertitudinilor și a luptei continue care este marcată de noul ritm al evoluției.

În același timp, este indiscutabil faptul că, realitatea de astăzi se îndreaptă spre o lume a globalizării mult mai avansată, care a depășit libera circulație a mărfurilor, a

capitalurilor și a creierelor (Martin, Schumann 1999, p.10).

Consider că, termenul de globalizare nu se poate conceptualiza într-o formă concretă și limitată, pornind de la această viziunea, putem defini acest termen ca unul polisemantic, care obligă ca de fiecare dată când este folosit să se specifice în ce sens este utilizat. Apreciez că putem stabili ca definiție a acestui termen dar fără a o considera ca fiind unica definiție a acestuia. O definiție unică asupra fenomenului de globalizare, valabilă pentru întreg mapamondul, nu există din simplul motiv conform căruia există o multitudine de idei distincte cu privire la aceasta (Barico 2002).

Așa cum afirmă, Beck (1998) și Blackmore (2005), în ciuda difuzării foarte mari a acestui termen, nu este un termen bine explicat, nici foarte clar, sau bine definit, și cu atât mai puțin bine înțeles în toată extensia sa. Autorii fiind de părere că, este folosit mai mult ca și un cuvânt în trend, față de o realitate pe care ar trebui să o avem în vedere.

Pornind de la viziunea prezentată până în acest punct am putea considera că globalizarea se reduce doar la o viziune economică, dar în realitate datorită repercusiunilor pe care acestea le are la nivel mondial, cuprinzând toate mediile sociale, se impune ca viziunea asupra ei să fie una mai

amplă. În acest sens, Ortega, consideră că, globalizarea nu se referă doar la economii, ci cuprinde aproape toate domeniile. Această opinie s-a transformat treptat într-o realitate din ce în ce mai plauzibilă. Realitatea este ca globalizarea se regăsește în toate mediile în care ne putem imagina, având influență directă asupra acestora, de la nivel cultural, societal, la piața forței de muncă, comunicații, politică, etc., pe de altă parte, termenul pare să fie influențat de un număr mare de interpretări, pornind de la cele ideologice, istorice, și nu numai. Totuși, în încercarea de sintetizare a analizei realizate, putem spune că globalizarea este în fapt un proces complex, cu caracter economic, în principal, care prin intermediul interconexiunilor și a interdependențelor existente dintre diferitele țări, precum și a intensificării, dezvoltării și extensiei rețelelor globale, face ca anumite acțiuni, fapte și decizii, cum ar fi acordurile comerciale, mișcările de capital, pactele politice, tendințele culturale, războaiele, crize economice, etc., apărute într-un loc concret de la nivel mondial, ale căror efecte aveau doar repercusiuni la nivel local, în prezent să fie resimțite la nivel global.

Având în vedere profilul acestui articol, se impune să nu fie omisă abordarea globalizării ca fenomen social. Această abordare consider că

este una deosebit de importantă, fiind a doua cea mai discutată problemă. Beck, în analiza lui despre societatea riscului, a cercetat o serie de studii despre globalizare, dar și riscul iminent al omului în fața schimbărilor de mediu. Beck, U. (1998) a studiat în „Societatea riscului” (Beck 1998) responsabilitatea societății față de mediul ambiant, și nevoia de conștientizare, prevenire și combatere a pagubelor determinate de intervenția umană. Iar aici se impune precizarea faptului că tocmai interdependența și interconexiunea, ca elemente ale globalizării, pe de o parte au deschis noi frontiere, dar pe de altă parte au evidențiat reversul medaliei, respectiv accelerarea fenomenului de inegalitate.

Cu privire la inegalitate, sunt de părere că, etapele caracterizate de prosperitate și dezvoltare ale unor societăți sunt lente și inegale pentru majoritatea persoanelor din diferite regiuni ale planetei. În ciuda avansurilor și a dezvoltării pe care a avut-o omenirea din toate punctele de vedere, încă ne confruntăm cu probleme legate de inegalitate, fenomen care se manifestă la nivel global, sub diferite forme. Există și exemple deosebit de grave, cum ar fi continentul african, unde nivelul de inegalitate este sinonim cu moartea, dar și exemplele statelor din Orientul Mijlociu care se confruntă cu războiul civil, foametea, etc. Atât pericolele, cât

și riscurile apărute, pun în pericol întreaga omenire. Deosebit de important, este să atrag atenția asupra faptului că, aceleași probleme nu afectează în mod identic pe fiecare individ în parte, fiecare societate, și că efectele pozitive ale unei situații nu se reflectă asupra tuturor, mai mult de atât, se reflectă asupra unei categorii restrânse, astfel determinând și apariția fenomenului de inegalitate și nesiguranță, punct pe care îl clasific ca fiind deosebit de important în fenomenul migrației și care va fi analizat mai pe larg.

Prin atingerea elementelor cu privire la inegalitate susțin ipoteza conform căreia lumea în care trăim este o lume interconectată, o lume în care este imposibil să trăiești în afara globalizării. Întreaga lume ia parte la fiecare moment. Fie că ne referim la un moment de mică amploare, sau de mare amploare, un eveniment important sau banal, al vieții cotidiene. În fapt, această interdependență formează realitatea societății actuale.

Pornind de la interdependența, care s-a transformat într-o realitate, o formă de a trăi, „nu există în această lume persoane izolate, sau grupuri care nu pot comunica, nu există nici o țară care să trăiască în afară, nu există spații închise, deoarece totul este interconectat, și orice eveniment afectează întreaga omenire” (Iyanga 2003). Interdependențele existente,

obligă persoanele să își schimbe forma de a gândi, dar și de a stabili modul în care se situează în această lume globală. Este imposibil să separăm localul de global, astfel că este deosebit de complicat și necesită mult efort în vederea adaptării și nu toată lumea este pregătită, cu atât mai mult cu cât schimbările sunt instantanee, aceste fenomene având din punctul meu de vedere un impact deosebit asupra individului și asupra identității acestuia. De cele mai multe ori, aceste situații au un efect deosebit de pregnant și asupra modului în care individul gândește vis-a-vis de valorile identitare ale acestuia.

În orice caz, nu consider că este greșit sau negativ să trăim într-o lume și o viziune globală, mai mult de atât, cred că poate în acest sens se va ajunge și ca oamenii să se comporte ca un grup unit care deține scopuri și obiective onorabile. Cu toate acestea, realitatea este una foarte diferită, deoarece abordarea globală nu este o abordare asimilabilă și benevolă, ci în majoritatea cazurilor, reprezintă o cerere imperativă care atacă naționalismul, distruge și modifică cultura și tradițiile, precum și alte elemente de natură socială, economică și ecologică.

În viziunea lui Samuel P. Huntington, identitatea culturală și cultura, sunt identități ale civilizației și indiscutabil, acestea au rolul de a

modela tendințele de coeziune, dezintegrare și conflict. Relația dintre globalizare și identitate, în prezent este mediată printr-o serie de enunțuri (Huntington 1993):

1. Pentru prima oară în istorie, politica globală este, în același timp, multipolară și multicivilizațională: modernizarea nu reprezintă occidentalizare; 2. Echilibrul puterilor între civilizații este modificat: influența Occidentului este într-un relativ declin; civilizațiile asiatice își extind forța lor economică, militară și politică; Islamul explodează din punct de vedere demografic; civilizațiile non-occidentale își reafirmă valoarea propriilor culturi; 3. O civilizație de bază a ordinii mondiale este pe cale de a se naște: societăți care împărtășesc și care cooperează între ele; 4. Pretențiile universaliste ale Occidentului îl aduc din ce în ce mai mult în conflict cu alte civilizații, îndeosebi cu Islamul și China; la nivel local, au loc „războaie de falie”, îndeosebi între musulmani și non-musulmani; acestea generează „alierea țărilor înrudite”; 5. Supraviețuirea Occidentului depinde de: a) Reafirmarea identității occidentale a americanilor; b) Acceptarea ideii că civilizația occidentală este unică, însă nu universală; pentru evitarea războiului global al civilizațiilor, nevoia reînnoirii civilizației occidentale.

Iar în acest punct, nu putem să nu ne întrebăm Ce s-a schimbat la nivel global pentru a transforma lumea în acest fel? Răspunsul este unul firesc, economia mondială s-a transnaționalizat, astfel că, globalizarea și economia globală sunt termene sinonime. Lumea s-a transformat într-o piața gigant care are noi așteptări, competențe sociale și individuale. Noua lume care impune eficiența și competitivitatea, nu acceptă restricțiile sau protecționismul.

Noul model economic, precum și extensia acestuia, acest proces de globalizare model din perspectiva economică, reprezintă cauza care a dus la situația mondială actuală, realizând în mare măsură controlul asupra viitorului umanității. În plus, este răspunzătorul pentru faptul că lumea este „rapidă, comprimată și nesigură” (Hargreaves 2003).

De asemenea, este deosebit de important să facem referire la principalii responsabili pentru realitatea lumii actuale pornind evident de la caracteristicile acestora: 1. Nesiguranță, pericol, risc, teamă, haos; 2. Schimbări și transformări ca modalitate de adaptare și supraviețuire; 3. O conexiune și comunicare mai dezvoltate; 4. Inegalitate; 5. Noi provocări; 6. Interdependențe.

În acest context, nu putem să nu adresăm întrebarea: Cine suntem? Iar

la această întrebare, răspunsurile de cele mai multe ori vin de la popoare, națiuni, comunități și indivizi. Indiscutabil trebuie să luăm în considerare diversitatea răspunsurilor, astfel că unele din acestea pun accentul pe unitatea prin apartenență, în timp ce altele pe diversitatea prin coexistență intermitentă. Astfel, așa cum am mai precizat și în capitolele anterioare, popoarele se definesc prin limbă, vechime, religie, valori, istorie, obiceiuri, precum și prin instituții – ca element de apartenență, dar și prin raportarea la un alter – ego ca și coexistență intermitentă în anumite intervale istorice. La fel ca mulți alți cercetători în domeniu, putem afirma și noi, că în general, popoarele se identifică cu grupurile culturale, religioase, etnice, națiuni și civilizații, în timp ce unitatea de apartenență reprezintă coeziunea și diversitatea care reprezintă tendința spre autonomizare. Iar de aici, se impune să subliniez faptul că, ceea ce este relevant este că, atât comunitățile mari, cât și sub comunitățile reprezintă identități distincte.

Desigur, este important de menționat faptul că, așa cum remarcase Huntington, cel mai important grup de state este constituit treptat din cele șapte sau opt civilizații mari ale lumii, iar Kissinger sublinia că „sistemul internațional al secolului XXI va conține cel puțin șase mari puteri:

Statele Unite ale Americii, Europa, Japonia, Rusia și, probabil, India. Iar rivalitatea dintre puteri este înlocuită cu „ciocnirea între civilizații”. Cu toate acestea, Vaclav Havel aprecia, pe bună dreptate aspectul referitor la pericolul ciocnirilor culturale, ciocniri care în opinia sa, vor fi fără precedent în istorie, iar Jacques Delors afirma că „viitoarele conflicte vor fi declanșate mai degrabă de factori culturali decât de economie sau ideologie” (Gorun 2010).

Așadar, globalizarea nu poate anihila identitățile multiple. În timp ce statele rămân principalii actori în raporturile internaționale, ele se află, totuși într-o pierdere de suveranitate, funcții și putere. Instituțiile internaționale și-au asumat importante prerogative exercitate anterior de către state. În același timp, există tendința devolutivă privind puterea centralizată în favoarea entităților regionale, provinciale și locale.

În opinia lui Jeffrey Jensen Arnett, consecința psihologică a globalizării este aceea că ea produce transformări ale identității, respectiv ale modului în care oamenii gândesc despre ei însuși în relație cu mediul înconjurător (Arnett 2002, p.778). El distinge patru aspecte ale identității corelate globalizării, după cum urmează: a) Dezvoltarea unei identități biculturale de către cei mai mulți indivizi (o parte a identității lor este

înrădăcinată în cultura lor locală, în timp ce o altă parte se originează în conștientizarea relației lor cu cultura globală); b) Posibilitatea creșterii confuziei de identitate printre tinerii din culturile non occidentale (schimbarea culturii locale, ca răspuns la globalizare, face ca unii tineri să nu simtă «acasă» nici în cultura locală, nici în cultura globală); c) Existența, la nivelul fiecărei societăți atât a unor oameni care formează culturi alese de ei înșiși, cât și a unor oameni ce gândesc la fel și care doresc să aibă o identitate neatinsă de cultura globală și valorile ei; d) Explorările identității în iubire și muncă se întind și cresc dincolo de anii adolescenței (în mare de la 10 la 18 ani) într-o perioadă de postadolescență a maturității emergente (în mare de la 18 la 25 de ani).

Așadar, opinez că identitatea rămâne o temă, dar și o problemă, în era globalizării, acesta reprezentând unul dintre argumentele pertinente pentru care am considerat analiza acestui element.

Valorile sociale și ciocnirea civilizațiilor

Globalizarea este o urmă a realității actuale care se formează dintr-un proces de traiectorii controversate, de aici dezbaterile cu privire la problemele, dar și avantajele

aduse de globalizare, se regăsesc într-o mare măsură, polarizate între două poziții care sunt pentru moment ireconciliabile. Cu toate acestea, dacă realizăm o analiză în detaliu a reflexiilor la care participă promotorii globalizării dar și scepticii, se poate observa că există aspecte determinate în care acestea coincid. Între acestea regăsim, recunoașterea importanței interconectivității regionale, impactul competiției globale, problemele transnaționale și transfrontaliere, extinderea guvernelor internaționale și necesitatea stringentă de identificare a unor noi maniere de gândire politică, economică și a schimbărilor culturale.

Dintre numeroasele idei și teme ale lui Huntington dezvoltate în cunoscuta sa lucrare, Ciocnirea civilizațiilor și Redefinirea Ordinii Mondiale, teza așa pretinsei opoziții dintre Civilizația islamică și creștinismul occidental, este cea care a reușit să transcendă mediului dezbaterilor politice și a opiniei publice, în special, mai ales și într-o formă îngrijorătoare, după actele teroriste din Septembrie 2001.

Astfel, putem integra cunoscuta și controversata teză a profesorului de la Harvard, Samuel P. Huntington, în sensul în care acesta consideră că, conflictele de la nivel mondial din viitor vor fi determinate de ciocnirea civilizațiilor mai mult ca alte cauze

empirice, cum ar fi, ambițiile teritoriale sau capitalismul.

Propunerea lui Huntington oferă o atenție specială conflictului, sau mai corect spus explicației din perspectivă teoretică a viitoarelor conflicte, care vor avea loc la nivel de civilizații și a conexiunilor dintre acestea, înlocuind formele tradiționale a conflictelor la nivel de state.

Această viziune a relațiilor internaționale poate creiona o anumită similitudine realismului politic, pornind de la faptul că se bazează pe conflict ca și element fundamental. Cu toate acestea, Huntington prezintă conflictul nu ca pe un element necesar în procesul de dezvoltare internațională, ci mai curând ca rezultat al interacțiunilor diverselor culturii ale planetei. Pe scurt, Huntington propune o alternativă la configurarea internațională după cel de-al Doilea Război Mondial, în fața unei potențiale hegemonii a Statelor Unite, concretizată într-o teorie alternativă. În propunerea sa expune punctul de vedere conform căreia entitățile cele mai importante vor deveni civilizațiile, ca maximă expresie a identității statelor. Aceste civilizații sunt identificate prin intermediul culturii ca element fundamental și de diferențiere față de celelalte. Întrucât există o intercomunicare mai mare la nivel mondial, diferențele culturale vor fi accentuate, ceea ce determină o

revendicare a propriilor culturi față de culturile străine.

Relațiile dintre civilizații vor fi caracterizate de rivalități și de lupte. Unul dintre fundamentele conflictului au ca rădăcină cultura, întrucât restul civilizațiilor nu sunt obligate să accepte conceptele Occidentale cu privire la modul de înțelegere a lumii, a drepturilor umane, individualismul, etc. Acesta se transformă și în motivul pentru care restul civilizațiilor vor încerca să reinventeze rădăcinile culturale îmbinându-le cu modernitatea. Modernitatea este unul dintre elementele cheie deoarece Occidentul consideră că modernitatea și valorile acesteia, alături de idei vor fi aceleași pentru toate țările, în timp ce Huntington ne prezintă o perspectivă în care fiecare țară captează ce este mai bun din fiecare civilizație și o adaptează specificului ei.

În ceea ce privește cultura, aceasta se va modela și implicit adapta după civilizația căreia îi aparține. De-a lungul istoriei au existat numeroase schimbări culturale între multiplele națiuni, într-o măsură mai mare sau mai mică au fost împărțite idei, tehnologii inclusiv conflicte. La finalul secolului XX evoluția tehnologică cunoștea un avans fără precedent, mai ales în ceea ce privește tehnologia comunicării prin internet și rețelele de telefonie mobilă. Elementul tehnologic se poate prezenta sub forma a două

linii majore de interes. Pe de altă parte, revoluția tehnologică a creat cadrul necesar, și oportunitățile de a împărtși elementele culturale și punctele de vedere, prin intermediul persoanelor din diferite părți care sunt interconectate. Elementul cultural al civilizațiilor va fi într-o formă sau alta, într-o confruntare directă cu toate celelalte culturi.

Cultura reprezintă baza fundamentală pe care s-au construit civilizațiile, reprezentând în același timp și posibila origine a apariției unei stări conflictuale. Pentru a putea determina categoria celorlalte civilizații, este absolut necesar ca înainte să definim cine suntem noi. Cultura este o construcție socială, în care se selecționează elementele care sunt considerate adecvate pentru a face diferențele dintre civilizații.

În acord cu alți cercetători care au studiat aceste teme (Amartya 2007, p. 34-35), individul nu este caracterizat doar de o singură identitate, cum ar fi, religia, individul este format dintr-un cumul de identități care se completează între ele și care pot fi selecționate în funcție de necesități, în această categorie ar intra, clasele sociale, ocupația, genul, etc. Națiunile, la fel ca și civilizațiile colaborează între ele prin stabilirea anumitor relații și punți. Pornind de la abordarea lui Huntington, crearea unei culturi globale este un deziderat deosebit de dificil de

atins, dar și îndepărtat, singura formă de creionare a unei civilizații globale se poate reduce doar la conturarea unor norme morale valabile tuturor (Huntington 1993, p. 321). Nu trebuie să excludem însă că există un fel de consens pe termen lung în care relația dintre diferite culturi ajunge să conducă la un amestec de elemente variate. Teme comune cum ar fi muzica, jocurile video, preocupări legate de forurile internaționale pe diverse subiecte, ar putea reprezenta și ele noi identități care să treacă mai departe de frontierele naționale. Toate aceste avansuri le datorăm tehnologiei informației și a comunicărilor, precum și a creșterii interacțiunilor dintre persoane facilitate de mediile de locomotie.

De-a lungul întregii sale analize dense și foarte bine documentată, având la bază o stufoasă bibliografie și documente, Huntington explică într-o manieră detaliată, clară și completă, modificând unele teme prezentate deja în controversatul articol, în timp ce aduce în discuție noi idei și teme care nu au mai fost analizate în trecut, în această categorie intră și conceptul de civilizație, existența sau nu a unei civilizații universale, relațiile dintre putere și cultură, echilibrul schimbător de putere între civilizații, indigenizarea culturală la nivelul societăților non occidentale, structura politică a civilizațiilor, conflictele generate de

universalismul occidental, politeismul musulman, autoafirmarea chineză și creșterea influenței Chinei, cauzele și dinamica războaielor liniilor de fractură, viitorul occidentului și al lumii civilizate, precum și impactul decisiv al creșterii demografice a instabilității și echilibrului puterii (Huntington 1993, p. 321).

Propunerea lui Huntington oferă o atenție specială conflictului, sau mai corect spus explicației din perspectivă teoretică a viitoarelor conflicte, care vor avea loc la nivel de civilizații și a conexiunilor dintre acestea, înlocuind formele tradiționale a conflictelor la nivel de state. Această viziune a relațiilor internaționale poate creiona o anumită similitudine realismului politic, pornind de la faptul că se bazează pe conflict ca și element fundamental. Cu toate acestea, Huntington prezintă conflictul nu ca pe un element necesar în procesul de dezvoltare internațională, ci mai curând ca rezultat al interacțiunilor diverselor culturi ale planetei.

Așa cum putem observa cu claritate, este vorba despre o temă deosebit de amplă din care practic s-au evidențiat și departajat în mod evident doar elementele dezbaterii mediului politic și a opiniei publice a așa numitei opoziții dintre civilizația islamică și cea creștin occidentală, cu alte cuvinte, conflictul dintre Islam și Occident. Acest lucru se datorează și

evenimentelor teroriste din 11 Septembrie 2001 asupra turnurilor gemene din New York și asupra Pentagonului, moment de cotitură în care teza simplificată și polarizată, a lui Huntington cu privire la Ciocnirea civilizațiilor capătă o notorietate care debordează mediul intelectual și academic al dezbaterilor, și se transformă în cazul unor persoane într-o evidentă explicație a legăturilor din lumea islamică cu terorismul internațional. Din acest motiv, în discursul susținut două luni mai târziu de președintele Bush, în fața Națiunilor Unite, acesta atribuie responsabilitatea atacurilor de la 11 Septembrie terorismului și violenței nelegitime, și semnalează faptul că „însăși civilizația noastră comună, este amenințată” (El Mundo, 11 Noiembrie 2001). Este destul de evident că acea civilizație despre care amintește președintele Bush, este aceeași pe care Huntington o denumeste ca civilizația occidentală, și terorismul care se regăsește conturat în mediul civilizației islamice.

Dar dintr-o perspectivă riguroasă ca cea ridicată de către Lopez Pintor (López Pintor 2002, p.211-219), în mod efectiv sistemele de valori și stilul de viață al lumii islamice sunt atât de singulare încât pot să sfârșească printr-o dispută radicală cu lumea occidentală în întregul său dar și cu toate celelalte civilizații din afara lumii islamice, până în punctul în care să ne

gândim că aceasta ar conduce la o ciocnire a civilizațiilor.

În aceste fel este posibil să demonstrăm că factorul cultural are incidență și prin urmare relevanță în conflictele internaționale, dar cu toate acestea, acesta nu va fi singurul factor care va reuși să determine schimbări la nivelul sistemului, având în vedere că de fiecare dată vor exista și alte teme în culise care vor oferi greutate faptelor, așa cum am văzut și în cazul analizat.

Concluzii

Încă de la apariția articolului polemica s-a concentrat mereu asupra perspectivei civilizațiilor în accepțiunea lui Huntington. Există posibilitatea ca ciocnirea civilizațiilor să nu fie viabilă și la nivel macro deoarece, așa cum am precizat, cultura nu reprezintă singurul element declanșator de conflicte între diverse țări, context în care, putem afirma că dacă ar fi așa, analiza relațiilor internaționale ar fi una foarte simplă, fapt pentru care putem susține că, interesele statelor se extind mai mult de elementele culturale.

În final, concluzionez că în ciuda multitudinii și diverselor critici autorul a primit după publicarea cărții sale, evidența istorică care a validat teoria sa.

Așadar, fiind un sistem inventat, se poate considera că, viziunea asupra civilizațiilor în maniera în care o face autorul, poate fi forțată din dorința

acestuia de a crea contextul necesar susținerii teoriei sale. Amartya Sen, simte nevoia de clarificare și concluzionare a viziunii sale prin următoare frază „așa cum se întâmplă în universul imaginar al lui Huntington” (Sen 2007, p. 72), făcând o aluzie directă la forma de a potrivi piesele de puzzle pentru a putea fi expus un conflict între civilizații.

Revenind la linia definitorie a acestui articol, am putea afirma că lumea în care trăim este o lume caracterizată de o serie de schimbări și transformări rapide și constante, care au repercusiuni și conduc la producerea unor situații inedite, mai presus de orice elemente negative, caracterizate de nesiguranță, riscuri, incertitudine, teamă, haos, inegalitate și crize. Acest tablou îngreunează existența oamenilor, nevoia de a face față în mod constant schimbărilor, adaptarea fiind răspunsul în fața acestei realități.

Bibliografie

1. AMARTYA, Sen 2007, Identitate și violență: iluzia destinului, Katz, Madrid, p. 34-35.
2. ARNETT, J.J. 2002, The Psychology of Globalization, în American Psychologist, nr.10/2002, 2002, p.778.

3. BARICO, A. 2002, Următorul: despre globalizare și lumea care vine, Anagrama, Barcelona.

4. BECK, Ulrich. 1998, Societatea riscului global. Spre o nouă modernitate, Ed. Paidos, Barcelona.

5. DRUCKER, Peter 1994, Societatea postcapitalistă, Editura Norma.

6. El Mundo, 11 Noiembrie 2001.

7. GORUN, Adrian 2010, Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Litere și Științe Sociale, Nr. 1/2010.

8. HARGREAVES, A. 2003, Educație, cultură și postmodernitate, Morata, Madrid.

9. HUNTIGTON, Samuel P. 2003, Ciocnirea civilizațiilor?, Foreign Affairs.

10. IYANGA, A. 2003, Politica educației și a globalizării neoliberale, Valencia.

11. LÓPEZ PINTOR, R. 2002, Există o ciocnire a civilizațiilor, REIS, p.211-219.

12. MARTIN, Han-Peter; SCHUMANN, Herald 1999, „Capcana Globalizării”, Editura Economică, București, p.10.

13. ORTEGA, A. 2000, Orizonturi apropiate. Ghid pentru o lume în schimbare, Taurus, Madrid.

14. PETRAS, James 1999, Globalizarea: o critică epistemologică, Universitatea Autonomă din Mexic, prima ediție 1999, este o lucrare care prezintă reflecții cu o abordare diferită, printre care una ar fi că globalizarea nu este o etapă care vine după capitalism și a doua – consideră eronat să pornim de la ideea că globalizarea este un fenomen inevitabil.

15. LÓPEZ PINTOR, R. 2002, Există o ciocnire a civilizațiilor, REIS, p.211-219.

Migrația – una dintre provocările actuale ale Uniunii Europene **Migration - one of the current challenges for the European Union**

Bogdan Aurelian POLIAC⁶⁹

Abstract: Interesul pentru analiza migrației și a dinamicilor acesteia, rămâne unul deosebit de ridicat tocmai datorită efectelor asupra indivizilor și asocierilor dintre aceștia pe toate nivelurile, pe toate domeniile disciplinare. În contextul globalizării, relația migrație - securitate capătă noi valențe cu ample reverberații în domeniul economic, politic, social, demografic și societal. În accepțiunea „Școlii de la Copenhaga”, fenomenul migrației este cea mai întâlnită amenințare la adresa securității societale. O cercetare integrată asupra fenomenului migrației nu poate neglija aspectele referitoare la impactul social al acesteia. Europa de mâine nu se poate realiza fără a obține un consens în ceea ce privește migrația internațională, acesta fiind unul dintre motivele principale pentru care am ales această temă pentru articolul prezent.

Cuvinte cheie: migrație; securitate; securitate societală; diversitate; amenințări.

Abstract: The interest for the analysis of migration and its dynamics, however, remains very high, precisely due to the effects on individuals and associations between them on all levels, on all disciplinary fields. In the context of globalization, the migration-security relationship acquires new valences with ample reverberations in the economic, political, social, demographic and societal fields. According to the "Copenhagen School", the phenomenon of migration is the most common threat to social security. An integrated research on the phenomenon of migration cannot neglect the aspects related to its social impact. Tomorrow's Europe cannot be achieved without a consensus on international migration, which is one of the main reasons why I chose this topic of this article.

Keywords: migration; security; social security; diversity; threats.

⁶⁹ Doctorand în cadrul Universității Babeș Bolyai, Cluj – Napoca, Facultatea de Istorie și Filosofie, Școala doctorală de „Relații internaționale și Studii de Securitate”.

Introducere

Mai mult decât un concept teoretic, migrația este însă un concept legat intrinsec de specificul uman devenind astfel, social. Ea are în conținutul său o serie de componente care se raportează la valorile adoptate de individ, care creează identitatea sa și care îi permit relaționarea cu alți indivizi la niveluri diferite. Cunoașterea fluxurilor migratorii efective, a atributelor și dinamicii acestora permite definirea și ajustarea echilibrelor în mediul economic și social. În acest sens, migrația nu poate fi apreciată ca un fenomen instantaneu și imprevizibil, circulația persoanelor având determinări multiple, istorice, comportamentale, economico-sociale, etc. Importanța crescândă a migrației în peisajul economico-social și securității societale în spațiul Uniunii Europene fiind deja recunoscută. Evoluția și complexitatea proceselor de la nivelul comunităților implicate în fenomenul migraționist, au suscitat o permanentă atenție din partea economiștilor, sociologilor, juriștilor, istoricilor și politologilor. Așa se explică faptul că acest domeniu face obiectul unor abordări pluridisciplinare integrate. Mai mult decât atât, migrația a constituit, în unele abordări populiste, vector al speculațiilor și inducerii tensiunilor sociale prin exploatarea amenințării

insecurității comunitare, sociale și economice, mascând astfel incapacitatea autorității de a gestiona adevăratele provocări societale reprezentate de managementul diversității și contracararea fenomenului de îmbătrânire a populației.

Contextul globalizării, al crizei economice și al relațiilor intracomunitare complexe impun o abordare conceptuală a principalelor dimensiuni ale migrației, concomitent cu descifrarea și interpretarea măsurilor, politicilor și țăintelor vizate de documentele și instrumentele adoptate la nivel internațional și național asupra controlului efectelor pe care migrația le generează asupra societății și dinamicii piețelor forței de muncă. Cercetarea migrației și înțelegerea implicațiilor acesteia nu se poate realiza fără raportarea permanentă la o serie de concepte care au în vedere: extensiunea geografică, intensitatea fluxurilor și impactul acestora asupra societăților de inserție și a celor de origine, gradul de implicare și reacție a statelor precum și răspunsul comunităților implicate.

Migrația – principala amenințare la adresa securității societale

Așa cum am arătat mai sus, migrația reprezintă una dintre

principalele amenințări la adresa securității societale. Teoretic, conceptul de securitate societală include problema migrației ca element-cheie. În accepțiunea lui Buzan, „Pericolul reprezentat de migrație este în principal o chestiune dependentă de modul în care numărul relativ de imigranți interacționează cu capacitățile de absorbție și de adaptare ale societății” (Buzan, 1993, p. 45).

Studiile statistice indică faptul că, încă de la începutul umanității, oamenii au migrat. Exodurile și fluxurile de migranți au fost, întotdeauna parte componentă, precum și un mare factor determinant al istoriei umanității. Cercetările istorice, au evidențiat că încă din perioada timpurie a celor două milenii de creștinism, au avut loc multiple deplasări ale unor populații, chiar dacă atunci erau relativ reduse din punct de vedere numeric. Marile deplasări intercontinentale au început abia în secolul al XVI-lea, odată cu expansiunea Europei și așezarea coloniilor.

Începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea, migrația a căpătat o nouă trăsătură, cea a exodului forței de muncă spre zone atractive din punct de vedere economic. În a doua jumătate a secolului XIX și Primul Război Mondial au emigrat spre America de Nord aproximativ 40 de milioane de persoane, cele mai multe

dintre ele venind din Marea Britanie și Germania. Criza economică din 1929 a constituit de asemenea o motivație pentru deplasarea populației, însă mișcarea s-a diminuat treptat, fără a înceta, până la sfârșitul anilor 1930, când a cunoscut o direcție nouă. Această „reorientare” a curentului migrator, a atins practic, toate țările tradiționale caracterizate de migrație și s-a efectuat într-o perioadă de timp relativ scurtă și perfect stabilă. Mai mult, aceasta a înregistrat o sporire și în țări care atunci erau mai puțin afectate de acest fenomen, ceea ce a dus la o transformare profundă a naturii problemei (Pavelescu, Simon 2004, p. 84-100). Astfel, migrația s-a transformat de-a lungul timpului, dintr-un proces regional, determinat de factori economici, sociali sau naturali (ex. nivel de trai scăzut, război, invazii etc.), ori de factori politici (ex. deportări, colonizare etc.), într-un fenomen global. Deși fluxurile migratorii importante se întâlneau într-un număr relativ moderat de state, în zilele noastre nicio țară din lume nu a rămas în afara fluxurilor migratorii internaționale. Acestea sunt fie țări de origine, fie țară de tranzit sau de destinație, ori dețin toate cele trei atribute simultan.

Deși în ultimul deceniu, în unele zone ale lumii precum Europa, migrația a înregistrat fluxuri sporite, problema acestui fenomen, este pentru

multe state ale lumii o problemă vitală. Pentru spațiul european, circulația persoanelor și, respectiv, a forței de muncă reprezintă o importanță deosebită, lărgirea Uniunii Europene în valuri succesive, îmbătrânirea demografică a populației țărilor Vest-europene într-un ritm accelerat și motivele economice reprezintă principalele stimulente pentru intensificarea circulației persoanelor și a forței de muncă.

Europa de mâine nu se poate realiza fără a obține un consens în ceea ce privește migrația internațională. Cunoașterea fluxurilor migratorii efective, a atributelor și dinamicii acestora permite definirea și ajustarea echilibrelor în mediul economic și social.

Analiza migrației este un demers aproape imposibil de realizat fără a evidenția particularitățile terminologiei fenomenului. Astfel, definirea migrației în sens larg înglobează atât migrația forței de muncă, cât și azilul, reîntregirea familiei sau refugiul din calea unor dezastre naturale, umanitare sau militare. În această argumentație, conform uneia din cele mai simple și comune definiri, migrația se referă la deplasarea oamenilor, a grupurilor de indivizi și la relocarea lor geografică, permanentă sau temporară (Cămărășan 2013). Alți autori care studiază acest fenomen percep

migrația ca pe „o acțiune colectivă care își are cauzele în schimbările sociale și care afectează atât societățile din statele de origine, cât și cele din statele de destinație” (Castles, Miller 2009, p. 89).

Evoluția și complexitatea proceselor de la nivelul comunităților implicate în fenomenul migraționist, au suscit o permanentă atenție din partea economiștilor, sociologilor, juriștilor, istoricilor și politologilor. Așa se explică faptul că acest domeniu face obiectul unor abordări pluridisciplinare integrate. Este important de menționat faptul că, indiferent de formă sau perioada istorică, migrația a însemnat și înseamnă înainte de toate, mobilitate (Castles, Davidson 2000). Luând în considerare concluziile evidențiate în literatura de specialitate, relația dintre migrație și mobilitate este una strânsă, însă cei doi termeni nu se suprapun. Fie că vorbim despre indivizi, factori de producție sau resurse, relaționarea dintre migrație și mobilitate a implicat, întotdeauna, atât aspecte cantitative cât și calitative.

Fenomenul migraționist reprezintă rezultatul diferențelor demografice, economice sau de alt gen între două state sau zone, reprezentând într-un fel răspunsul umanității la diferențele între state, diferențe care pun indivizii în mișcare și care sunt grupate în două mari

categorii: economice și non-economice (Massey 1998). Pentru a avea un tablou cât mai structurat al factorilor care determină migrația, trebuie menționat că aceștia, în număr de trei, se pot grupa conform următoarei matrice logice: a) Cererea din statele de destinație; b) Oferta din statele de origine; c) Factorii care facilitează conectarea celor două determinante, factori legați de rapiditatea și impactul fluxurilor migratorii.

Această matrice oferă posibilitatea de a distinge între migrația economică ai cărei exponenți sunt încurajați, puși în mișcare de cererea pentru forță de muncă din statul gazdă și migrația non-economică reprezentată de migranții puși în mișcare din motive socio-umane cum ar fi reunificarea familială, refugiații etc. Conform Convenției de la Geneva, refugiații sunt persoane care se află în afara statului ai cărui cetățeni sunt și nu se pot sau nu doresc să se întoarcă pentru a nu fi persecutați.

Adâncirea diferențelor economice între state încurajează migrația în scopul obținerii unor locuri de muncă mai stabile și mai bine plătite, la fel cum diferențele demografice și economice în creștere între state reprezintă premisele unor fluxuri crescânde de migrație, încurajând astfel fenomenul migraționist.

Cu toate acestea, este nevoie însă de factori de legătură între cerere și ofertă, de elemente formale și informale care să faciliteze și chiar să promoveze fluxurile de migrație. În această argumentație, elementele invocate se înscriu într-un concept larg care include factori ce permit indivizilor să cunoască oportunitățile existente în alte state înainte ca aceștia să se angajeze în procesul complex al migrației (Waldinger, Lichter 2003).

Componentele de sprijin ale migrației au fost stabilite și dezvoltate de trei revoluții majore care au avut loc în a doua jumătate a secolului trecut: revoluția în comunicații, în transporturi și cea a drepturilor sociale. Impactul acestor trei domenii asupra fluxurilor de migrație fiind unul deosebit de puternic (Cămărășan 2013). Revoluția comunicațiilor ajută potențialii migranți să afle despre oportunitățile din posibilele state de destinație. Cele mai bune informații vin deseori de la migranți deja stabiliți și integrați într-o mare măsură în societățile de inserție. Referitor la dezvoltarea transporturilor, aceasta aduce în prim plan costurile în scădere ale călătoriilor pe distanțe lungi. Accelerarea procesului de globalizare, integrare a piețelor și nevoia de promovare a circulației capitalului și a forței de muncă, au făcut ca astăzi costurile de transport să fie mult mai

mici și astfel a crescut numărul posibilităților diverse de transport.

Cercetarea migrației și înțelegerea implicațiilor acesteia nu se poate realiza fără raportarea permanentă la o serie de concepte care au în vedere: extensiunea geografică, intensitatea fluxurilor și impactul acestora asupra societăților de inserție și a celor de origine, gradul de implicare și reacție a statelor precum și răspunsul comunităților implicate.

Este evident faptul că, raportul migrație-globalizare este unul implicit, fiecare componentă fiind influențată și influențând-o pe cealaltă creând astfel adevărate cicluri evolutive cu implicații din cele mai profunde asupra dinamicii sociale la nivelul întregii lumi, fie că vorbim de societățile nealiniat, sau fie că este vorba de cele mai „afectate” din evoluțiile din prezent (Cămărășan 2013).

Astfel, privită din punct de vedere social, globalizarea promovează libertatea de mișcare ca principal factor de stratificare a societății contemporane și reprezintă un fenomen extrem de complex, chiar dacă deseori este definit doar prin termeni ai creșterii comerțului internațional și ai investițiilor străine directe. Separat de creșterea exponențială a fluxurilor de bunuri, servicii și capital la nivel mondial, globalizarea promovează mișcarea oamenilor, valorilor și ideilor peste

frontiere și deseori, peste continente (Petrescu, Năbârjoiu 2006). Acest proces de globalizare privit din perspectiva migrației, este un fenomen vechi, care a precedat formarea statelor naționale spre exemplu, exodul de etnici germani din Europa de Est și din Uniunea Sovietică în perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial sau fluxurile din Peninsula Iberică și Italia către Europa de Nord din anii 1950 sunt considerate o formă de regionalizare sau de migrație regională (Stiglitz 2005). Privită din punct de vedere social, globalizarea promovează libertatea de mișcare ca principal factor de stratificare a societății contemporane și reprezintă un fenomen extrem de complex, chiar dacă deseori este definit doar prin termeni ai creșterii comerțului internațional și ai investițiilor străine directe. Separat de creșterea exponențială a fluxurilor de bunuri, servicii și capital la nivel mondial, globalizarea promovează mișcarea oamenilor, valorilor și ideilor peste frontiere și deseori peste continente (Petrescu, Năbârjoiu 2006). Așadar, având în vedere trend-urile contemporane ale migrației, precum și aspectele specifice acestui fenomen, plasarea lui în afara contextului globalizării este imposibilă.

Dezvoltând o idee precedentă, globalizarea antrenează mobilitatea. Nu doar mobilitatea indivizilor care poate fi privită astfel, ca și componentă principală, dar, în plan secundar, ca și

elemente de complementaritate, globalizarea și mobilitatea indivizilor antrenează mobilitatea intereselor și a resurselor. Spre exemplu, prin mobilitatea capitalului ca efect al globalizării, se constată un impact direct asupra migrației indivizilor prin modificarea raportului între doi factori de producție deosebit de importanți: capitalul și forța de muncă (Cămărășan 2013).

Fenomenul migraționist are consecințe atât directe, cât și indirecte, în țările sau regiunile de emigrare ca și în cele de imigrare și în ambele cazuri are pe de o parte efecte pozitive, dar pe de altă parte și efecte negative. În ceea ce privește statul de origine, consecințele pozitive vizează următoarele efecte: soluționare problemelor legate de suprapopularea anumitor zone, realizarea unei mai mari omogenități culturale și politice, diminuarea presiunii demografice asupra resurselor, scăderea nivelului ratei șomajului, creșterea vânzărilor de produse în alte țări, în special în țările unde a migrat populația respectivei zone, etc. Aceste fenomene implică însă și o serie de consecințe negative, provocând multiple probleme la nivelul familiilor care se dezvoltă pornind de la îmbătrânirea populației prin plecarea tinerilor, fiind urmat de o scădere a ratei de școlarizare, ajungând și la o scădere în ceea ce privește un nivel redus al încasărilor publice

datorită emigrării persoanelor apte de muncă.

Pe de altă parte, dacă ne raportăm la statele de destinație, consecințele pozitive sunt următoarele: întinerirea populației caracterizată de flexibilitate și mobilitate, creșterea veniturilor încasate și a forței de muncă, dezvoltarea inovației, tehnologiei și unor tehnici noi, varietatea diversității culturale, care conduce la noi manifestări culturale din punct de vedere al arhitecturii, artei, tehnologiilor, etc. și nu în ultimul rând, creșterea consumului. Totuși, există și o serie de consecințe negative deoarece pot influența apariția unor dezechilibre în ceea ce privește structura pe sex și vârstă, implicând totodată și creșterea diversității politice, lingvistice, religioase, putându-se ajunge la crearea de grupuri defavorizate și marginalizate. Apariția creșterii necesarului de servicii publice, cu precădere cele sanitare și munca la negru, etc.

Migrația reprezintă o resursă esențială, dar și o oportunitate, atât pentru migranți, cât și pentru Europa, din punct de vedere al pieței forței de muncă. Acest fapt este cu atât mai evident cu cât contextul actual în care se regăsește continentul se confruntă cu un drastic declin demografic în sectoarele cheie.

În spatele fenomenului migraționist, se regăsesc o serie de

motivații diferite. Călătoria este de foarte multe ori mult mai riscantă, fiind plănuită de rețele criminale care pun prioritar profitul în detrimentul vieților umane. Pe de o parte, se regăsesc cei care pică testul de azil, fiind întorși din drumul lor, pe de altă parte, rămânând cei care decid să ducă o viață clandestină în interiorul Uniunii Europene, acceptând să fie exploatați. Migrația ar trebui să fie recunoscută ca una dintre ariile primordiale care se află în conexiune directă cu politica externă a U.E. și care prezintă un interes deosebit pentru cetățenii săi. Războaiele civile, sărăcia, schimbările climatice, etc., se transpun în mod direct și imediat în fenomenul migraționist, în acest caz fiind deosebit de importantă securitatea.

Una dintre dificultățile principale în elaborarea unei strategii viabile de management a migrației este necesitatea reconcilierii a două direcții conflictuale care influențează așteptările și atitudinea publică. Prima direcție este evoluția economiei spre globalizare, proces care leagă împreună economiile naționale într-o singură entitate în timp ce se promovează o cultură uniformă pentru mase. A doua direcție este reacția adversă la fenomenul globalizării și constă în creșterea importanței acordate de persoane comunităților locale. Acest proces este caracterizat prin naționalism și fragmentare

(Portes, Zhou 1993, p. 74-96), și poate genera uneori insecuritate socială ca urmare a șomajului și marginalizării piețelor de muncă precum și datorită faptului că economiile locale sunt percepute a fi lipsite de forță în fața puterilor globale. Astfel, unul din pericole este apariția unor ideologii negative față de migranți caracterizate prin percepția publică conform căreia valurile de migrație sunt parte a unui schimb global care nu este controlat de state și în fața căruia comunitățile locale sunt lipsite de apărare (Castles 2007, p. 29-62).

Percepția migrației în Uniunea Europeană se bazează pe stereotipuri opuse de cele mai multe ori. Pe de-o parte, politica europeană în domeniul imigrației este percepută ca fiind prea restrictivă și construcția așa-numitei „Fortărețe a Europei” s-a dovedit nefastă pentru imigranți (Blendel 2005, p. 20-31).

Din perspectiva tematicii abordate, este imposibil să nu menționăm faptul că migrația produce efecte asupra nivelului de securitate al societăților de inserție. Acest fapt este cu atât mai evident, cu cât migrația ca vector al globalizării, provoacă ciocniri de civilizație, pe care numai capacitatea comunității și a statului reușesc să o gestioneze, rezultatele acestor eforturi fiind în măsură să arate gradul de integrare socială. Așadar, gradul de integrare socială a

grupurilor de imigranți reprezintă barometrul nivelului de securitate al comunității. Securitatea este o noțiune complexă și controversată, încărcată cu sentimente și valori adânc înrădăcinate. Majoritatea indivizilor sunt de acord că, o problemă de securitate apare atunci când cineva – o persoană, un grup ori un stat – amenință viața, integritatea fizică sau mijloacele de subzistență ale altcuiva (Kolodziej 2007).

Impactul migrației asupra statelor și asupra societăților din punctul de vedere al securității, se poate realiza având în vedere trei interese majore care caracterizează cei doi actori, interese prin care se urmărește asigurarea caracteristicilor mediului de securitate necesar existenței și dezvoltării acestuia. Astfel, avem în vedere pe de o parte interese militare care se referă la integritatea teritorială și suveranitatea politică, și pe de altă parte cele materiale având în vedere producția economică și bogăția, în timp ce interesele societale au în vedere identitatea națională și cultura.

Migrația internațională duce la apariția unor noi minorități în cadrul unei noi societăți, grupuri care au diverse specificații rasiale, culturale sau religioase. Din acest punct de vedere, migrația reprezintă o amenințare potențială la stabilitatea socială, identitatea națională, cultură sau modul de viață.

Specificul cultural este de obicei evaluat în termeni de rasă, etnicitate, limbă, religie și cultură, inclusiv ideologie politică, în timp ce gradul de asimilare se măsoară prin discursul public centrat pe aceste aspecte.

Pe lângă riscurile societale la adresa securității, datorită fenomenului migrației, în țările de destinație pot fi generate și riscuri de natură militară: a) Activități iredentiste, derulate de imigranții care încearcă să afecteze procesul politic în țările de origine; b) Conflicte importate de grupurile de imigranți, care conduc la violență în țara gazdă; c) Activități teroriste; d) Inițiative politice ale țării gazdă de a stopa, prin intervenție militară, fluxul de imigranți în țările furnizoare.

Cu toate acestea, orice analiză sau abordare teoretică este lipsită de sens și își pierde obiectul, atunci când apar situații radicale. Societatea, ca răspuns la eșecul statului de a asigura un nivel optim de securitate, proiectând nemulțumirile asupra imigranților, iar statele răspunzând presiunilor societale înăspresc măsurile de control și regularizare a imigrației, evitând să ofere răspunsuri întrebărilor legitime referitoare la capacitatea de a elabora și adopta politici efective de integrare socială.

Pe de altă parte, tratatele fundamentale, cum este și Tratatul de la Maastricht, care stă la baza formării Uniunii Europene, face referiri

explicite la o viitoare „cetățenie europeană”. Dar, datorită migrației, există riscul ca un număr însemnat din viitori cetățeni europeni să nu fie, de fapt, europeni din punct de vedere al identității. Altfel, între dezideratul acordului de la Maastricht și realitatea de zi cu zi se interpune o realitate percepută ca generatoare de riscuri, care afectează identitatea, stabilitatea și securitatea tuturor statelor, atât a celor receptoare de migranți, cât și a celor furnizoare sau numai de tranzit.

Este motivul pentru care migrația este considerată ca una dintre dimensiunile relevante pentru noul concept al securității. Pentru Europa, migrația este pe cale să devină o problemă critică.

În contextul globalizării, relația migrație - securitate capătă noi valențe cu ample reverberații în domeniul economic, politic, social, demografic și societal. Interesul pentru analiza diversității, a dinamicilor acesteia, rămâne însă unul deosebit de ridicat tocmai datorită efectelor asupra indivizilor și asocierilor dintre aceștia pe toate nivelurile și în toate domeniile disciplinare. Mai mult decât un concept teoretic, diversitatea este însă un concept antropologic, legat intrinsec de specificul uman devenind astfel, social. Diversitatea are în conținutul său o serie de componente care se raportează la valorile adoptate de individ, care creează identitatea sa și

care îi permit relaționarea cu alți indivizi la niveluri diferite.

Pe de altă parte, raportat la evoluțiile societății, diversitatea este componenta societală principală care presupune schimbări, care este afectată de schimbări și care se află într-un continuu proces de transformare impus de globalizare, de interculturalitate, de noi standarde societale și noi sisteme de valori impuse de liberalizare și de creșterea nivelului și capacității de relaționare a indivizilor și a comunităților. În accepțiunea Școlii de la Copenhaga, așa cum am mai menționat, fenomenul migrației este cea mai întâlnită amenințare la adresa securității societale. Din parcurgerea mai multor studii, rezultă că cea mai mare pondere în procesul de migrație o reprezintă deplasarea forței de muncă. Cu toate acestea, migrația presupune deplasarea unor grupuri etno-culturale, iar primul impact asupra comunităților gazdă este cel social și cultural. În același timp, migrațiile se intersectează și cu rețelele de putere politică, militară și culturală și sunt parte constitutivă a acestora.

În tot acest timp, pe măsură ce construcția europeană s-a consolidat și dezvoltat, nevoile economice și demografice au constituit motivații suficiente pentru fundamentarea și dezvoltarea unor mecanisme și instrumente de management al

implicațiilor sociale ale migrației. Cu toate acestea, cele două crize majore cu care statele europene s-au confruntat – cea economică și cea a refugiaților – relevă lipsa unor proiecte concrete de gestionare a migrației în Uniunea Europeană care rămâne blocată între abordarea comunitară – Unitate în Diversitate – și realitate, reacția negativă a majorității statelor membre impusă de proprii cetățeni aflați în fața unei veritabile „Ciocniri a civilizațiilor” care reprezintă una din provocările majore ale unei Europe multiculturale.

Buzan arată că pericolul reprezentat de migrație este în principal dependent de modul în care numărul relativ de imigranți interacționează cu capacitățile de absorbție și adaptare a societății. Capacitățile societății de absorbție și adaptare sunt legate atât de resursele financiare și logistice avute la dispoziție pentru a facilita adaptarea populațiilor alogene fără a sacrifica bunăstarea autohtonilor, dar într-o mare măsură și de mentalitatea publică și atitudinea față de imigranți. Migrația beneficiază de abordări diverse, unele mai restrictive, altele mai largi, mai integrate, fenomenul reprezentând, din acest punct de vedere, un instrument util de cercetare și explicare a unor dinamici sociale intracomunitare sau intersociale.

În acest sens, cel mai bun lucru pe care statele pot să-l facă este de a influența și a orienta valurile de imigranți prin implementarea de politici specifice de integrare, politici care să nu împiedice imigrația. Politicile astfel creionate trebuie să fie îndeajuns de flexibile pentru a putea fi aplicabile atât diferitelor curente migratorii cât și a modificărilor survenite în cadrul fenomenului.

Europa a fost la o răscruce a mobilității umane încă din cele mai vechi timpuri. De-a lungul istoriei, această regiune a constituit o parte fundamentală a sistemelor globale de migrație pe care statele sale au ajutat-o să le stabilească și să le configureze, în principal prin expansiuni mercantile și coloniale. În același timp, Europa a jucat de asemenea un rol esențial în dezvoltarea unui set de reglementări și standarde care reglementează mobilitatea umană în regiune.

Până la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, majoritatea proceselor migratorii au avut loc atât în interiorul Continentului, cât și dinspre Europa. Mai exact, în secolul al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea, Europa a fost un continent de emigrație netă, cu plecări masive, în special de-a lungul rutei transatlantice, un canal migrator care a fost stabilit în contextul expansiunii coloniale din secolele precedente și a traficului de sclavi. De

la mijlocul secolului al XX-lea, Europa a devenit o regiune a imigrației nete.

Ne întrebăm retoric, dacă Europa are capacitatea de a face față acestui tip de situație? Desigur că da. Este posibil un model de migrație care să garanteze drepturile migranților și refugiaților și care să profite de avantajele migrației? Cu voință politică și curaj, cu siguranță. Niciunul dintre aceste obiective nu sunt simple. Problema migrației este atât de relevantă încât politica de cooperare este obligată să o abordeze. În cel mai bun caz, sub logica uciderii a două păsări cu o singură piatră - generăm dezvoltare și oamenii nu emigrează -; și, în cel mai rău caz, folosindu-l ca mecanism de presiune pentru țările beneficiare de a coopera cu limitarea fluxurilor și readmisia expulzaților.

Impactul acestui fenomen asupra securității U.E. poate fi identificat mai pregnant, atunci când migranții depășesc numeric populația de bază, ceea ce inevitabil conduce la coagularea și crearea unor alte și noi comunități de oameni prin redefinirea identității comunității respective și nu doar a structurii acesteia, ci și a culturii acestora, cultura nouă a migranților, devenind cultura dominantă (Chifu, Nantoi 2008, p. 171).

Înainte ca acest fenomen să capete o asemenea amploare, migrația a fost abordată mai mult din perspectiva sociologică, cu implicații în

planul social al Uniunii Europene (Marinescu, p. 495), însă ulterior, complexitatea acestui fenomen și a efectelor sale, s-a dovedit că a început să influențeze și securitatea Uniunii Europene, în toate dimensiunile sale, cu precădere și cu „expunere” mai mare în cea economică, influențând masiv piața forței de muncă.

Desigur, spațiul U.E., a reprezentat mereu una dintre principalele zone geografice pentru fluxurile migratorii, populația migratoare având diverse motive pentru care a ales Uniunea Europeană, respectiv: „pentru a scăpa de opresiunea politică, de război și de sărăcie și în vederea reunificării familiei, pentru căutarea oportunităților antreprenoriale, a cunoștințelor și educației” (*Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul economic și social european și Comitetul regiunilor* 2015).

Implicațiile directe și complexe ale migrației asupra securității societale din statele Uniunii Europene și nu numai, a impus indubitabil la adoptarea unor politici europene unitare, care au rol de a garanta deplina adaptare a migranților în statele de rezidență, dar, foarte important, și păstrarea culturii țării de origine, având „la bază aspirația către integrarea tuturor popoarelor Europei” (Craig, Grainne 2009, p. 924).

Având în vedere dinamica mediului de securitate de la nivelul U.E., este o certitudine faptul că, amenințările la nivelul securității societale vor continua să existe, însă statele membre ale Uniunii Europene sunt obligate să ia măsuri comune pentru a le identifica, gestiona și evident, limita. În acest sens, nu trebuie să nu luăm în considerare adoptarea unui pachet de măsuri având o dimensiune atât orizontală, cât și verticală. Orizontală în sensul de implicare a autorităților interne ale statelor pentru aplicarea justă a legislației actuale și pentru o îmbunătățire a cadrului legislativ, dar și pentru gestionarea frontierelor printr-o colaborare judiciară între organismele statale, cât și între organismele neguvernamentale. În ceea ce privește dimensiunea verticală, ne referim la cooperarea europeană, regională și internațională, cu precădere pe elaborarea politicilor, acordurilor și inițiativelor unitare și comune la nivelul Uniunii Europene și la nivelul statelor membre U.E. (Marinescu 2020, p. 43).

Nu putem să nu facem referire la un subiect deosebit de important pentru asigurarea securității societale la nivelul U.E, respectiv abordarea globală și cuprinzătoare a mecanismelor de anticipare, prevenire și alertare, având ca scop depistarea și prevenirea riscurilor și amenințărilor la

adresa securității societale. În timpurile în care ne aflăm, nu putem face abstracție de la faptul că, nu se poate asigura o securitate eficientă a Uniunii Europene, fără a avea în vedere și dimensiunea externă a acesteia. Securitatea internă depinzând într-o mare măsură și de securitatea externă a Uniunii, abordarea globală a securității Uniunii Europene, de către toate statele membre, fiind determinată de gestionarea și garantarea securității societale la nivelul statelor membre U.E.

Desigur, în acest punct al articolului, este imperios necesar să facem referire la situația și criza declanșată începând cu anul 2015, an care s-a diferențiat, fiind considerat anul în care s-a înregistrat cea mai mare rată de mortalitate în urma traversării Mării Mediteraneene.

Aceste fenomen a fost numit „Criza migratorie din Europa”, datorat în mare parte incapacității Uniunii Europene dar și a Europei în ansamblu de a oferi un răspuns prompt și comun tragediei umane care s-a petrecut la coastele acesteia. Cu toate acestea, toate întâmplările ascund în fond o problemă de o relevanță și mai mare. Lumea se schimbă și Europa continuă să fie un teritoriu divizat în cel puțin patru centre de interes. Cauzele originale ale migrației și a refugiaților s-au multiplicat și propagat ca un efect de bumerang la nivel mondial. Din

Ucraina și până în Siria, dinspre Afganistan spre Africa subsahariană, Europa a fost înconjurată de o stare de agitație. Într-unul dintre Rapoartele Înaltei Comisii a Națiunilor Unite pentru Refugiați s-a reflectat sumbra perspectivă mondială în acest domeniu. Pentru prima dată după cel de-al Doilea Război Mondial, 59.9 milioane de persoane au fost obligate să își schimbe domiciliul din cauza persecuției, a conflictelor și violențelor drepturilor umane. Cu toate acestea, răspunsul oferit de Europa încă de la început părea împărțit între: 1. Dorința de „Întărire a Europei”; 2. Și o responsabilitate morală (în afara celei legale) foarte înrădăcinată în pilonii de construcție ai politicilor acestui continent.

În ciuda faptului că acestea reprezintă idei radical opuse, constituie modalitatea în care Uniunea a dorit și a încercat să facă față migrației și cererilor de azil.

Criza migratorie s-a dovedit a fi în fapt o criză europeană care nu este cauzată doar de fluxul fără precedent al migranților ajunși pe teritoriul U.E., ci mai mult datorită importanței și a diviziunii care a creat-o în interiorul Uniunii. Controlul migrației și al azilului au solicitat norme și procese coerente care să fie utile și să fie aplicabile în fiecare stat, permițând în același timp și distribuirea

responsabilității între toate statele membre.

Toate statele democratice și liberale la început au depus eforturi să nu primească imigranții nedorți, și în același timp, să respecte drepturile umane și libertățile civile. Senzația de frontiere permissive a generat insecuritate și a ridicat semne de întrebare cu privire la ideea de suveranitate.

Într-o Uniune compusă din 27 de state membre cu granițe externe, atât terestre, aeriene cât și maritime, este posibil ca în aceste condiții acea senzație de permisivitate să fie mereu prezentă.

Dar nu trebuie să scăpăm din vedere faptul că, încă începând cu anul 2012, Europa s-a confruntat permanent cu crize, cu fluxuri mari de persoane care au venit pe calea Greciei sau a Italiei, în cazul cărora coastele turcești și libaneze au servit ca puncte de tranzit. Toate acestea, au culminat cu criza declanșată în anul 2015 și cu Summitul de la Valletta, context în care au fost abordate diferențele și dezechilibrele dintre relația Africa și U.E. De asemenea, trebuie să menționăm că lucrurile au escaladat, iar negocierile dintre U.E. și Turcia, în cadrul Summit-ului G20, a fost contextul prielnic de încheiere a unei negocieri prin care Turcia „și-a asumat” rolul de gardian al frontierelor exterioare ale U.E. Aceasta

a însemnat în fapt o măsură pe termen mediu pentru Europa, pentru a se putea concentra pe soluționarea provocărilor impuse de identificare a unei modalități de colaborare viitoare între statele membre ale Uniunii, într-o lume a contrastelor și a vitezei, în care diferența dintre migranți și refugiați devine din ce în ce mai neclară, problema frontierelor în acest sens impunând o gestionare justă, morală și politică.

Fluxul refugiaților din Europa a reușit să transforme continentul de pe o zi pe alta. Modul în care Europa a încercat să găsească răspunsuri la această criză poate reprezenta o modalitate de transformare a abordării europene și a zonei Schengen, precum și a relațiilor cu țările terțe. Considerașadar, că această criză, declanșată în anul 2015 a reprezentat o ocazie unică în care Europa poate demonstra valorile și etica pe care le promovează, stabilindu-și astfel locul pe care dorește să îl ocupe la nivel mondial, și nu numai, ci și modul în care dorește să fie percepută de către celelalte state.

Desigur, dacă este să ne raportăm la prezentul imediat, pandemia generată de Coronavirusul Sars – COV2 (COVID – 19), a afectat migrația și mobilitatea umană în regiunea europeană, deoarece țările au restricționat trecerea frontierei internaționale și mișcările interne pentru a minimiza răspândirea și

impactul pandemiei. Până la jumătatea lunii iunie 2020, 6% dintre aeroporturi, 25% dintre punctele de trecere a frontierei terestre precum și 9% dintre punctele de trecere a „frontierelor albastre” (mare, râu sau lac) au fost închise pentru a evita intrarea și ieșirea în Spațiul Economic European (Raportul Organizației Internaționale pentru Migrațiune 2020). În luna aprilie a anului 2020, numărul de treceri de frontieră neregulate detectate în Europa pe principalele rute a scăzut cu 85% comparativ cu luna martie a anului 2020, la aproximativ 900, cel mai scăzut nivel de când Frontex a început colectarea datelor de la frontieră în anul 2009 (Raportul Frontex 2020). Acest trend s-a datorat în principal măsurilor restrictive puse în aplicare atât de membrii statelor europene, cât și de alte țări de tranzit sau din țările de proveniență a migranților.

Concluzii

Securitatea a devenit în contemporaneitate un concept tot mai complex, însă cu siguranță evoluția conceptuală nu se va opri aici, influențat fiind nu doar de evoluțiile tehnologice, de comunicare și cele militare, ci și de evoluțiile din mediul social, ecologic, cultural și politic al statelor.

Așa cum am menționat mai sus, domeniul securității societale se află într-o dinamică accelerată, dacă este să ne raportăm la prezentul imediat și la totalitatea consecințelor contextului geo-politic actual, un accent deosebit căzând pe tensiunile generate de situația din Afganistan datorită preluării puterii de către talibani, fapt care poate să genereze un context oportun pentru izbucnirea unei noi crize migratorii la nivelul Uniunii Europene. Prin această afirmație, înțelegem că migrația nu reprezintă un fenomen recent, ci mai curând, aceasta reprezintă o problemă care s-a transformat de-a lungul anilor, și care impune identificarea unor soluții eficiente în acord cu contextul internațional caracterizat de un proces continuu de schimbare.

Cu toate acestea, în continuare, oficialii Uniunii Europene au mai asigurat că, după situația din anul 2015, a învățămintelor trase și a experienței precedente, de această dată este imperios necesar să nu îi lăsăm pe afgani în soarta lor, deoarece, fără ajutor umanitar urgent, vor începe să se deplaseze necontrolat și iregular.

Cu toate acestea, presupusa „obligație morală” nu este împărtășită de toți liderii țărilor membre ale Uniunii Europene. Așa cum este și cazul Greciei, țară care a făcut public faptul că a finalizat un gard de 40 de kilometri la granița sa cu Turcia și că a

fost pus în aplicare un nou sistem de supraveghere pentru a împiedica potențialii solicitanți de azil afgani să încerce să ajungă în Europa. Prin această inițiativă, autoritățile elene, doresc să prevină ca o criză a refugiaților similară celei din anul 2015 să aibă loc. O situație animată de criza umanitară din Siria și care a determinat sute de mii de civili să fugă din țara lor natală.

Grecia a fost prima linie a crizei migrației și de această dată poziția sa este una diferită, au fost întreprinse măsuri astfel încât forțele sale de frontieră să fie în alertă pentru a se asigura că nu va deveni din nou poarta de acces a Europei, urmărind o strategie care să îi asigure posibilitatea de a acționa diferit în fața acestei noi crize, pentru a evita astfel scenele petrecute în urmă cu șase ani.

Pe de altă parte, Turcia, țară care a primit deja 3,6 milioane de refugiați sirieni la granițele sale, transformându-se astfel în teritoriul cu cei mai mulți refugiați de această naționalitate din lume, a precizat că nu intenționează să se transforme în „depozitul de refugiați” al Europei.

De asemenea, și alte țări, cum ar fi Franța, au fost suspicioase și au afirmat reticența în această privință. Este foarte dificil pentru Europa să facă față singură consecințelor situației din Afganistan. Pornind de la paradigma precedentei situații, blocul celor 27 de

țări trebuie să anticipeze și să se protejeze împotriva sosirilor migranților iregulari.

În consecință, putem concluziona că problema refugiaților nu va fi doar o criză temporară ci va persista pe termen lung, atât timp cât statele membre nu vor ajunge la acorduri de cooperare globală vor continua să afecteze întreaga Uniune, o Uniune în care solidaritatea este baza sa fundamentală.

Pe aceste coordonate, putem afirma că rolul sectorului securității societale este unul definitoriu și poate cel mai important în conjunctura actuală în care Uniunea Europeană se află. Trecând peste perioada de debut a pandemiei mondiale generată de Coronavirusul Sars – COV2 (COVID – 19), putem afirma că domeniul securității societale se află într-o dinamică accelerată. Opinez așadar în final, că problema refugiaților este departe de a fi o problemă temporară, ci că aceasta va deveni o problemă sistematică pentru Europa.

Bibliografie

1. BLENDEL, Petra 2005, Immigration Policy in the European Union: Still bringing up the walls for fortress Europe?, Migration Letters, Vol. 2 No. 1, p. 20-31.
2. BUZAN, Barry 1993, Societal Security, state security and internationalization, p. 45.
3. CHIFU, Iulian; NANTOI, Oazu; Oleksandr; Sushko 2008, Societal Security in the trilateral region of Romania-Ukraine- Republic of Moldova, Editura Curtea Veche, București, p. 171.
4. Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul economic și social european și Comitetul regiunilor – O agendă europeană privind migrația, Bruxelles, 13.5.2015, COM(2015).
5. CRAIG, Paul; GRAINNE de Burca 2009, Dreptul Uniunii Europene. Comentarii, jurisprudență și doctrină, Ediția a IV-a, Editura Hamangiu, București, p. 924.
6. CASTLES, Stephen 2007, The Factors that Make and Unmake Migration Policies, în Portes Alejandro and DeWind Josh (editors), *Rethinking migration: new theoretical and empirical perspectives*, Berghahn Books, p. 29-62.
7. CĂMĂRĂȘAN, Vasile Adrian 2013, „Migrație și politici europene”, Ed. CA Publishing.
8. CASTLES, S.; MILLER, M.J. 2009, The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World, Fourth Edition, Palgrave Macmillan, p. 89.
9. CASTLES, S.; DAVIDSON, A. 2000, Citizenship and migration:

globalization and the politics of belonging, Routledge.

10. KOLODZIEJ, E.A. 2007, Securitatea și relațiile internaționale, Ed. Polirom.

11. MARINESCU, Delia-Mihaela 2020, „Respecting equal opportunities- a guarantee for maintaining societal security in Romania and in the European Union”, Proceedings of the International Scientific Conference Strategies XXI “Romania in the New International Security Dynamics”, The Fifth Annual Conference of the National Defence College, București, p. 43.

12. MARINESCU Delia-Mihaela, „Evolutia conceptelor de egalitate de șanse și migrație în legislația Uniunii Europene”, Proceedings – The 16th International Scientific Conference Strategiei XXI – “Global Security and Național Defence”, p. 495.

13. MASSEY, D.; A., Joaquin; H., Graeme; K., Ali; A., Pellegrino 1998, E.J. Taylor, Worlds in motion: Understanding International Migration at the end of the Millenium, New York.

14. PAVELESCU, Florin; SIMON, Ioan 2004, Circulația forței de muncă în condițiile aderării la Uniunea Europeană, Colecția Biblioteca Economică, p. 84-100.

15. PORTES, Alejandro; ZHOU, Min 1993, The New Second Generation: Segmented Assimilation and Its Variants Among Post-1965 Immigrant Youth, Annals of the American Academy of Political and Social Sciences 535, p. 74-96.

16. PETRESCU, M.; NĂBÂRJOIU, N. 2006, Managementul informației, Editura Biblioteca Târgoviște.

17. Raportul Organizației Internaționale pentru Migrație, 2020.

18. Raportul Frontex, 2020.

19. STIGLITZ, Joseph 2005, Globalizarea. Speranțe și deziluzii, Editura Economică, București.

20. Waldinger, R.; M., Lichter 2003, *How the Other Half Works: Immigration and the Social Organisation of Labor*, University of California Press, Berkeley.

**Epuizarea personalului medical în timpul pandemiei: O problemă de
siguranță națională?**
Burnout of medical staff during the pandemic: A national security issue?

Adriana COTEL⁷⁰, Florinda GOLU⁷¹, Bogdan OPREA⁷²

Abstract: Provocările asociate pandemiei COVID-19 (volumul ridicat de muncă, presiunea, riscul ridicat de infecție, resursele inadecvate) pot afecta sănătatea mintală a personalului medical, în principal în ceea ce privește nivelul lor de epuizare profesională. În timpul izbucnirii COVID-19, prevalența epuizării în rândul angajaților din domeniul sănătății a variat între 13% și 51%. Personalul medical beneficiază de un număr redus de resurse și trebuie să gestioneze un număr ridicat de solicitări. Este necesară pornirea unui dialog cu privire la politicile publice care ar putea ajuta la reducerea epuizării sau la practicile manageriale ce pot fi implementate în cadrul spitalelor. Astfel, se pot reduce riscurile asupra populației cauzate de o îngrijire medicală neadecvată datorită epuizării.

Cuvinte cheie: epuizare; pandemie; COVID-19; sector medical; stres.

Abstract: The challenges associated with the COVID-19 pandemic (high workload, pressure, high risk of infection, inadequate resources) can affect the mental health of healthcare professionals, especially in terms of their level of burnout. During the COVID-19 outbreak, the prevalence of burnout among health care workers ranged from 13% to 51%. The medical staff has a limited number of resources and has to deal with a large number of requests. There is a need to start a dialogue on public policies that could help reducing burnout or on managerial practices that can be implemented in hospitals. This can reduce the risks caused by inadequate health care due to burnout.

Key words: burnout; pandemic; COVID-19; medical sector; stress.

⁷⁰ Doctorand la Facultatea de Psihologie și Științele Educației, Departamentul de Psihologie și Științe Cognitive, Universitatea din București, România

⁷¹ Conferențiar la Facultatea de Psihologie și Științele Educației, Departamentul de Psihologie și Științe Cognitive, Universitatea din București, România

⁷² Lector la Facultatea de Psihologie și Științele Educației, Departamentul de Psihologie și Științe Cognitive, Universitatea din București, România

Introducere

Pandemia cauzată de noul tip de coronavirus (SARS-CoV-2) a creat o situație disperată la nivel global, omenirea confruntându-se nu doar cu o criză în domeniul sănătății, ci și cu grave probleme economice și sociale. Postul de televiziune CNN a comparat impactul epidemiei asupra civilizației noastre cu impactul devastator pe care l-a avut cel de-al Doilea Război Mondial asupra lumii (Restauri & Sheridan, 2020). Potrivit rapoartelor publicate de Organizația Mondială a Sănătății (OMS) de-a lungul timpului, până în prezent, ratele de îmbolnăviri și decese au atins cote alarmante (World Health Organization, 2020a).

Toată această situație se răsfrânge cel mai drastic asupra personalului din domeniul medical. În foarte multe țări, medicii și asistenții medicali se confruntă cu un număr foarte mare de cazuri de COVID-19, starea lor psihică și fizică fiind afectată. În general, indiferent ca vorbim sau nu de o situație de criză, epuizarea sau lipsa stării de bine printre angajații din sectorul medical reprezintă o problemă veche, cu care foarte multe spitale sau instituții de sănătate din lume se confruntă. Literatura științifică din domeniul psihologiei sănătății ocupaționale a identificat o serie de factori asociați cu epuizarea profesională. Acești factori pot fi e

natură emoțională (contactul cu suferința sau decesul pacienților) sau de altă natură (presiunea timpului, volumul de muncă) (Mountain et al., 1994). Totodată, nivelul scăzut de resurse de la locul de muncă (e.g., autonomie la muncă, oportunități de dezvoltare, suport social, etc.) nu le mai permit angajaților din sectorul medical să gestioneze eficient solicitările cu care se confruntă.

Odată cu izbucnirea pandemiei de coronavirus, toți acești factori care influențează starea de bine a personalului medical s-au intensificat (i.e., fiind o situație de criză) sau chiar au apărut noi factori care să ducă la epuizare. Volumul mare de cazuri, tratarea directă a pacienților și expunerea la virus, numărul mare de decese, frica personalului de a nu se infecta și de a nu-și infecta membrii familiei, luarea anumitor decizii de viață și de moarte în tratarea pacienților infectați, sunt doar câțiva dintre stresorii care pot afecta sănătatea psihică și fizică a profesioniștilor din domeniul medical.

Corpul articolului

Pandemia COVID-19 este o boală infecțioasă cauzată de sindromul respirator acut sever coronavirus 2 (SARS-CoV-2; Mayo Clinic, 2020). Primele infectări cu noul tip de coronavirus au apărut în decembrie

2019 in Wuhan, Hubei, China. De atunci virusul s-a răspândit în scurt timp la nivel global, transformându-se într-o pandemie (Hui et al., 2020; World Health Organization, 2020b). În general, COVID-19 este o boală fatală acută care poate duce la deces din cauza complicațiilor respiratorii progresive (Huang et al., 2020; Wu et al., 2020). O provocare primară în această pandemie a fost îngrijirea pacienților infectați, ceea ce a însemnat un risc mare pentru lucrătorii din unitățile de terapie intensivă sau din sistemul medical în general. Procentul de infectări și decese printre angajații din sectorul medical a fost raportat și în trecut pentru virusul MERS și SARS, acest lucru întâmplându-se și în prezent pentru boala COVID-19 (Talaee et al., 2020). Din punctul nostru de vedere, acest risc la care sunt supuși angajații din sectorul medical, precum și numărul mare de pacienți care trebuie să fie tratați, reprezintă pentru aceștia un nivel ridicat de stres, care, în timp, poate să ducă la epuizare.

Epuizarea se referă la resimțirea unui nivel crescut de oboseală pentru perioade îndelungate de timp și a unor niveluri reduse de motivație și interes pentru locul de muncă, ceea ce duce la scăderea productivității la serviciu. Epuizarea este rezultatul unui efort prea mare la locul de muncă, cu posibilități limitate de recuperare

(Embriaco et al., 2007; Goldberg et al., 1996).

Printre simptomele caracteristice epuizării se numără pierderea creativității, reducerea angajamentului în muncă, înstrăinarea față de muncă, tulburări fizice și emoționale, atitudini improprii față de sine și față de clienți și un sentiment general de uzură (Cordes & Dougherty, 1993). Pe măsură ce angajații resimt niveluri crescânde de epuizare, aceștia pot provoca, fără să-și de-a seama, daune asupra lor, asupra colegilor, clienților și / sau organizației. Mai mult decât atât, epuizarea este asociată cu o gamă largă de probleme mentale și fizice, incluzând aici labilitate emoțională, rigiditate cognitivă, cinism interpersonal (Piedmont, 1993), iritabilitate crescută, depresie, anxietate, oboseală, insomnii, stimă de sine scăzută și interacțiuni sociale și de familie deteriorate (Zellars et al., 2000).

Solicitările de la locul de muncă au fost asociate pozitiv cu epuizarea în timpul focarului de MERS pentru asistenții medicali din secția de urgență (Kim & Choi, 2016). În timpul focarului de SARS, instruirea, protecția și sprijinul din partea supervisorilor, colegilor și organizației au fost predictorii negativi ai stresului psihologic și epuizării (Chan & Huak, 2004; Maunder et al., 2006; Tam, Pang, Lam, & Chiu, 2004).

Pandemia de COVID-19 este considerată o amenințare la nivel mondial pentru sănătate (Arshad Ali, Baloch, Ahmed, Arshad Ali, & Iqbal, 2020), devenind al treilea focar major de coronavirus din ultimii ani după SARS și MERS (Ammad Ud Din & Boppana, 2020). Provocările asociate pandemiei COVID-19 (de exemplu, volumul ridicat de muncă, presiunea, riscul ridicat de infecție, resursele inadecvate) pot afecta sănătatea mintală a personalului medical, în calitate de lucrători în prima linie, în principal în ceea ce privește nivelul lor de epuizare profesională (Greenberg, Docherty, Gnanapragasam, & Wessely, 2020). În timpul izbucnirii COVID-19, prevalența epuizării în rândul angajaților din domeniul sănătății a variat între 13% și 51%, în funcție de țară, de locul de muncă specific din spital și de perioada în care au fost colectate datele (Azoulay et al., 2020; Giusti et al., 2020; Matsuo et al., 2020; Wu et al., 2020). Cu toate acestea, nu există date suficiente cu privire la predictorii epuizării în timpul pandemiei COVID-19. Identificarea acestor predictorii este importantă pentru a dezvolta cele mai bune intervenții individuale și organizaționale care ar putea oferi sprijin personalului medical în timpul pandemiei COVID-19 și în timpul posibilelor pandemii viitoare. Deoarece epuizarea personalului

medical este asociată cu scăderea calității îngrijirii și a scăderii siguranței pacienților (Salyers et al., 2016), putând deveni o amenințare la adresa siguranței naționale, gestionarea eficientă a epuizării personalului medical are implicații practice atât pentru angajații din sectorul medical, cât și pentru pacienți, cu consecințe majore asupra modului în care sistemul de sănătate răspunde la focarele actuale sau viitoare.

Studiile anterioare din timpul focarelor SARS și MERS indică o serie de caracteristici ale postului care sunt legate de epuizarea angajaților din domeniul sănătății. După izbucnirea SARS din 2003, lucrătorii din domeniul sănătății din spitalele care au tratat pacienții cu SARS au raportat niveluri mai mari de epuizare profesională în comparație cu angajații spitalului care nu au tratat astfel de pacienți (Maunder et al., 2006). Instruirea adecvată, protecția și sprijinul au fost asociate negativ cu epuizarea (Maunder et al., 2006). Sprijinul din partea supervisorilor, colegilor și organizației a fost un factor predictiv negativ al simptomelor psihiatrice și al stării psihologice negative în timpul focarului de SARS (Chan & Huak, 2004; Tam, Pang, Lam, & Chiu, 2004). Epuizarea asistenților medicali din secția de urgență a fost legată de lipsa resurselor pentru tratament în timpul focarului MERS (Kim & Choi, 2016).

Concluzii

Din păcate, psihologia sănătății ocupaționale nu este un domeniu foarte popular în România, în principal în sectorul medical. Deși există studii psihologice despre activitatea personalului medical din România, epuizarea profesională a început să fie studiată doar de câțiva ani. Majoritatea cercetărilor din țară portretizează o imagine negativă. Sistemul de sănătate românesc este descris de angajații din domeniu ca fiind subfinanțat, lipsit de personal și resurse, lipsit de un management eficient și cu o reputație negativă. Câteva studii care au investigat epuizarea profesională la angajații din sectorul medical românesc subliniază faptul că aceasta este asociată cu interferența dintre muncă și viață personală și cu o calitate mai scăzută a serviciilor medicale.

Atât în condiții normale, cât și în condiții de pandemie, angajații din domeniul sănătății beneficiază de un număr redus de resurse și trebuie să gestioneze un număr ridicat de solicitări. Autoritățile ar putea populariza conceptul de epuizare profesională și ar putea crește conștientizarea cu privire la factorii care o cauzează. Astfel, se poate porni un dialog cu privire la politicile publice care ar putea ajuta la reducerea epuizării sau la practicile manageriale

ce pot fi implementate în cadrul spitalelor. Astfel, se pot reduce riscurile asupra populației cauzate de o îngrijire medicală neadecvată datorită epuizării.

Bibliografie

- Restauri, N., & Sheridan MD, A. D. (2020). Burnout and PTSD in the COVID-19 Pandemic: Intersection, Impact and Interventions. *Journal of the American College of Radiology*, 17(7), 921-926. <https://doi.org/10.1016/j.jacr.2020.05.021>
- World Health Organization (2020a, August 10). Coronavirus disease (COVID-19) - Situation Report – 203. WHO. https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200810-covid-19-sitrep-203.pdf?sfvrsn=aa050308_2
- Mountain, G., Dabbs, A., & Bowie, P. (1994). The Relationship between Well-Being and Job Satisfaction for Staff Working on Long Stay Wards for the Elderly Confused. *Health Services Management Research*, 7(4), 229–234. <https://doi.org/10.1177/095148489400700403>

- Mayo Clinic (2020, August 7). Coronavirus disease 2019 (COVID-19) - Symptoms and causes. Mayoclinic. <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/coronavirus/symptoms-causes/syc-20479963>
- Hui, D. S., Azhar, E. I., Madani, T. A., Ntoumi, F., Kock, R., Dar, O., Ippolito, G., Mchugh, T. D., Memish, Z. A., Drosten, C., Zumla, A., & Petersen, E. (2020). The continuing 2019-nCoV epidemic threat of novel coronaviruses to global health-The latest 2019 novel coronavirus outbreak in Wuhan, China. *International Journal of Infectious Diseases*, 91, 264-266. <https://doi.org/10.1016/j.ijid.2020.01.009>
- World Health Organization (2020b, March 11). WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19. WHO. <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>
- Huang, C., Wang, Y., Li, X., Ren, L., Zhao, J., Hu, Y., ... & Cheng, Z. (2020). Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *The lancet*, 395(10223), 497-506. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30183-5](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30183-5)
- Wu, Y., Wang, J., Luo, C., Hu, S., Lin, X., Anderson, A., Bruera, E., Yang, X., Wei, S., & Qian, Y. (2020). A Comparison of Burnout Frequency Among Oncology Physicians and Nurses Working on the Frontline and Usual Wards During the COVID-19 Epidemic in Wuhan, China. *Journal of Pain and Symptom Management*, 60(1), 1-6. <https://doi.org/10.1016/j.jpainsymman.2020.04.008>
- Talaei, N., Varahram, M., Jamaati, H., Salimi, A., Attarchi, M., Kazempour-Dizaji, M., Sadr, M., Hassani, S., Farzanegan, B., Monjazebi, F., & Seyedmehdi, M. (2020). Stress and burnout in health care workers during COVID-19 pandemic: Validation of a questionnaire. *Journal of Public Health*, 1, 1-6. <https://doi.org/10.1007/s10389-020-01313-z>
- Embriaco, N., Papazian, L., Kentish-Barnes, N., Pochard, F., & Azoulay, E. (2007). Burnout syndrome among critical care healthcare workers. *Current opinion in critical care*, 13(5), 482-488.

- <https://doi.org/10.1097/MCC.0b013e3282efd28a5>
- Goldberg, R., Boss, R. W., Chan, L., Goldberg, J., Mallon, W. K., Moradzadeh, D., ... & McConkie, M. L. (1996). Burnout and its correlates in emergency physicians: four years' experience with a wellness booth. *Academic Emergency Medicine*, 3(12), 1156-1164.
<https://doi.org/10.1111/j.1553-2712.1996.tb03379.x>
- Cordes, C. L., & Dougherty, T. W. (1993). A review and an integration of research on job burnout. *Academy of management review*, 18(4), 621-656.
<https://doi.org/10.5465/AMR.1993.9402210153>
- Piedmont, R. L. (1993). A longitudinal analysis of burnout in the health care setting: The role of personal dispositions. *Journal of personality assessment*, 61(3), 457-473.
https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6103_3
- Zellars, K. L., Perrewé, P. L., & Hochwarter, W. A. (2000). Burnout in health care: The role of the five factors of personality. *Journal of applied social psychology*, 30(8), 1570-1598.
<https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2000.tb02456.x>
- Kim, J. S., & Choi, J. S. (2016). Factors influencing emergency nurses' burnout during an outbreak of middle east respiratory syndrome coronavirus in Korea. *Asian Nursing Research*, 10(4), 295-299.
<https://doi.org/10.1016/j.anr.2016.10.002>
- Chan, A. O. M., & Huak, C. Y. (2004). Psychological impact of the 2003 severe acute respiratory syndrome outbreak on health care workers in a medium size regional general hospital in Singapore. *Occupational Medicine (Oxford)*, 54(3), 190-196.
<https://doi.org/10.1093/occmed/kqh027>
- Maunder, R., Lancee, W., Balderson, K., Bennett, J., Borgundvaag, B., Evans, S., . . . Wasylenko, D. (2006). Long-term psychological and occupational effects of providing hospital healthcare during SARS outbreak. *Emerging Infectious Diseases*, 12(12), 1924-1932.
<https://doi.org/10.3201/eid1212.060584>
- Tam, C. W. C., Pang, E. P. F., Lam, L. C. W., & Chiu, H. F. K. (2004). Severe acute respiratory syndrome (SARS) in Hong Kong in 2003: Stress and psychological impact among frontline healthcare workers. *Psychological Medicine*, 34(7),

- 1197-1204.
<https://doi.org/10.1017/S0033291704002247>
- Arshad Ali, S., Baloch, M., Ahmed, N., Arshad Ali, A., & Iqbal, A. (2020). The outbreak of coronavirus disease 2019 (COVID-19) - An emerging global health threat. *Journal of Infection and Public Health*, 13(4), 644-646.
<https://doi.org/doi:10.1016/j.jiph.2020.02.033>
- Ammad Ud Din, M., & Boppana, L. K. T. (2020). An update on the 2019-nCoV outbreak. *American Journal of Infection Control*, 48(6), 713-713.
<https://doi:10.1016/j.ajic.2020.01.023>
- Greenberg, N., Docherty, M., Gnanapragasam, S., & Wessely, S. (2020). Managing mental health challenges faced by healthcare workers during covid-19 pandemic. *Bmj*, 368, m1211-m1211.
<https://doi:10.1136/bmj.m1211>
- Azoulay, E., De Waele, J., Ferrer, R., Staudinger, T., Borkowska, M., Povea, P., . . . Sahlgrenska Academy. (2020). Symptoms of burnout in intensive care unit specialists facing the COVID-19 outbreak. *Annals of Intensive Care*, 10(1), 110-110.
<https://doi.org/doi:10.1186/s13613-020-00722-3>
- Giusti, E. M., Pedroli, E., D'Aniello, G. E., Stramba Badiale, C., Pietrabissa, G., Manna, C., . . . Molinari, E. (2020). The psychological impact of the COVID-19 outbreak on health professionals: A cross-sectional study. *Frontiers in Psychology*, 11, 1684-1684.
<https://doi:10.3389/fpsyg.2020.01684>
- Matsuo, T., Kobayashi, D., Taki, F., Sakamoto, F., Uehara, Y., Mori, N., & Fukui, T. (2020). Prevalence of health care worker burnout during the coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic in japan. *JAMA Network Open*, 3(8), e2017271-e2017271.
<https://doi:10.1001/jamanetworkopen.2020.17271>
- Salyers, M. P., Bonfils, K. A., Luther, L., Firmin, R. L., White, D. A., Adams, E. L., & Rollins, A. L. (2016). The relationship between professional burnout and quality and safety in healthcare: A meta-analysis. *Journal of General Internal Medicine*, 32(4), 475-482.
<https://doi.org/10.1007/s11606-016-3886-9>

Aspecte privind rolul armatei în asigurarea securității umane
Aspects regarding the role of the army in ensuring human security

Raul NISTOR⁷³

“În curând vom respira pentru ultima dată. Între timp, în timp ce trăim,
 în timp ce ne aflăm printre ființe umane, să ne cultivăm umanitatea.”

Seneca

Abstract: *Plecând de la premisa că omenirea încă este guvernată de instinctele primare și ideea realismului în relațiile internaționale încă primează pe scena politicii internaționale, rolul forțelor militare în atenuarea și înlăturarea pericolelor și protejarea individului devine din ce în ce mai substanțial. Există păreri contradictorii în ceea ce privește rolul forțelor armate în asigurarea securității umane, deoarece unii cercetători susțin această abordare, iar alții nu, însă ambele categorii pot cădea de acord asupra necesității protecției civililor pe timpul desfășurării conflictelor armate. În final, și ca obiectiv central, acest articol dorește să evidențieze rolul pe care forțele militare îl joacă și modul de abordare în ceea ce privește protecția civililor, prin operațiuni de stabilitate, pentru pace, de menținere a păcii și intervenții umanitare în general.*

Cuvinte cheie: securitate umană; armata; protecția civililor; operații pentru pace; operațiuni umanitare; conflict; NATO.

Abstract: *Starting from the premise that humanity is still governed by primary instincts and the idea of realism in international relations still prevails on the stage of international politics, the role of military forces in mitigating and removing dangers and protecting the individual becomes increasingly substantial. There are contradictory views on the role of the armed forces in ensuring human security, as some researchers support this approach and others do not, but both categories may agree on the need to protect civilians during armed conflict. Finally, and as a central objective, this article seeks to highlight the role that military forces play and the approach to civilian protection, through stability, peace, peacekeeping and humanitarian interventions in general.*

⁷³ Locotenent, Ministerul Apărării Naționale, absolvent de licență în Managementul Organizației și master în Managementul Capabilităților Organizaționale la Academia Forțelor Terestre din Sibiu, masterand în Studii de securitate globală la Universitatea de Vest din Timișoara.

Key words: human security; army; protection of civilians; peace operations; humanitarian operations; conflict; NATO.

1. ASPECTE GENERALE PRIVIND SECURITATEA UMANĂ

Pentru a începe cu introducerea conceptului de securitate umană, putem evidenția faptul că nu există o singură definiție unanim acceptată. În literatura relațiilor internaționale și a problemelor dezvoltării sociale, de-a lungul timpului s-a făcut referire la acest concept sub diferite forme: ca o nouă teorie sau concept, ca un punct de început pentru analize, o viziune a lumii, o agendă politică, sau ca un cadru de politică. Astfel, deși definiția securității umane rămâne o întrebare deschisă, există un consens la nivelul susținătorilor ei și anume că ar trebui să existe o schimbare a atenției de la o abordare centrată pe stat la o abordare orientată spre om, întrucât îngrijorarea în ceea ce privește securitatea granițelor statului trebuie să cedeze în detrimentul îngrijorării pentru securitatea oamenilor care trăiesc în interiorul acestor granițe (Tadjbakhsh 2005, p. 5).

O definiție simplă a securității umane ar putea fi „absența insecurității și a amenințărilor”. A fi „securizat” înseamnă a fi liber de frică (fizică, abuz sexual sau psihologic, violență, persecuție, sau moarte) și

liber de necesități (un loc de muncă plătit, mâncare și sănătate).

Astfel, securitatea umană este destinată să acționeze pentru identificarea amenințărilor, să le evite când este posibil și să atenueze efectele acestora atunci când apar. Cadrul acestui concept este de a ajuta indivizii să facă față insecurității extinse rezultată în urma conflictelor armate, violării drepturilor omului și subdezvoltării masive. Această utilizare extinsă a cuvântului „securitate” cuprinde două idei: una este noțiunea de siguranță, înțeleasă mai mult decât o simplă securitate fizică în mod tradițional, iar a doua, că mijloacele de trai ale oamenilor ar trebui garantate prin intermediul securității sociale și totodată în mod continuu, fără întreruperi (Tadjbakhsh 2005, p. 5).

Până la înființarea Organizației Națiunilor Unite (ONU) și introducerea de către aceasta în anul 1994 a conceptului de securitate umană, conceptul de securitate dominant a fost centrat pe stat și pe principiile suveranității statului. Această calitate de suveranitate a statului a fost adoptată în anul 1648 în cadrul *Păcii din Westfalia*, tratat potrivit căruia statul, nu imperiul, nu dinastia și nici confesiunea religioasă, era din

acel moment unitatea de bază a ordinii europene (Kissinger 2014, pp. 30-31). Cu toate acestea, prin prisma acestui tratat, libertatea și drepturile individului intrau în contradicție cu conceptul de securitate națională, acestea putând fi satisfăcute și asigurate doar în cadrul statului. Este evident că statele-națiuni au urmărit mai apoi să obțină puterea, iar câștigurile statului, au însemnat pierderea de vieți omenești, însă acțiunile întreprinse de stat aveau nobile scopuri pretins de a-și proteja cetățenii și de a menține ordinea și pacea. Însă, istoria a demonstrat că securitatea statului nu înseamnă neapărat securitatea individului, un exemplu veridic fiind cele două războaie mondiale (Pereira 2005, pp. 11-12).

Un alt aspect potrivit căruia nu putem pune semnul egal între securitatea statului și securitatea individuală este faptul că de-a lungul istoriei, mai mulți oameni au murit datorită faptelor guvernelor proprii decât datorită violențelor altor state asupra acestora (Schnabel 2008, p. 90).

2. ROLURI POTENȚIALE ALE FORTELOR ARMATE ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII UMANE

Conflictele armate din ziua de azi implică cel mai mare număr de

rândul civililor, care ajung să fie strămutați datorită luptelor armate, sunt prinși în schimburile de focuri dintre combatanți, sau devin ținte ale acestora (Holt 2006, p.1). În ziua de astăzi, majoritatea victimelor războaielor o constituie civilii, tendință atroce și alarmantă care l-a convins pe fostul secretar general al ONU, Kofi Annan, să solicite crearea unei „culturi a protecției” în tratarea situațiilor de conflict armat (Report of the Secretary-General to the Security Council on the Protection of Civilians in Armed Conflict, 2001).

ONU a raportat că peste 20.000 de civili au fost uciși sau răniți în 2019 ca urmare a atacurilor, în conflictele din 10 țări: Afganistan, Republica Centrafricană, Irak, Libia, Nigeria, Somalia, Sudanul de Sud, Republica Arabă Siriană, Ucraina și Yemen. Această cifră este aproape sigur o subestimare. Mai mult, nu include rapoarte privind victimele civile din Camerun, Ciad, Republica Democrată Congo, Mali, Myanmar, Niger, Sudan (Darfur) și teritoriul palestinian ocupat (Report of the Secretary-General to the Security Council on the Protection of Civilians in Armed Conflict 2020, p. 3).

Ca răspuns la noile realități în era post-Război Rece, în care țintele confruntărilor și violențelor au devenit din ce în ce mai des civilii, Canada a proiectat conceptul „Responsabilitatea de a proteja”, fiind și apogeul politicii

externe în sfera securității umane. Potrivit acestui concept, statele au responsabilitatea de a-și proteja cetățenii, însă, în cazul în care nu sunt în stare, sau mai mult decât atât, pun în primejdie viața cetățenilor, principiul non-intervenției va fi dat la o parte în detrimentul responsabilității internaționale de a proteja (The Responsibility to Protect 2001, p. XI).

Astfel, logica suveranității statului, introdusă de către Tratatul de la Westfalia, a fost respinsă categoric și în mod oficial pentru prima dată, legitimându-se astfel ideea securității umane, în anul 2005 la Summitul Națiunilor Unite, când guvernele au fost de acord într-o manieră colectivă că în anumite circumstanțe, siguranța indivizilor și grupurilor trebuie să aibă prioritate în fața securității statului. Astfel, ONU s-a obligat să respecte principiul „responsabilității de a proteja”, angajându-se în protejarea cetățenilor lumii împotriva genocidului, a uciderilor în masă și epurărilor etnice, în cazul în care guvernele lumii nu sunt în stare să gestioneze aceste probleme interne (Resolution 60/01 adopted by the General Assembly 2005, p. 30).

În acest sens, protecția civililor trebuie să fie luată în considerare și integrată pe timpul tuturor operațiunilor militare, incluzând operațiunile pentru pace și pe timpul conflictelor armate. Neluând în

considerare scopul principal al operațiunii, protecția civililor este importantă din motive morale, politice, legale și militare. Potrivit *Legii Conflictelor Armate*, cunoscută și ca *Dreptul Internațional Umanitar* sau *Dreptul Războiului*, civilii și toate persoanele care nu iau parte la luptă nu trebuie să fie obiectul atacurilor și trebuie să fie protejate. Începând din anul 1999, s-au desfășurat 14 operații de menținere a păcii și în cadrul acestora a fost autorizat să se folosească forța pentru a proteja civilii (Protection of Civilians. Military Reference Guide 2018, p. 1).

Dintr-o perspectivă militară, operațiunile umanitare pot fi efectuate ca parte a unei operațiuni mai largi de susținere a păcii sau într-un scenariu de operațiuni non-pace, care are ca obiectiv principal atenuarea suferinței umane. Ambele se desfășoară în circumstanțe în care autoritățile competente nu pot, și în unele cazuri nu doresc, să participe la acordarea unui ajutor adecvat populației.

Kees Homan, general maior în retragere și cercetător olandez, consideră că într-o operațiune de susținere a păcii, există o serie de măsuri discrete pentru a asigura protecția populațiilor țintă. Un set de măsuri de protecție se referă la protecția acțiunii umanitare și include apărarea convoaielor și întreținerea coridoarelor umanitare. Ar putea

include, de asemenea, utilizarea forțelor de securitate pentru a proteja stocarea și distribuirea ajutorului umanitar. Un al doilea set de măsuri se referă la protecția fizică a populațiilor din locații sigure și discrete. Aici poate fi util să se facă distincția între zonele sigure mai mari, unde oamenii rămân în casele și comunitățile lor, și așa numitele „paradisuri sigure”, unde se adună oameni din zona apropiată care caută protecție (Homan 2008, p. 74).

Cercetătorul american Victoria K. Holt, în perioada 2009-2017 locuitor al secretarului de stat american pentru securitate internațională din biroul Afaceri Organizaționale Internaționale, din cadrul Departamentului de Stat al Americii, creionează câteva roluri potențiale ale forțelor militare pentru protecția civililor:

1) *Protecția ca o obligație pe timpul desfășurării războiului. Convențiile de la Geneva și alte legi internaționale obligă forțele armate să minimizeze rănirea și uciderea civililor, distrugerea infrastructurilor civile, să permită acordarea ajutorului din partea agențiilor umanitare imparțiale, iar puterea ocupantă este responsabilă pentru securitatea și bunăstarea de bază a populației civile.*

2) *Protecția ca misiune militară pentru prevenirea uciderilor în masă.* Potrivit principiilor introduse de către Comisia pentru Intervenții și Suveranitate Statală, o misiune de protecție este

organizată și dislocată strict pentru a preveni violențele la scară largă împotriva civililor.

3) *Protecția ca sarcină în cadrul operațiilor pentru pace sub egida ONU.* Protecția civililor este văzută ca una dintre multele sarcini ale ofițerilor pentru pace din cadrul ONU, însă este greu de crezut că este scopul central al operațiunilor.

4) *Protecția prin asigurarea zonei securizate pentru acțiunile umanitare.* Forțele armate realizează securitatea extinsă a unei zone, permițând organizațiilor umanitare să asigure suport civililor din acea zonă.

5) *Protecția prin asistență/design operațional.* Protecția este văzută și ca o formă de prezență fizică a forțelor militare și de descurajare îndreptată către forțele cu alte scopuri decât cele pașnice, în cadrul programelor umanitare, ca de exemplu în cazul taberelor de refugiați.

6) *Protecția ca utilizare a forței tradiționale.* Anumiți gânditori militari evidențiază faptul că civilii vor experimenta o mai bună protecție după ce o forță militară a fost folosită pentru a opri acțiunile inamicului (Holt 2006, p. 2).

În ceea ce privește NATO, în urmă cu câțiva ani, această organizație politico-militară a inițiat o agendă ambițioasă pentru îmbunătățirea protecției civililor, prin adoptarea succesivă a *Politicii NATO pentru*

Protectia Civililor, în anul 2016 și a *Conceptului NATO pentru Protecția Civililor în anul 2018*, ambele documente aflându-se încă în mod notabil în faza de operaționalizare (Preparing to Protect: Advice on Implementing NATO's Protection of Civilian Policy 2018, p. 6). În domeniul protecției civililor, NATO a jucat rolul de pionier prin stabilirea de standarde, instrumente și practici, care ar trebui să inspire națiuni și guverne din întreaga lume. Această abordare examinează mediul civil în ansamblu, inclusiv identificarea amenințărilor și vulnerabilităților care afectează comunități întregi, precum și punctele forte și rezistența acestora. De asemenea, oferă îndrumări pentru identificarea grupurilor vulnerabile și pentru a ține seama de nevoile lor specifice de protecție.

Mai mult decât atât, în ultimii trei ani, și NATO a îmbrățișat din ce în ce mai mult conceptul de securitate umană, iar în prezent are în vedere crearea unei unități destinată securității umane, care ar putea consolida o serie de „subiecte transversale”, inclusiv problemele de gen, „copiii în conflictele armate”, protecția civililor, traficul de oameni și protecția bunurilor culturale.

Cadrul pentru protecția civililor al NATO oferă un bun punct de plecare pentru a înțelege modul în care armata poate reduce daunele civile,

precum și ce orientări practice, politici și practici pot fi luate în considerare în operațiuni militare și activități. Factorii de decizie sunt invitați să integreze pe deplin o perspectivă civilă în ciclul lor operațional, evaluări ale riscurilor, conștientizare situațională și intelligence, precum și în planificarea, proiectarea și desfășurarea operațiunilor.

În timp ce abordarea NATO pune accentul pe protecția fizică, aceasta diferă ușor de conceptele dezvoltate de ONU și Uniunea Africană. Conceptul ONU pentru protecția civililor este conceput pentru misiunile de menținere a păcii cu mandate de protejare a civililor, desfășurate sub autoritatea capitolului VII din *Carta Națiunilor Unite*, dar cu acordul națiunii gazdă. ONU are o abordare pe trei niveluri a protecției civililor: 1) protecția prin procesul politic, 2) protecția împotriva violenței fizice și 3) stabilirea unui mediu protectiv (The Protection of Civilians in United Nations Peacekeeping 2019, p. 9). Uniunea Africană definește protecția civililor în mod similar, ca „activități întreprinse pentru îmbunătățirea securității populației și a persoanelor expuse riscului și pentru asigurarea respectării depline a drepturilor grupurilor și ale individului recunoscute în cadrul instrumentelor regionale (Draft Guidelines for the Protection of

Civilians in African Union Peace Support Operations 2010, p.5).

3. CONCLUZII

Relațiile internaționale și lumea în general se confruntă cu o paradigmă relativ nouă în ceea ce privește abordarea securității. Pași pentru trecerea de la abordarea tradițională a securității, accentul căzând pe securizarea granițelor statale, integritatea cetățenilor trecând pe locul doi, la abordarea securității umane, în cadrul căreia individul este poziționat în centrul eforturilor statului și a organizațiilor internaționale, pentru salvagardarea drepturilor și libertăților acestuia, s-au făcut, în accepțiunea unora alerti, dar în altele mici și rari. Cert este că trendul început în anul 1994 în mod oficial trebuie să continue, iar pentru facilitarea acestuia se impune o colaborare strânsă între guvernele lumii și organizațiile internaționale cu responsabilități în asigurarea securității umane.

Atât timp cât războaiele sunt duse printre, împotriva și în apărarea civililor, abilitatea de a proteja civilii va continua să fie o capabilitate cheie. Misiunile militare care implică protecția populațiilor civile, fie ca obiectiv central, o sarcină în cadrul misiunii sau ca rezultat general al acțiunii de asigurare a securității, reprezintă roluri pozitive pentru

partea militară. Conceptele militare tradiționale se aplică pentru asigurarea securității și stabilității extinse, cum ar fi protejarea convoaielor, securizarea unei tabere și dezarmarea grupurilor armate.

BIBLIOGRAFIE

1. FERNÁNDEZ PEREIRA, Juan Pablo 2005. Seguridad Humana. Tesis doctoral, Universidad Autónoma de Barcelona, disponibil la https://www.iidh.ed.cr/multic/UserFiles/Biblioteca/IIDHSeguridad/12_2010/d540f1cb-719b-4b49-95b1-f61a7faa7ab2.pdf.
2. HOLT, Victoria, K. 2006. The military and civilian protection: developing roles and capacities, disponibil la <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/329.pdf>.
3. HOMAN, Kees 2008. The military and human security, disponibil la https://brill.com/view/journals/shrs/19/1/article-p73_9.xml?language=en.
4. KISSINGER, Henry 2014. Ordinea mondială. Reflecții asupra specificului națiunilor și a cursului istoriei, București: Editura RAO.
5. SCHNABEL, Albrecht 2008. The human security approach to direct and structural violence, disponibil la

<https://www.sipri.org/sites/default/files/YB08%20087%2002C.pdf>.

6. TADJBAKHSI, Shahrbanou 2005. Human Security: Concepts and Implications with an Application to Post-Intervention Challenges in Afghanistan, disponible la https://www.sciencespo.fr/ceri/sites/sciencespo.fr/ceri/files/etude117_118.pdf.

7. Australian Civil-Military Centre 2010. Draft Guidelines for the Protection of Civilians in African Union Peace Support Operations, disponible la <http://www.peaceau.org/uploads/draft-au-poc-guidelines-english.pdf>.

8. International Development Research Centre 2001. The Responsibility to Protect, disponible la <https://idl-bnc-idrc.dspacedirect.org/bitstream/handle/10625/18432/IDL18432.pdf?sequence=6&isAllowed=y>.

9. NATO ACT OPEN Publications 2018. Preparing to Protect: Advice on Implementing NATO's Protection of Civilian Policy, disponible la <https://www.act.nato.int/images/stories/media/doclibrary/open201802-poc.pdf>.

10. United Nations Security Council 2001. Report of the Secretary-General to the Security Council on the Protection of Civilians in Armed Conflict, disponible la <https://www.securitycouncilreport.org>

[/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-](https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-)

[CF6E4FF96FF9%7D/Disarm%20S2001331.pdf](https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Disarm%20S2001331.pdf).

11. United Nations Security Council 2020. Report of the Secretary-General to the Security Council on the Protection of Civilians in Armed Conflict, disponible la <https://undocs.org/en/S/2020/366>.

12. United Nations General Assembly 2005. Resolution 60/01 adopted by the General Assembly, disponible la https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_60_1.pdf.

13. United Nations Department of Peace Operations 2019. The Protection of Civilians in United Nations Peacekeeping, disponible la https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/poc_policy_2019_.pdf.

14. U.S. Army Peacekeeping and Stability Operations Institute 2018. Protection of Civilians. Military Reference Guide, Second Edition, disponible la <https://publications.armywarcollege.edu/pubs/3520.pdf>.

Sfârșitul jocului în Afganistan: retragerea SUA și lupta pentru hegemonie globală cu China

The end of the game in Afghanistan: the US withdrawal and the fight for global hegemony with China

Dacian DUNA⁷⁴

Abstract: Una dintre cele mai cunoscute expresii definind rolul Afganistanului în istorie este „cimitirul imperiilor”. Retragerea armatei americane înainte de data planificată inițial și recucerirea rapidă a acestei redutabile fortărețe de către talibani, cu mult înainte de data agreată în acordul cu SUA, sunt evenimente de importanță geostrategică mondială. Dar aceste evenimente se corelează cu o nouă realitate geopolitică pe care lucrarea de față o abordează: jocul la scară planetară pentru putere, influență și control între America și China, în prezent aparent în favoarea ultimei. În opinia autorului, contrabalansarea Chinei lui X Jinping este o problemă de interes comun pentru Uniunea Europeană și SUA și cea mai bună cale de urmat ar fi o consolidare multisectorială și multivectorială a alianței transatlantice.

Cuvinte-cheie: SUA; Afganistan; război; China; rivalitate; hegemonie; geopolitică; securitate.

Abstract: One of the most well-known expressions defining the role of Afghanistan in history is "the cemetery of empires." The withdrawal of the US military ahead of schedule and the rapid recapture of this formidable fortress by the Taliban long before the date agreed in the US agreement are events of global geostrategic importance. But these events correlate with a new geopolitical reality that this paper addresses: the global game for power, influence, and control between America and China, now seemingly in favor of the latter. In the author's view, China's counterbalancing of X Jinping is a matter of common interest to the European Union and the United States, and the best course of action would be a multi-sectoral and multi-vector consolidation of the transatlantic alliance.

Key words: USA; Afghanistan; war; China; rivalry; hegemony; geopolitics; security.

⁷⁴ Dacian Duna este lector universitar doctor în cadrul Departamentului de Studii Internaționale și Istorie Contemporană al Facultății de Istorie și Filosofie din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Este specialist în relații internaționale, geopolitică, securitate europeană, studii de securitate și autorul a peste 50 de lucrări publicate în țară și străinătate.

Introducere

Modul în care s-a încheiat războiul din Afganistan poate părea cel puțin ciudat pentru cei care studiază conflictele militare folosind scala clasică a puterii de foc sau a capacității tehnologice și operaționale. O armată *state-of-the-art* se retrage, aproape precipitat, după 20 de ani de lupte și după un acord politic al SUA cu adversarul său mult mai modest, talibanii, acceptând predarea controlului teritoriului afgan acestora și sperând, iluzoriu, că statul afgan întărit și armata sa modernizată, aproape de standardele NATO, vor putea face față unor miliții aparent slab echipate.

Realitatea de pe hârtie a fost, însă, diferită față de cea din teren, încă de la începuturile insurgenței din Afganistan. Istoria o arată mereu: războiul asimetric nu e fatalmente câștigat, în orice scenariu, de partea mai puternică. Iar Afganistanul, cimitirul imperiilor, a demonstrat, nu o dată, această realitate. Afganistanul a fost *a bridge too far* (un pod mult prea îndepărtat) pentru Imperiul Seleucid, pentru Imperiul Britanic (3 invazii) și pentru cel sovietic (3 invazii). Deși frecvent cucerii de imperiile din jur (macedonean, persan, califatul arab, mongol, timurid, mogul, Sikh), afganii au dat mult de furcă guvernatorilor, satrapilor, conducătorilor de district

trimiși să guverneze și civilizeze acest uriaș deșert montan din Asia Centrală.

Privind din punct de vedere geostrategic, sfârșitul jocului din Afganistan poate fi mai bine înțeles. Marile Puteri s-au retras din regiunile pe care nu le-au putut controla cu costuri acceptabile umane și materiale, ba mai mult, am putea adăuga costuri imateriale, cum ar fi prestigiul și legitimitatea. Povestea războiului din Afganistanului lansat de SUA și coaliția sa antiteroristă în 2001 se înscrie în aceeași categorie cu conflicte mai vechi sau mai noi, precum cele din Vietnam, Somalia sau Irak, dar, mai ales, pare o repetare fatidică a războiului dus de sovietici împotriva mujahedinilor afgani în anii '80 ai secolului trecut. Dar semnificația sa poate fi chiar mai importantă dacă plasăm acest eveniment (retragerea SUA și aliaților săi în 2021) într-un context mai amplu, cel al luptei pentru supremație globală dintre Statele Unite ale Americii și Republica Populară Chineză. Acest conflict între actualul hegemon global (SUA) și actualul pretendent hegemonic (China) se întâmplă la o scară de putere ne mai întâlnită în istoria umanității. Este de investigat dacă retragerea din Afganistan nu va reprezenta, peste câțiva ani, privită retrospectiv, momentul în care s-a produs tranziția de putere hegemonică dinspre SUA spre China. În tot cazul, retragerea

americană se întâmplă pe fondul unei redirectionări a intereselor geopolitice și geostrategice ale SUA dinspre zona Orientului Mijlociu spre cea din Pacific, pe fondul ascensiunii fulminante a puterii de la Beijing, care amenință poziția de putere globală a Americii.

Procesul a început încă din timpul administrației Obama care stabilise ca țintă anul 2014 pentru a încheia războaiele costisitoare ale SUA cu lumea islamică (Irak și Afganistan). Totodată, în anii precedenți ai administrației Obama, pozițiile SUA și Chinei s-a schimbat fundamental de la cooperarea, în probleme majore globale, spre confruntare. Jeffrey Bader, fost Senior Director pentru Afacerile Asiatice în Consiliul Național de Securitate al SUA în acea timpul administrației Obama remarcă, într-un interviu din 2020, că au fost patru probleme în raporturile sino-americane care au făcut ca SUA să intre în coliziune cu China (Barboza, Bader, 2020):

1. Scufundarea unei nave sud-coreene în 2010 de către nord-coreeni – China a cerut reținere în pedepsirea Coreei de Nord;
2. Conferința de la Copenhaga cu privire la climă din 2009 – China nu și-a asumat statutul de principal

producător de gaze cu efect de seră global;

3. Escaladarea disputelor din Marea Chinei de Sud din 2011-2012 – China tot mai asertivă în cerințele ei asupra unor insule precum cele din arhipelagul Natuna, la mii de mile depărtare de țărmul Chinei și aflate în interiorul ZEE a Indoneziei (“diplomația chineză a canonierei”);
4. Întâlnirea președintelui Obama cu Dalai Lama și vânzarea de arme Taiwanului în valoare de 6 miliarde de dolari (2010) – amenințări din partea Chinei la adresa intereselor comerciale ale SUA.

Desigur, aceste considerații tactice nu sunt singurele motive pentru schimbarea climatului în relațiile sino-americane, așa cum vom explica mai jos. China populară a lui Jinping nu mai este China lui Deng sau Zemin. Greutatea ei geopolitică și geoeconomică s-a triplat în ultimele decenii, apăsarea ei asupra balanței mondiale de putere fiind tot mai accentuată. Așadar, nu e o coincidență faptul că atitudinea binevoitoare a uriașului asiatic s-a schimbat drastic în mai puțin de un deceniu și jumătate. Mai mult, ascensiunea fulminantă la putere a președintelui Jinping în primii

săi ani la guvernare (2012-2013) coincide și mai frapant cu creșterea asertivității Chinei în politica internațională. Jinping este un nou tip de lider autoritar, un personaj mult mai puțin dispus spre compromisuri cu Occidentul. Pe fondul pandemiei de Covid-19, Jinping nu a mai călătorit în afara Chinei de aproape 2 ani și chiar dacă a participat la câteva summit-uri online, lipsa unei comunicări directe poate amplifica și mai mult starea de tensiune dintre China și Occident.

Semnificația geopolitică a retragerii din Afganistan

Președintele american Joe Biden anunța, emfatic, în discursul său din 31 august 2021, motivele intervenției americane în Afghanistan, dar și ale retragerii SUA din această țară: “Vă amintiți de ce am mers în Afganistan în primul rând? Pentru că am fost atacați de Osama bin Laden și Al-Qaeda pe 11 septembrie 2001. Și aceștia își aveau sediul în Afganistan. I-am făcut dreptate lui bin Laden pe 2 mai 2011, acum peste un deceniu. Al-Qaeda a fost decimată. Vă sugerez, cu respect, să vă puneți această întrebare: Dacă am fi fost atacați pe 11 septembrie 2001 din Yemen și nu din Afghanistan, am fi intrat vreodată în război în Afghanistan, chiar dacă talibanii au controlat Afghanistanul în anul 2001? Cred că răspunsul sincer

este nu. Asta pentru că nu avem niciun interes vital în Afganistan, în afară de a preveni un atac asupra patriei americane și asupra prietenilor noștri. Și acesta este adevărul astăzi”. Ceea ce nu a menționat președintele Biden în discursul său este faptul că începând din 7 octombrie 2001 și timp de 13 ani operațiunea militară din Afganistan împotriva regimului taliban și Al-Qaeda s-a numit *Enduring Freedom* (Libertate Durabilă). Un număr considerabil de cetățeni afgani au crezut, probabil, că aceasta se referă și la ei. Scenele sfâșietoare de pe aeroportul din Kabul o dovedesc.

Retragerea Statelor Unite din Afganistan este consecința firească a incapacității forțelor sale militare și a celor aliate (inclusiv aici armata afgană) de a încheia conflictul început în 2001 într-o manieră definitivă, dar și favorabilă aliatului lor, statul afgan. Discursul președintelui Biden accentuează faptul că obiectivele războiului din Afghanistan au fost limitate. Distrugerea Al-Qaeda, capturarea sau uciderea lui Bin Laden, stoparea terorismului islamist de la a mai putea ataca obiective americane, toate acestea au fost, fără îndoială, obiective ale războiului împotriva terorismului. Dar războiul din Afghanistan s-a transformat, după cum era de așteptat, într-un război de insurgență. Acest tip de război a fost întotdeauna un război greu de câștigat

de către forțe de intervenție externe, așa cum o indică evidența empirică. Asta explică de ce acest tip de război a devenit cel mai frecvent în epoca contemporană. Paradoxal, chiar cazul Statelor Unite și al insurgenței lor împotriva Marii Britanii (războiul revoluționar american din secolul al XVIII-lea) este o demonstrație extrem de relevantă a eficacității unui război de gherilă și de insurgență asupra unui adversar cu motivații chestionabile. Dar eșecul Statelor Unite mai poate fi motivat, în opinia noastră, și de alți factori importanți, între care și „rețeta” financiară.

SUA au cheltuit foarte mulți bani cu menținerea și înzestrarea forțelor sale de ocupație, precum și echiparea și antrenarea armatei afgane guvernamentale, dar au neglijat sectorul social. Ipoteza neoconservatorilor americani a fost că este suficient să învingi forțele „răului” care se opun tendințelor natural-democratice ale oamenilor și restul va apărea de la sine: democrația liberală și economică, drepturile omului și statul de drept, finalmente prosperitatea economică și securitatea socială. Ideologia neoconservatorilor lui Bush nu s-a adeverit în teatrele de operațiuni din Afghanistan și Irak, două țări majoritar musulmane profund ancorate în tradiții ancestrale. Peste 2,3 trilioane de dolari, costul plătit de America pentru războiul din

Afganistan potrivit unui studiu recent al Brown University (The Cost of War Project, 2021), nu au fost implicate, cum ar fi trebuit, și în creșterea capitalului social, dezvoltarea unei birocratii eficiente și eliminarea corupției. Planul Marshall pentru Afghanistan nu a existat niciodată. Societatea afgană, organizată tradițional, nu s-a reformat niciodată. Talibanii au așteptat în văile lor montane să plece invadatorii, cum au făcut-o întotdeauna afganii și au contraatacat ori de câte ori au avut ocazia.

Eșecul costisitor al Americii în Afghanistan atrage după sine alte consecințe, poate mai puțin dorite de americani. SUA a suferit o lovitură teribilă la adresa reputației sale internaționale. Aceasta este legată și de modul precipitat în care s-a realizat retragerea forțelor armate și personalului civil american. Spre deosebire de americani, sovieticii s-au retras ordonat din Afghanistan). Un veteran al armatei sovietice care a luptat în războiul din Afghanistan, Serghei Opalev, spunea într-un interviu din septembrie 2021 că „Principalul lucru [legat de retragerea sovietică, n.n.] este că a fost organizată. Din perspectiva noastră, evacuarea a fost realizată corect... Am lăsat infrastructura civilă, dar am luat toate tancurile și mitralierele cu noi” (Maynes, 30 septembrie 2021).

Părăsirea Afghanistanului de către americani este, însă, o oportunitate fantastică pentru a umple golul lăsat de singura superputere a lumii, la fel cum a fost cazul retragerii sovietice din 1989. Mai mult, prăbușirea instantanee și inexplicabilă a regimului pro-american de la Kabul a făcut și mai mult rău decât retragerea în sine a SUA. Criticile din interiorul SUA, dar și de la adversarii majori ai acestora nu au întârziat să apară. Statele asiatice au început să curteze aproape imediat regimul de la Kabul. Rusia lui Putin a făcut-o, poate, din teama renașterii islamismului radical la frontierele sale sudice, dar China, deși are probabil o motivație asemănătoare ținând cont de situația din Xinjiang, are o motivație în plus în Afghanistan: înlocuirea puterii hegemonice din orice redută părăsită de aceasta.

După preluarea rapidă a Afghanistanului de către talibani, pe fondul unei lipse totale de reacție a guvernului considerat legitim de la Kabul și a armatei regulate a statului afgan, țările occidentale s-au grăbit să înghețe fondurile statului afgan (numai administrația Biden a înghețat fonduri de 10 miliarde de dolari la data de 13 septembrie 2021), în vreme ce China a păstrat deschisă ambasada sa din Kabul, a promis ajutor imediat și a aplicat politica care deja a consacrat-o în privința relațiilor sale internaționale:

nu condiționează ajutorul economic și investițiile de respectarea anumitor criterii politice, așa cum o fac UE sau SUA. Asemenea scenarii s-au derulat deja în multe state africane, unde China investește fără condiționalități politice sume uriașe de bani în schimbul accesului la resursele minerale de care are nevoie. O face chiar și în Serbia, o țară europeană posibil candidată la integrarea europeană. Zhou Bo, un fost colonel în Armata de Eliberare a Poporului a Chinei scria recent în New York Times: "Odată cu retragerea SUA, Beijingul poate oferi ceea ce Kabulul are cea mai mare nevoie: imparțialitate politică și investiții economice (...) Afghanistanul, în schimb, are ceea ce prețuiește China cel mai mult: oportunități în infrastructură și dezvoltarea industriei – zone în care capacitățile Chinei sunt fără rival – și să acceseze depozite minerale în valoare de până la 1 trilion de dolari americani" (Bostock, 2021).

Fără a avea glazura ideologică pe care o afișa URSS, China lui Xi Jinping începe să fie văzută ca un posibil campion al intereselor celor mulți și nemulțumiți, inclusiv de către palestinieni care cereau recent Beijingului să studieze problema lor și astfel invitau China să devină un actor major al negocierilor de pace din Orientul Apropiat. Și aceasta se datorează, indirect, retragerii SUA din

Afghanistan, văzută de unii ca o abandonare a crezului american în politica externă⁷⁵.

Teoria tranziției de putere hegemonică și cazul sino-american

Istoricii universalisti clasici și moderni (de la Ibn Khaldun, Arnold Toynbee, Oswald Spengler până la contemporanul nostru Paul Kennedy) susțin că istoria mondială este ciclică, că Marile Puteri se comportă asemenea unor organisme vii, adică se nasc, cresc în dimensiuni și putere, decad și mor. Un ciclu de putere hegemonică exercitată de un stat X se încheie atunci când o putere aspirantă la statutul de putere hegemonică (statul Y) reușește pe cale pașnică sau violentă să înlocuiască statul X. Pot exista și situații mai echivoce, în care nu există o singură putere hegemonică, dar acestea nu prea sunt comune ultimelor secole. Mai mult, de cele mai multe ori tranziția de putere este violentă, în urma unor războaie.

Teoria clasică a tranziției de putere a fost formulată inițial de A. F. K. Organski în lucrarea sa *World*

Politics din 1958. Organski remarcă faptul că revoluția industrială este cea care dictează cursul tranziției de putere în secolul XX. Toate statele hegemonice și statele-pretendent hegemonic (*challenger*) au fost și vor fi puteri industriale, cu populații mari și guverne eficient-organizate. Chiar și pentru națiunile non-industrializate, cu populații mari, industrializarea poate crește dividendele necesare puterii naționale (Organski, 1958, p. 301). Această ultimă afirmație a lui Organski explică foarte bine de ce industrializarea competitivă a devenit baza creșterii puterii naționale la toate statele în curs de dezvoltare din ultimul secol. Cum era firesc, atunci când procesul a atins cea mai populată națiune a lumii, China, era de anticipat faptul că aceasta se va transforma rapid în cel mai puternic pretendent hegemonic din istorie, în ciuda faptului că puțini au crezut cu adevărat că acest fapt se va produce în viitorul apropiat.

Dezvoltările mai recente ale teoriei tranziției de putere (Ikkenberry, Gilpin și Kaplan) au pus accentul fie pe caracteristicile puterii la nivel domestic, fie cum acestea influențează relațiile dintre actorii internaționali sau schimbările structurale la nivelul sistemului internațional (Pop, Grigoraș, 2018, pp. 1-2). Remarcabil este faptul că și prin raportare la aceste considerații teoretice modelul sino-

⁷⁵ Acesta poate fi însumat în cuvintele următoare din declarația misiunii Departamentului de Stat al SUA din 2011 (valabil până în 2017): "să construim și să susținem o lume mai democratică, mai sigură și mai prosperă în beneficiul atât al poporului american, cât și al comunității internaționale" (vezi U.S. Department of State Agency Sustainability Plan, 2011).

american de tranziție de putere pare plauzibil. Pentru o mai bună înțelegere a acestui transfer potențial, trebuie să analizăm condițiile istorice în care Statele Unite s-au afirmat ca puterea hegemonică a sistemului internațional.

Secolul american a început acum aproape 100 de ani, când președintele Wilson, unul dintre liderii mișcării progresiste din Statele Unite, a condus America prin tranșeele Primului Război Mondial de partea "bună" a istoriei, cea a învingătorului. Aportul SUA în victoria Antantei a fost unul decisiv, așa cum o recomandă postura acestora de cea mai mare putere industrială a lumii. Dinainte de a pune piciorul pe pământ european, Wilson și-a semnalat clar intențiile sale de a civiliza politica internațională pe bazele pe care progresismul american a reușit să le impună acasă. O lume mai liberală, mai deschisă tuturor oportunităților economice, cu un comerț liber pe mări libere, cu țări în care popoarele să-și determine mai liber destinul, o lume în care valorile republicane să înlocuiască tradițiile autocratice, acesta era visul american pe care președintele Wilson dorea să-l împărtășească cu restul umanității.

Tranziția de putere globală către America a reușit deoarece ștafeta era predată acesteia de un actor global care împărtășea aceleași valori democratice și liberale, Marea Britanie, o superputere care guvernase grațios

secolul care a precedat secolul american, dar care eșuase în lupta sa de a pondera ambițiile unui pretendent hegemonic agresiv, Germania lui Wilhelm al II-lea. America a preluat povara hegemoniei de la britanici deoarece structura puterii mondiale se schimbase, devenind defavorabilă puterilor de dimensiuni mici. Capitalismul american era noua forță motrice ce guverna lumea în plină revoluție industrială, dar și o imensă provocare pe care numai un stat democratic mai bine organizat și mai eficient, precum Statele Unite ale Americii, putea să o depășească. SUA au stabilit noile standarde ale guvernării, fără ca restul lumii să înțeleagă acest fapt timp de mai multe decenii (de pildă, Franța și Regatul Unit au continuat să sufere de iluzia grandorii imperiale și după Al Doilea Război Mondial).

Tranziția anglo-saxonă de putere a fost cea mai pașnică predare a hegemoniei din istorie. Ceea ce s-a întâmplat atunci poate a fost umbrit de anii interbelici în care America părea să se reîntoarcă spre sine însăși, dar criza mondială începută în 1929, din punct de vedere economic, și încheiată în cea mai mare conflagrație a secolului XX, Al Doilea Război Mondial, a indicat faptul că SUA nu au mai avut, în realitate, opțiunea retragerii din afacerile lumii. America a contribuit decisiv la victoria

împotriva Axei și a devenit cea mai influentă putere din istoria mondială.

În 1945, Statele Unite dețineau 50% din economia mondială. Anii postbelici păreau a fi plini de optimism. Promisiunile unei vieți mai bune, mai prospere și mai îndelungate pentru cetățenii Americii începeau să se răsfrângă asupra dorințelor pe care le nutreau și ceilalți cetățeni ai planetei. America a impus democratizarea vieții publice și politice, a vieții economice și triumful inovației tehnice în toate sectoarele societății. Dar prima promisiune a unui viitor mai bun s-a ciocnit de realitatea dură, cinică, a Războiului Rece.

Războiul Rece a arătat că sensul istoriei rămâne același, cel al luptei pentru putere între sisteme societale diferite și guvernând lumi apropiate ca dimensiune și capabilități – ceea ce numim Mari Puteri. Statele Unite și Uniunea Sovietică au fost inevitabil atrase într-o nouă aventură a geopoliticii structurale, a luptei pentru hegemonie la nivel mondial. Acest lucru a fost cel puțin aparent, deoarece provocarea sovietică la adresa hegemoniei mondiale americane nu era, în realitate, una simetrică. Sistemul sovietic nu a reușit niciodată să rivalizeze în termeni de eficiență, tehnologie și productivitate cu cel occidental, tot așa cum nu reușise să o facă nici regimul nazist în anii '30-'40 (vezi Maddock, 1981). Însă, Uniunea

Sovietică reușise, cu costuri uriașe și folosind foarte frecvent decepția strategică, să provoace Statele Unite într-un sector cheie al puterii globale, cel militar. Vârful de lance al acestuia, arsenalul nuclear, a provocat vigilența obsesiv-compulsivă a Americii pentru aproape un jumătate de secol⁷⁶. Cele două superputeri s-au cuprins într-o înclăștare strategică titanică, jucând un joc de șah la scară planetară până când competitorul mai slab, URSS, a reușit să pătrundă, în final, sensul cuvintelor lui Tucidide: "Cei puternici fac ce vor, iar cei slabi suferă ceea ce trebuie" (*Istoria războiului peloponeziac*, cap. XVII, Conferința meliană sau soarta Melos-ului).

Dar în cursul Războiului Rece americanii au comis o eroare potențial fatală, în opinia noastră, pentru propria lor capacitate de a-și păstra puterea hegemonică: cooptarea Chinei comuniste într-o cvasi-alianță ce amintește, păstrând proporțiile, de pactul Hitler-Stalin (sau Molotov-Ribbentrop) din 1939. Nu este vorba de finalitatea acelui pact nefast, ci de diferențele ideologice și structurale între cele două puteri, SUA și Republica Populară Chineză, la fel de

⁷⁶ Sensul afirmației se referă la faptul că, în timpul Războiului Rece, decidenții americani și chiar experții în domeniul relațiilor internaționale au presupus, uneori nefondat, superioritatea sovietică în anumite sectoare, mai ales cel al armamentului convențional, dar și predispoziția URSS pentru strategii militare agresive, în locul unei abordări defensive.

mari ca și cele între Germania nazistă și URSS-ul lui Stalin. SUA erau liderul lumii libere, iar China comunistă era un actor înapoiat economic și susținător al unei ideologii totalitare ce amintește astăzi mai mult de Coreea de Nord decât de China lui Jinping. Dar China a fost elementul necesar, în viziunea lui Nixon și Kissinger, al unei strategii triumphiulare care să forțeze Uniunea Sovietică să negocieze, pe fondul unei crize sociale americane care va prilejui și pierderea războiului din Vietnam. Și atunci - ca și în alte momente - America s-a dovedit prea optimistă în privința noilor relații bilaterale și prea pesimistă în privința celor vechi (teamă de sovietici era exagerată). Pariul lui Roosevelt cu China ca jandarm global postbelic, alături de puterile occidentale și URSS, revenea în scenă într-o nouă formulă, gândită de Nixon și Kissinger la începutul anilor '70 ai secolului XX: o Chină aliată cu SUA împotriva URSS. Dar logica "inamicul inamicului meu e prietenul meu" nu se aplică, în realitate, și acestui caz. Mao Zedong se opunea URSS pentru pretinsa abandonare de către aceasta a revoluției mondiale comuniste, chiar și cu prețul unui război termonuclear. Relația cu China a forțat URSS să negocieze cu americanii, ceea ce a condus la o perioadă de destindere, dar nu și la încheierea conflictului bipolar.

Deschiderea relațiilor sino-americe de la începutul anilor '70 a fost utilă, în realitate, viitorului pretendent hegemonic al SUA, China. Ascensiunea rapidă a lui Deng Ziaoping la putere, după moartea lui Mao Zedong, a schimbat, aparent, China, pentru totdeauna. Aparenta deschidere a lui Deng, simbolizată metaforic de proiectul "o țară, două sisteme", a fost rapid îmbrățișată de americani și vest-europeni ca un adevărat miracol. Miracolul economic chinezesc nu a fost, însă, și premisa unui miracol politic chinezesc.

Raporturile SUA-China au fost marcate, pe parcursul istoriei diplomatice, de un amestec de suișuri și coborâșuri. Totuși, conflictul de frontieră sovieto-chinez din 1969 a fost un excelent prilej de apropiere între cele două state. A urmat diplomația ping-pongului din 1971, vizita lui Nixon în China din 1972 și recunoașterea diplomatică completă a Chinei de către președintele Carter în 1979 (inclusiv politica "unei singure Chine"). Politica președintelui Reagan a continuat apropierea de China, în ciuda asigurărilor strategice acordate Taipeiului. Masacrul din piața Tiananmen (iunie 1989) a produs o reacție dură din partea administrației americane Bush (suspendarea vânzării de arme și înghețarea relațiilor diplomatice), dar în ciuda pașilor înapoi, care includ și bombardarea

“accidentală” a ambasadei chineze din Belgrad în timpul bombardamentelor NATO (mai 1999), relațiile se normalizează după scuzele oficiale transmise de SUA și NATO oficialilor chinezi, astfel încât, în 2000, președintele Clinton semnează *US-China Relations Act* care garantează relații comerciale permanente Chinei. Mai mult, SUA susțineau, în 2001, admiterea R.P.C. la Organizația Mondială a Comerțului. Între 1980 și 2004 comerțul SUA-China crește de la 5 miliarde de dolari la 231 miliarde, China devenind al doilea partener comercial al SUA din lume, după Canada (CFR, 2021). Era stabilit deja un *pattern* care va conduce China în siajul SUA, devenind, în scurt timp a doua economie a lumii, iar după criza economică din SUA, principalul motor de creștere economică la nivel mondial.

Deng Xiaoping a jucat foarte bine cartea simpaticului președinte chinez, prezent uneori la manifestări tipic americane precum rodeo-ul din Texas unde a apărut cu o pălărie texană (CFR, 2021). China s-a deschis economiei mondiale, a trecut la o economie bazată pe capitalism, dar controlată atent de stat (*joint venture*-urile cu companii străine au fost bazate pe procentul de aur deținut de statul chinez din participație). Occidentul a beneficiat de deschiderea celei mai mari piețe de forță de muncă, mult mai

competitivă decât propria forță de muncă în privința costurilor cu salariile. Dar și profiturile uriașe au fost mai tentante decât remușcările morale pentru susținerea unui guvern totalitar, așa încât China a devenit, într-un timp foarte scurt, atelierul lumii. Atât timp cât China a fost mulțumită doar cu dividendele unei relații comerciale fructuoase, lucrurile au părut să evolueze în mod pozitiv. America era convinsă că revoluția economiei chineze va produce, în timp, factorii care să conducă spre liberalizarea politică a Chinei. America spera că aceeași rețetă care făcuse din Japonia un partener important al Occidentului va face și din China un partener loial. China, de altfel, a părut să urmeze aceleași principii ca și Japonia postbelică: a profitat de deschiderea pieței mondiale și globalizare, a spionat Occidentul cu scopul de a copia tehnologia acestuia, păstrând bariere comerciale interne care să permită menținerea unei balanțe de plăți favorabile.

Liderii occidentali au încercat să mențină, cu urmașii lui Deng (sistemul conducerii colective și prin rotație a partidului și statului), un dialog politic legat de drepturile omului, situația din Xinjiang, Tibet sau Hong Kong, în paralel cu cooptarea Chinei în probleme de securitate regională (Taiwan, Coreea, Marea Chinei de Sud) și globală (încălzirea globală). În

realitate, Statelor Unite nu le-au scăpat amănunte esențiale din evoluția Chinei, cum ar fi faptul că în anul 2007 China a crescut masiv cheltuielile militare cu 18%. Dick Cheney, Vice-Președintele SUA la acea dată, observa, într-un tur diplomatic efectuat în Asia, că întărirea potențialului militar al Chinei nu mai era consistentă cu scopul său declarat de “creștere pașnică” (CFR, 2021). Dar situația economică volatilă în care s-a aflat SUA și Occidentul în urma crizei din 2008-2009 și nevoia de implicare a Chinei în refacerea economiei globale a permis acesteia să își urmeze neabătută planurile economice, dar și cele militare.

Surplusul uriaș acumulat de China din participația sa în economia mondială a condus la o dezvoltare fără precedent a capitalului său național. În 2001 China avea un PIB de 1333,67 miliarde USD, în timp ce în 2020 aceasta a atins 14.722,84 miliarde USD (cel al SUA s-a situat la 20,94 trilioane de dolari în 2020), în urma unei rate de creșteri anuale medii de 13,74% (World Data Atlas, 2020). Dacă facem o comparație cu PIB-ul R.P.C. în 1979, primul an din mandatul lui Deng Xiaoping, constatăm că acesta era de numai 178,3 miliarde USD (<https://countryeconomy.com/gdp/china?year=1979>). Rata de creștere a Chinei nu are precedent în întreaga istorie umană, așa încât putem afirma, fără

îndoială, că era doar o chestiune de timp ca Republica Populară Chineză să devină un rival global pentru Statele Unite ale Americii, o nouă superputere.

Acum China nu mai era doar o parte din economia globală și fenomenul globalizării, ci un *stakeholder* al acesteia. Giganții economici chinezi au intrat, inevitabil, în coliziune cu giganții Occidentului. Cazul companiei Huawei, sancționată de președintele Trump, este un exemplu sugestiv. Interesele economice, cele politice și cele geopolitice au transformat China, într-un timp relativ scurt, într-un competitor global al SUA.

Ceea ce a scăpat multor analiști este faptul că, într-o tradiție ideologică tipică comunismului, pe lângă toate aspectele relevate, mai există unul care împinge China pe o traiectorie de coliziune cu America și Europa: dorința regimului de a supraviețui în fața unui curent globalist aparent irezistibil. Acestui curent i se opune un curent iliberal din ce în ce mai puternic în unele societăți din Europa de Est sau Asia, care se opune tendințelor hedoniste și aparent decadente ale progresismului occidental, în numele conservării unor valori tradiționale. Cazarile Rusiei lui Putin sau Turciei lui Erdogan au atras atenția inclusiv noilor lideri ai Chinei, care văd în

asemenea regimuri potențiali aliați împotriva globalismului.

Când și-a început cariera politică, președintele Xi Jinping era considerat un “prințisor”, adică fiul unui nomenclurist de partid. El reprezintă noul val politic din China, dar, paradoxal, conducerea sa reprezintă, formal vorbind, o revenire la epoca președintelui Mao. Cei doi sunt, actualmente, singurele personaje politice menționate în constituția R.P.C. Pentru Jinping s-a renunțat la sistemul cu 2 mandate și s-a revenit la sistemul maoist, cel al președinției pe viață. Acest model autocratic se regăsește, cel puțin potențial, și în Rusia lui Putin și nu este, credem noi, o surpriză alianța între cei doi autocrați care sfidează ceea ce numesc ei globalismul occidental. Aceasta este, probabil, ultima piesă din puzzle-ul relației strategice din America și China. America este hegemonul în pierdere de tonus dar în care valorile liberalismului au atins cele mai înalte cote din istorie, urmare a tendințelor progresiste din ultimele decenii. China este, alături de Rusia, un bastion al autocrației neo-imperiale. Cele două sisteme se află, aproape inevitabil, în situația de a disputa “ultimul” război pentru controlul civilizației umane.

Concluzii

Lumea întreagă speră că relațiile dintre SUA și China, două națiuni prinse, aparent, în capcana lui Tucidide⁷⁷, dacă e să credităm ideile lui Graham Allison, nu vor escalada într-un conflict cu implicații globale. Într-adevăr, acțiunile și retro-acțiunile celor două state, mai ales în timpul administrațiilor americane Trump și Biden și respectiv administrației Jinping în China, par să conducă lumea spre un nou război rece și un nou bipolarism. Ceea ce s-a întâmplat în Afganistan este, posibil, doar un preludiu pentru ceea ce urmează să se întâmple, într-o perioadă extrem de tulbură a politicii internaționale, situată la confluența dintre mai multe crize: medicală (pandemia de covid-19), economică (cu o componentă energetică fundamentală), (geo)politică și nu în ultimul rând, de mediu (schimbarea climatică). Dacă vorbim deja de o tranziție de putere hegemonică, este inevitabil să ne exprimăm temerea că această tranziție s-ar putea să nu fie la fel de lipsită de riscuri majore precum a fost cea între britanici și americani în urmă cu 100 de ani.

⁷⁷ Capcana lui Tucidide este o idee popularizată recent de autorul american Graham T. Allison, celebrul autor al lucrării *Esența deciziei: o explicație a crizei rachetelor din Cuba*, în articolul său din 2012 “Thucydides’s trap has been sprung in the Pacific” din *Financial Times* și ulterior dezvoltată în cartea *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides’s Trap?*.

Lecția pe care ar trebui să o învățăm din conflictele din Irak și Afghanistan este că războaiele sunt, poate mai mult ca oricând, o sursă de ruină națională, nu pot conduce la rezultate pozitive, oricâte justificări le-am găsi. Ne reamintim modul în care Europa s-a canibalizat, în prima jumătate a secolului XX, în numele luptei pentru hegemonie între vechile și noile imperii coloniale. Prosperitatea adusă de globalizare nu este un fapt de la sine înțeles, ci trebuie susținută prin mijloace pașnice, altfel dividendul păcii, visat mereu de internaționaliștii liberali, nu va fi încasat de nimeni, niciodată, și va merge în conturile războiului.

Retragerea SUA din Afganistan este pe deplin justificată din punct de vedere economic, chiar și strategic. A fost poate chiar și o uriașă reușită logistică. Este adevărat că ar fi fost poate mai indicată o retragere mai timpurie, asemănătoare celei din Irak, dar schimbările de strategie între cele patru administrații americane care au gestionat războiul împotriva terorismului au influențat, fără îndoială, evaluarea corectă a situației. Dar ceea ce este frapant este faptul că Beijingul a început să se intereseze de Afghanistan mult mai devreme decât momentul 2021. Ceea ce poate urma este un *pattern* al retragerii puterii hegemonice americane din mai multe avanposturi, urmat de o "ocupație"

chineză binevoitoare față de regimuri nu tocmai democratice și nu tocmai favorabile drepturilor omului. Poate fi acesta finalul momentului unipolar american și începutul tranziției de putere hegemonică înspre China? Impresia pe care o indică actualmente regimul Jinping este de izolaționism, dar oare nu reprezintă acesta, mai degrabă, un moment de răgaz, favorizat de pandemie și de situația economică complicată din ultimul an, înainte de asaltul final? Între timp, aliatul președintelui Jinping, președintele rus Vladimir Putin, acționează dur în estul Europei, poate încurajat tot de retragerea intempestivă a SUA din Afganistan. Timpul postmodern, tot mai alert, va răspunde destul de curând acestor dileme care apasă asupra securității globale.

Poate una dintre soluțiile încă puțin explorate de-o parte și de alta a Atlanticului ar putea ajuta Statele Unite să-și păstreze o marjă de manevră în relația strategică tot mai tensionată cu Republica Populară Chineză și Federația Rusă. Aceasta ar fi consolidarea alianței transatlantice, reprezentată până acum simbolic de NATO, dar care ar putea și ar trebui să devină multisectorială și multivectorială. Sectorul politico-militar poate fi reprezentat, în continuare, de Alianța Nord-Atlantică, dar pași importanți ar putea fi realizați, pe termen mediu și lung, în celelalte

sectoare ale securității. Parteneriatul dintre SUA și Uniunea Europeană pentru o lume mai sigură, mai justă, mai prosperă, mai sustenabilă economic și ecologic, ar putea fi o contrapondere esențială împotriva tendințelor autocratice ale Chinei și Rusiei.

Bibliografie:

Allison, Graham T. 2017. *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston, New York: Harcourt.

Barboza, David, Bader, Jeffrey A. 2020. "Obama's past and Biden's future with China". Internet: <https://www.brookings.edu/on-the-record/obamas-past-and-bidens-future-with-china/>

Bostock, Bill. 2021. "China is already sending aid to Taliban-controlled Afghanistan, filling the gap the US left", în *The Insider*, 13 septembrie. Internet: <https://www.businessinsider.com/china-send-aid-afghanistan-closer-taliban-relationship-us-suspend-funds-2021-9>

Council on Foreign Relations, *Timeline – U.S. Relations with China, 1949-2021*, <https://www.cfr.org/timeline/us-relations-china>

Departamentul de Stat al SUA, U.S. Department of State Agency Sustainability Plan, 2011. Internet: <https://2009->

2017.state.gov/m/pri/rls/plans/176092.htm

Gilpin, Robert. 1988. "The Theory of Hegemonic War", în *The Journal of Interdisciplinary History*, Vol. 18, No. 4, *The Origin and Prevention of Major Wars* (Spring, 1988), pp. 591-613.

Maddock, R.T. 1981. "Political Constraints on Economic Efficiency: A Reconsideration of the American and Soviet Economies", în *Review of International Studies*, Vol. 7, No. 3 (Jul., 1981), pp. 145-158.

Maynes, Charles. 2021. "We Asked Vets Of The Soviet-Afghan War To Judge The U.S. Exit. Here's What They Said", 30 septembrie. Internet: <https://www.npr.org/2021/09/30/1040536017/afghanistan-withdrawal-russia-soviet-afghan-war-veterans>.

Organski, F.K. 1958. *World Politics*. New York: Alfred P. Knopf.

Pop, Adrian, Grigoraș, Răzvan. 2018. "Long Cycles: A Bridge between Past and Futures", lucrare prezentată la *6th International Conference on Future-Oriented Technology Analysis (FTA) – Future in the Making*, Bruxelles, 4-5 June. Internet:

<https://ec.europa.eu/jrc/sites/default/files/fta2018-paper-b5-pop.pdf>

The Cost of War Project: <https://watson.brown.edu/costsofwar/>
Tucidide. 2015. *The History of the Peloponnesian War*, Wilder Publications.

**Amenințările terorismului și ale crimei organizate transfrontaliere
la adresa securității interne a Uniunii Europene
Threats of terrorism and cross-border organized crime to the internal security of
the European Union**

Cosmin-Adrian ȘERBAN⁷⁸

Abstract: Evaluarea mediului internațional de securitate într-un context nou legat de riscurile asimetrice și transfrontaliere trebuie să se axeze atât pe diminuarea vulnerabilităților cât și pe prevenirea sau diminuarea nivelului amenințărilor și implică o activitate consensuală la nivelul UE prin adoptarea și aplicarea unor noi strategii și standarde de securitate. Uniunea Europeană trebuie să își îmbunătățească permanent cooperarea în materie de aplicare a legii între statele membre și să își actualizeze instrumentele de care dispune în lupta de combatere a terorismului, fără a compromite valorile comune ale UE, precum democrația, justiția și libertatea de exprimare. Subiectul articolului are în vedere importanța și amploarea fenomenelor de crimă organizată și terorism în ansamblul general al noului mediu internațional de securitate, pericolul pe care acestea îl reprezintă și răspunsul organismelor naționale și internaționale implicate în prevenirea și sancționarea acestor infracțiuni.

Cuvinte cheie: crimă organizată transfrontalieră, terorism, amenințări, vulnerabilități, securitatea umană.

Abstract: The assessment of the international security environment in a new context related to asymmetric and cross-border risks must focus on both reducing vulnerabilities and preventing or reducing the level of threats and involves consensual work at EU level through the adoption and implementation of new security strategies and standards. The European Union must constantly improve its law enforcement cooperation between Member States and to update the tools at its disposal in the fight against terrorism, without compromising the EU's common values, such as democracy, justice and freedom of expression. The subject of the article considers the importance and extent of organized crime and terrorism in the general environment of the new international security environment, the danger they pose and the response of national and international bodies involved in the prevention and sanctioning of these crimes.

Keywords: cross-border organized crime; terrorism; threats; vulnerabilities; human security.

⁷⁸ Doctorand la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, domeniul „Informații și Securitate Națională”.

Abordarea noțiunii de securitate a Uniunii Europene implică evaluarea noului mediu internațional de securitate, a vulnerabilităților, a potențialelor pericole și amenințări la adresa Statelor Membre ale UE în contextul actual.

Riscurile și amenințările la adresa securității sunt:

Amenințări non-militare: presiuni politice, crize diplomatice, crize economico-financiare, crize sociale, diferende culturale, tensiuni interetnice, dezastre naturale.

Amenințări militare: Sectorul militar are o dinamică proprie de dezvoltare chiar și în statele în care controlul civil asupra armatei este indiscutabil. Cursa înarmărilor este o sursă importantă de amenințare creată de competiția militară deschisă sau camuflată dintre state⁷⁹.

O nouă categorie de riscuri sunt cele asimetrice și transnaționale⁸⁰ ce constau în acțiuni armate și non-armate ce au drept consecință

posibilitatea apariției unor conflicte care să afecteze securitatea statelor. Astfel de riscuri pot fi generate de grupuri care promovează separatismul sau extremismul, de disputele interetnice, interconfesionale și încălcarea drepturilor omului. În această categorie intră și riscuri precum crima organizată, traficul de arme și materiale strategice, fluxurile masive de migranți.

Amenințarea asimetrică poate fi definită ca "evantaiul larg și imprevizibil al operațiilor militare, paramilitare și de informație, conduse de națiuni, organisme, indivizi sau de forțe indigene sau de plasare sub comanda lor, ce vizează în mod specific slăbiciuni și vulnerabilități într-o guvernare inamică sau într-o forță armată."⁸¹

Având în vedere relația dintre amenințări, factorii de risc și vulnerabilități, putem spune că securitatea se poate asigura fie prin diminuarea vulnerabilităților, fie prin prevenirea sau micșorarea nivelului amenințărilor. De aceea se impune necesitatea adoptării și aplicării unor noi strategii și standarde de securitate, întărirea colaborării între guverne,

⁷⁹ IFTODE F., Riscuri și Amenințări la Adresa Securității Contemporane, Danubius Universitas, Vol 1, No 1 (2019) p. 96 publicat în <https://journals.univ-danubius.ro/Danubius/article/view/5652>, accesat la 10 decembrie 2020.

⁸⁰ DOLGHIN N., SARCINSCHI A., DINU M.S., RISCURI ȘI AMENINȚĂRI LA ADRESA SECURITĂȚII ROMÂNIEI. ACTUALITATE ȘI PERSPECTIVĂ p.24, publicat la https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/riscuri_si_amenintari_actualitate_si_perspectiva.pdf, accesat la 10 decembrie 2020.

⁸¹ DUȚU P., Amenințări asimetrice sau amenințări hibride: delimitări conceptuale pentru fundamentarea securității și apărării naționale, pp . 24-25, disponibil la https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/amenintari_asimetrice, accesat la 7 noiembrie 2020.

instituții multinaționale, a căror activitate trebuie să fie consensuală.

Criminalitatea în Uniunea Europeană și activitățile infracționale s-au accentuat și au căpătat un pronunțat caracter transfrontalier/transnațional și organizațional. Legea nr. 39/2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate publicată în M.Of. nr. 50/29 ian. 2003, definește la articolul 2 alin c, infracțiunea cu caracter transnațional orice infracțiune care:

a) este săvârșită atât pe teritoriul unui stat, cât și în afara teritoriului acestuia;

b) este săvârșită pe teritoriul unui stat, dar pregătirea, planificarea, conducerea sau controlul are loc, în tot sau în parte, pe teritoriul altui stat;

c) este săvârșită pe teritoriul unui stat de un grup infracțional organizat care desfășoară activități infracționale în două sau mai multe state;

d) este săvârșită pe teritoriul unui stat, dar rezultatul acesteia se produce pe teritoriul altui stat.⁸²

1. Crima organizată în context internațional

Crima organizată în contextul noului mediu internațional de

securitate reprezintă o problemă crucială în numeroase state membre al Uniunii Europene prin caracterul ei tranfrontalier, implicațiile sociale, economice la nivel statal și individual.

Criminalitatea organizată se caracterizează atât prin natura conduitei infracționale, teoria organizațională, cât și prin structura grupului infracțional, teoria rețelei⁸³

Teoria organizațională utilizează anumite concepte care definesc organizația criminală respectiv: mărimea (numărul de persoane), formalizarea (regulile stricte aplicabile în cadrul organizației), diferențiere pe verticală (conducători ierarhici), diferențiere pe orizontală (subordonați).⁸⁴

În cadrul teoriei rețelei se pune accent pe modul de relaționare în cadrul grupului, respectiv interacționare al indivizilor, indivizi care au un rol specific în funcționarea rețelei.⁸⁵ Grupul de criminalitate organizată are în accepțiunea documentelor juridice internaționale, următoarele caracteristici:

⁸² PETRESCU E., *TENDINȚE ÎN EVOLUȚIA CRIMEI ORGANIZATE*. Revista de științe militare 1/2019, p.124, disponibil la [https://www.aos.ro/RSMVol19Nr1\(54\)](https://www.aos.ro/RSMVol19Nr1(54)), accesat la 26 februarie 2021.

⁸³ Klaus von Lampe, *The interdisciplinary dimensions of the study of organized crime*, Trends in Organized Crime, nr. 9(3), 2006, pp. 77-95, disponibil la <https://www.organized-crime.de>, accesat la 26 februarie 2021.

⁸⁴ *ibidem*

⁸⁵ Lefter A., *Criminalitatea organizata. Abordări doctrinare și instrumente juridice internaționale*, disponibil la www.dragomirlaw.ro › articles › accesat la 26 februarie 2021.

- Participanții la infracțiune să fie organizați într-un grup de minim trei persoane și asocierea lor să nu fie aleatorie;

- Grupul să acționeze o perioadă de timp;

- Scopul comiterii în comun a unei infracțiuni grave este de a obține direct sau indirect un beneficiu.⁸⁶

Infracțiunile comise de aceste grupuri includ furnizarea de servicii ilicite (traficul de migranți, prostituție, munca forțată), furnizarea de bunuri ilicite (traficul de ființe umane, de droguri, traficul ilegal de arme și materiale strategice) și infiltrarea afacerilor legitime sau a guvernului (criminalitatea informatică, actele de corupție, șantaj, spălare de bani).⁸⁷

Convenția ONU privind combaterea criminalității organizate transfrontaliere (UNTOC) din 15 noiembrie 2000 (*Convenția de la Palermo*), datorită sintacmei utilizată „infracțiuni grave”, poate să acopere noi forme și dimensiuni ale criminalității organizate transfrontaliere ca infracțiuni împotriva mediului, a criminalității informatice, traficul cu

obiecte de patrimoniu, traficul de organe.⁸⁸

Convenția și cele două Protocoale aplicabile traficului de ființe umane, în special femei și copii, respectiv traficul de migranți au fost ratificate de România prin Legea nr. 565/2002.⁸⁹

În 2010, în cadrul celei de-a cincea Conferință ONU s-a redefinit conceptul și prin Rezoluția „*Crima ca formă de afaceri*” sunt evidențiate patru criterii considerate a fi definitorii pentru criminalitatea organizată, și anume:

- scopul - obținerea de câștiguri substanțiale;
- existența unor relații bine definite și delimitate ierarhic în cadrul grupului;
- valorificarea relațiilor de serviciu ale participanților la grup;
- poziția socială a participanților la grup, ocuparea de către aceștia a

⁸⁸ <https://mpviena.mae.ro/>, accesat la 30 noiembrie 2020.

⁸⁹ *Legea nr. 565/2002* pentru ratificarea Convenției Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, a Protocolului privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, precum și a Protocolului împotriva traficului ilegal de migranți pe calea terestră, a aerului și pe mare, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptate la New York la 15 noiembrie 2000, publicată în M. Of. nr. 813 din 8 noiembrie 2002.

⁸⁶ CONVENȚIA Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, art. 2, publicat în M.Of. nr. 813/8 noi. 2002.

⁸⁷ Organized Crime Module 1 Key Issues: Defining Organized disponibil la www.unodc.org, accesat la 27 decembrie 2020.

unor poziții cheie în economie și societate.⁹⁰

2. Tendințele evoluției crimei organizate transfrontaliere în Uniunea Europeană

Crima organizată transfrontalieră reprezintă una dintre principalele amenințări la adresa securității statelor membre ale Uniunii Europene cu impact major asupra dezvoltării sociale și economice a acestora. Statele membre au decis, în contextul pericolului reprezentat de acest flagel și paleta de infracțiuni subsumate să definească pentru prima dată fenomenul. „Crima organizată transnațională amenință direct securitatea internă a tuturor statelor membre ale Consiliului Europei și contribuie în mare măsură la compromiterea statului de drept și a integrității instituțiilor democratice.”⁹¹ Acest enunț se regăsește în Cartea albă a criminalității transnaționale organizate. Elaborat în 2012-2014 la cererea Consiliului de Miniștri de către Ad hoc Drafting Group on Transnational Organised Crime (PC-GR-COT), acest document identifică domeniile în care trebuie acționat

pentru combaterea criminalității organizate transnaționale și modalitatea de a crește eficiența acțiunilor întreprinse în acest scop.

Relaxarea măsurilor de control la frontieră în spațiul Uniunii Europene asigură libera circulație a persoanelor și bunurilor, implicit și cea a delicvenților, a mărfurilor, serviciilor și capitalurilor ilicite. În plus, tehnologiile de vârf permit și facilitează tranzacțiile ilegale anonimizate și spălarea banilor de către grupările de crimă organizată transfrontalieră.⁹² Pentru contracararea acestor fenomene a fost adoptată Decizia 2009/902/JAI a Consiliului pentru înființarea Rețelei Europene de Prevenire a Criminalității (EUCPN). Rețeaua asigură cadrul de cooperare instituțională între țările membre UE, sprijinind totodată activitățile de prevenire a criminalității la nivel național și local. Decizia 2009/902/JAI incriminează infracțiunile legate de participarea la o organizație criminală, urmărește armonizarea legilor țărilor Uniunii Europene privind incriminarea acestor infracțiuni și stabilește sancțiuni aplicabile în cazul comiterii acestora.⁹³

⁹⁰ LEFTER A., *Criminalitatea organizată. Abordări doctrinare și instrumente juridice internaționale*, 11 aprilie 2017, disponibil la <https://www.juridice.ro>, accesat la 30 noiembrie 2020.

⁹¹ Cartea albă a criminalității transnaționale organizate, 2014, p. 8, disponibilă la <https://rm.coe.int/carte-alba-a-criminalitatii-organizate-transnationale/168070ab40>, accesat la 30 noiembrie 2020.

⁹² PETRESCU E., *Idem*, p. 125

⁹³ Decizia 2009/902/JAI a Consiliului din 30 noiembrie 2009 de instituire a unei rețele europene de prevenire a criminalității (EUCPN) și de abrogare a Deciziei 2001/427/JAI disponibil la <https://eur-lex.europa.eu/>.

În 2017, UE a adoptat planul de acțiune privind combaterea criminalității organizate pentru perioada 2018 – 2021 și Directiva (UE) 2017/541 privind combaterea terorismului, publicată în Jurnalul Oficial L 88 la 31 martie 2017. Ciclul de politici ale UE pentru 2018 - 2021 a fost gândit în patru etape⁹⁴.

Evaluarea amenințărilor infracționale cu impact asupra Uniunii Europene - se realizează în baza unui document elaborat de către Europol care oferă o imagine completă a principalelor amenințări infracționale care afectează Uniunea Europeană. Având în vedere natura evoluției rapide a criminalității transfrontaliere, Europol în cooperare cu statele membre și agențiile UE cu atribuții în domeniu vor întocmi periodic acest tip de document care să permită o revizuire pe termen mediu a noilor amenințări.

Adoptarea priorităților UE în materie de criminalitate pentru perioada 2018-2021. Pe baza recomandărilor identificate în documentul elaborat de Europol, Consiliul a adoptat 10 priorități ale UE în materie de criminalitate solicitând statelor membre să își asume, acolo unde este cazul, rolul de coordonator al acțiunilor pentru abordarea multidisciplinară a acestora. O bună

cooperare între poliție, poliția de frontieră, autorități vamale, judiciare și administrative, precum și între instituțiile și agențiile UE este crucială în reușita acestui plan de acțiune. Pentru fiecare dintre priorități a fost elaborat un plan strategic multianual (PSM) pe o perioadă de patru ani. Aceste PSM au fost apoi transpuse în planuri de acțiune operaționale (PAO), cu durata de un an, care detaliază acțiunile și activitățile necesare pentru realizarea obiectivelor strategice stabilite în PSM.

Punere în aplicare și monitorizare - Punerea în aplicare a unui plan de acțiune operațional (PAO) este condusă de către un stat membru, numit din șase în șase luni, și este monitorizată de Comitetul permanent pentru cooperarea operațională în materie de securitate internă (COSI) al Consiliului Uniunii Europene. Statele membre integrează acțiunile decise în PAO în legislația națională și stabilesc planificarea activităților specifice și alocarea resurselor adecvate pentru a pune în aplicare acțiunile comune decise în cadrul European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats (EMPACT)⁹⁵. În cadrul cooperării în vederea combaterii criminalității organizate transfrontaliere se vor desfășura *Zilele comune de acțiune* (JADs10) în care se

⁹⁴ Mandatul ciclului de politici ale UE, doc. 10544/2/17REV 2, disponibil la [https:// www.consilium.europa.eu /ro/policies/eu-fight-against-organised-crime-2018-2021/](https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eu-fight-against-organised-crime-2018-2021/).

⁹⁵ <https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/law-enforcement-cooperation>.

vizează destructurarea rețelelor prin activități comune, concomitente și coordonate unitar.

Evaluare - La încheierea ciclului de politici se va desfășura o evaluare independentă a acestuia. Rezultatele vor fi transmise Consiliului și vor fi utilizate în următorul ciclu de politici ale UE în domeniul combaterii criminalității organizate transfrontaliere.

Pe baza experienței acumulate în perioada 2014-2017, se poate concluziona că această metodologie de combatere a fenomenelor de crimă organizată transfrontalieră a îmbunătățit cooperarea în materie de aplicare a legii între statele membre, a condus la un schimb de informații determinant care a asigurat reușita unui număr semnificativ de investigații și operațiuni comune.⁹⁶

3. Aspecte generale privind terorismul

Terorismul internațional reprezintă un pericol atât pentru structura și coeziunea socială,⁹⁷ cât și pentru securitatea statelor. Acesta, prin efectele pe care le generează afectează

semnificativ societatea în plan economic, militar, organizațional, psihosocial și uman.⁹⁸ Clandestinitatea, acțiunile violente, în grup sau individuale, precum și globalizarea sunt alte caracteristici ale fenomenului terorist contemporan, care implică eforturi susținute din partea autorităților cu atribuții în combaterea cu succes a acestui flagel.⁹⁹ Din aceste considerente, subiectul articolului are în vedere importanța și amploarea fenomenului terorist în ansamblul general al noului mediu internațional de securitate, pericolul pe care acesta îl reprezintă și răspunsul organismelor naționale și internaționale implicate în prevenirea și sancționarea acestor infracțiuni.

La 9 decembrie 1985 Națiunile Unite au adoptat, pentru prima dată, o rezoluție de condamnare a actelor teroriste, definindu-le ca acte criminale.¹⁰⁰ Rezoluția nr. 40/61 solicită statelor membre extinderea cooperării prin schimburi de informații relevante în combaterea terorismului, „să

⁹⁶ Mandatul ciclului de politici ale UE, doc. 10544/2/17REV 2, disponibil la <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eu-fight-against-organised-crime-2018-2021/>

⁹⁷ VĂDUVA Gh., coord. *Terorismul - dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului*, București, 2002, p.18, disponibil la https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/terorismul, accesat la 15 noiembrie 2020.

⁹⁸ COSTEA A.V., *Progres, incertitudine, conflict. Democrația și nivelul de trai în Europa mileniului III, 2015, disponibil la <https://europunkt.ro>*, accesat la 15 noiembrie 2020.

⁹⁹ ALEXE Ioana Valeria, *Impactul terorismului asupra societății*, disponibil la <https://www.nos.iem.ro/handle/alexeioana.pdf>, accesat la 16 decembrie 2020.

¹⁰⁰ ALEXANDRU M., *Reglementarea terorismului prin acte de drept intern și internațional*, 2016, disponibil la <https://www.ugb.ro>, accesat la 16 decembrie 2020.

contribuie la eliminarea progresivă a cauzelor ascunse ale terorismului internațional și de a acorda o deosebită atenție tuturor situațiilor - între altele colonialismului, rasismului, situațiilor care vădesc violări masive și flagrante ale drepturilor omului și libertăților fundamentale și celor care sînt legate de ocupația străină."¹⁰¹ Pentru prima dată, s-a formulat și acceptat oficial teoria că terorismul nu este expresia unei ideologii politice, ci un act criminal. Pe parcursul anilor 1990, ONU a adoptat o serie de rezoluții și instrumente menite să creeze un cadru mai amplu de abordare a terorismului internațional.

Una dintre problemele fundamentale în abordarea acestui fenomen este lipsa unei definiții a terorismului internațional acceptată de către toate statele. Definițiile academice contemporane sunt concepute în primul rînd, pentru a încadra incidentele în diferite modele statistice.¹⁰²

Există totuși o serie de definiții ale terorismului utilizate în sistemele juridice interne ale țărilor, care oferă puncte de referință utile.

Biroul Federal de Investigații (FBI) folosește o definiție a terorismului care include „*utilizarea ilegală a forței și violenței împotriva persoanelor sau a bunurilor pentru a intimida sau constrînge un guvern, populația civilă sau orice segment al acestuia, în promovarea obiectivelor politice sau sociale.*”¹⁰³

În timp ce utilizarea violenței se află în centrul majorității definițiilor terorismului, obținerea unei definiții mai nuanțate depinde adesea de perspectiva politică, etnică sau religioasă a celor care definesc. În plus, terorismul este uneori clasificat ca fiind *intern* sau *internațional*, referindu-se nu la locul unde are loc actul terorist ci la originea persoanelor sau a grupurilor responsabile pentru acesta.

Legea nr. 58/2019 pentru modificarea și completarea Legii nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului definește acest flagel astfel: „*Terorismul reprezintă acele acțiuni, inacțiuni, precum și amenințări cu privire la acestea, care prezintă pericol public, afectează viața, integritatea corporală sau sănătatea oamenilor, factorii materiali, relațiile internaționale ale statelor, securitatea națională sau internațională, sunt motivate politic, religios sau ideologic și*

¹⁰¹ CONVENTIE 10/03/1988 - Portal Legislativ, disponibilă la <https://legislatie.just.ro> >, accesat la 16 decembrie 2020.

¹⁰² Badey T.J., *Defining international terrorism: A pragmatic approach*, 2007, disponibil la <https://www.tandfonline.com>, accesat la 16 decembrie 2020.

¹⁰³ Walters Schmid S., *Bioterrorism and Weapons of Mass Destruction*, disponibil la <https://www.atrainceu.com> >, accesat la 16 decembrie 2020.

sunt săvârșite în unul din următoarele scopuri:

a) intimidarea populației sau a unui segment al acesteia, prin producerea unui puternic impact psihologic;

b) constrângerea nelegitimă a unei autorități publice ori organizații internaționale să îndeplinească, să nu îndeplinească sau să se abțină de la îndeplinirea unui anumit act;

c) destabilizarea gravă sau distrugerea structurilor politice fundamentale, constituționale, economice ori sociale ale unui stat sau organizații internaționale."¹⁰⁴

În plan economic, pericolul terorist reprezintă un factor de creștere însemnată a eforturilor financiare pentru monitorizarea permanentă a potențialelor amenințări și asigurarea unei intervenții rapide și eficiente.

După 11 septembrie 2001, numeroase țări participă activ la războiul împotriva amenințării teroriste, fiecare stat reorganizându-și structurile competente pentru a le crește capacitatea de răspuns la acest tip de conflict asimetric. A fost constituită *Coalitia militară internațională de luptă împotriva terorismului*, care a adunat la un loc structuri militare din diferite țări și a

declanșat sub egida ONU, în 2003, războiul din Irak.¹⁰⁵

În plan psihosocial, amenințarea teroristă dezvoltă reacții societale de diminuare a încrederii cetățenilor în instituțiile cu atribuții în domeniu, crearea unui climat de insecuritate individuală cu consecințe în dezvoltarea societății în ansamblu.

Pe fondul creșterii amenințării teroriste și în contextul adoptării unor măsuri de ripostă adecvate, majoritatea statelor lumii au modificat normele privind libera circulație, au înăsprit controlul la frontiere, au aplicat măsuri de supraveghere strictă a unor obiective și persoane.

Cu toate acestea, amenințarea terorismului rămâne accentuată. Extremiștii vor continua să speculeze vulnerabilitățile unor state și predispoziția acestora la violență. Grupurile teroriste din Siria și Irak, Al Qaeda și Statul Islamic din Irak și Levant (ISIL), și-au manifestat atât intenția cât și capacitatea de a organiza atacuri împotriva Occidentului.¹⁰⁶

4. Amenințări teroriste la nivelul Uniunii Europene

¹⁰⁴ Legea nr. 58/2019 pentru modificarea și completarea Legii nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, art.1, accesat la 15 noiembrie 2020.

¹⁰⁵ DUȚU P., *ROLUL FORȚELOR ARMATE ÎN LUPTA ÎMPOTRIVA TERORISMULUI. FORME ȘI PROCEDEE DE ACȚIUNE SPECIFICE ANGAJĂRII FORȚELOR ARMATE ÎN LUPTA ÎMPOTRIVA TERORISMULUI*, 2010, pp.17-18, disponibil la https://cssas.unap.ro/pdf_studii/, accesat la 20 noiembrie 2020.

¹⁰⁶ <https://www.mi5.gov.uk/international-terrorism>, accesat la 20 noiembrie 2020.

După atacurile de la 11 septembrie 2001, Consiliul European s-a întrunit în sesiune extraordinară la 21 septembrie 2001 și a adoptat o „foaie de parcurs” a luptei împotriva terorismului. Aceasta include cinci obiective principale ale viitoarei politici UE în domeniu:

Cooperarea în domeniile poliție și justiție - în conformitate cu deciziile adoptate în cadrul Reuniunii Consiliului European de la Tampere (15-16 octombrie 1999, punctul 35), prin Decizia-cadru din 13 iunie 2002 (2002/584/JAI), Consiliul European și-a exprimat acordul privind introducerea unui mandat european de arestare și simplificarea procedurilor de extradare. În paralel, drepturile fundamentale și libertățile cetățenilor au reprezentat o preocupare majoră a membrilor Consiliului, astfel încât acestea să fie garantate¹⁰⁷. În concluziile Consiliului European de la Tampere și ale Consiliului European de la Santa Maria da Feira, din 19 - 20 iunie 2000 terorismul este considerat o amenințare gravă la adresa securității interne a Uniunii.

Prin decizia-cadru 2002/475/JAI, adoptată la Luxemburg la 13 iunie 2002, „definirea infracțiunilor teroriste ar trebui să fie apropiată în toate

statele membre, inclusiv cea a infracțiunilor privind grupurile teroriste.”¹⁰⁸. Lăsând statelor membre libertatea deciziei privind măsurile necesare combaterii acestei infracțiuni grave, documentul amintit menționează că “ar trebui stabilite norme jurisdicționale pentru a garanta că infracțiunea teroristă poate face obiectul unei urmăririi penale eficiente” și “obiectivele acțiunii preconizate nu pot fi realizate unilateral, în mod satisfăcător, de statele membre și, având în vedere reciprocitatea necesară, pot fi realizate mai bine la nivelul Uniunii.”¹⁰⁹

Consiliul European a solicitat Consiliului Justiție și Afaceri Interne să se angajeze în identificarea presupușilor teroriști din Europa și a organizațiilor care îi susțin. În acest sens, pentru dezvoltarea unei bune cooperări, Consiliul JAI trebuie să pună la dispoziția statelor membre o listă comună a organizațiilor teroriste și să asigure schimbul de informații între toate serviciile cu atribuții în domeniu¹¹⁰.

¹⁰⁷ DECIZIA-CADRU A CONSILIULUI din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre (2002/584/JAI).

¹⁰⁸ DECIZIA-CADRU A CONSILIULUI din 13 iunie 2002 privind combaterea terorismului (2002/475/JAI)

¹⁰⁹ Ibidem

¹¹⁰ CONCLUSIONS AND PLAN OF ACTION OF THE EXTRAORDINARY EUROPEAN COUNCIL MEETING ON 21 SEPTEMBER 2001, disponibil la <https://www.consilium.europa.eu/media/20972/140en.pdf>.

Dezvoltarea instrumentelor juridice internaționale/ instrumente de drept internațional - Consiliul European a solicitat ca toate convențiile internaționale existente privind lupta împotriva terorismului (ONU, OECD etc.) să fie puse în aplicare cu celeritate, să fie integrate în legislațiile naționale ale statelor membre.

Măsuri împotriva finanțării terorismului - este un aspect decisiv în contracararea amenințărilor teroriste. În acest scop, Consiliul European a solicitat statelor membre UE să semneze și să ratifice de urgență, Convenția Organizației Națiunilor Unite pentru suprimarea finanțării terorismului, extinderea Directivei privind spălarea banilor și a decizie-cadru privind înghețarea activelor.¹¹¹

a) *Consolidarea securității aeriene* - trebuie să vizeze o bună pregătire tehnică pentru echipaj, verificarea și monitorizarea riguroasă a bagajelor de cală, protecția împotriva accesului în cabină a persoanelor neautorizate, controlul calității măsurilor aplicate în acest sens de către statele membre.¹¹²

b) *Coordonarea acțiunii globale a Uniunii Europene*

Consiliul European a încredințat Consiliului Afaceri Generale rolul de coordonare a tuturor structurilor implicate în lupta împotriva terorismului. Astfel, Consiliul trebuie să asigure coerență și coordonare între toate politicile Uniunii și să evalueze periodic relațiile Uniunii Europene cu țările terțe în contracararea sprijinului pe care aceste țări l-ar putea acorda acțiunilor teroriste.

În România, atacul terorist de la 11 septembrie 2001 a impus actualizarea cadrului legal și perfecționarea mecanismului operațional în domeniul prevenirii și combaterii terorismului, sens în care SRI a fost desemnat, în noiembrie 2001, prin Hotărâre a CSAT, autoritate națională în domeniul antiterorism. În această poziție, SRI a desfășurat acțiuni specifice care au constatat în:

- măsuri de prevenire prin declararea ca indezirabili a unor cetățeni străini (implicați în activități de sprijin logistic și financiar a unor grupări jihadiste), nepermiterea intrării în țară (pentru persoane suspectate de intenții sau implicare în activități teroriste), refuzarea solicitării de acordare a cetățeniei române, neacordarea vizei pentru România, retragerea statutului de refugiat.

- asigurarea protecției/gărdării antiteroriste, precum și realizarea intervenției

¹¹¹ POZIȚIA COMUNĂ A CONSILIULUI din 27 decembrie 2001 privind aplicarea de măsuri specifice pentru combaterea terorismului (2001/931/PESC) art 2

¹¹² ¹¹² CONCLUSIONS AND PLAN OF ACTION OF THE EXTRAORDINARY EUROPEAN COUNCIL MEETING ON 21 SEPTEMBER 2001, disponibil la <https://www.consilium.europa.eu/.pdf>

antiteroriste/contrateroriste
pirotehnice.

- misiuni de protecție antiteroristă a aeronavelor și pasagerilor pe durata zborurilor (Însoțitori Înarmați la Bordul Aeronavelor – IIBA).¹¹³

În 5 aprilie 2002, prin Hotărârea CSAT nr 36, a fost aprobată Strategia Națională de Prevenire și Combatere a Terorismului, document doctrinar care stabilește prioritățile strategice ale României în domeniu. Pe baza acestui document a fost creat Sistemul Național de Prevenire și Combatere a Terorismului, care include 21 de autorități și instituții publice cu responsabilități în domeniu, și al cărui coordonator tehnic este SRI prin Centrul de coordonare operativă antiteroristă (CCOA).¹¹⁴

În urma atacurilor teroriste de la Madrid din 11 martie 2004, liderii UE au convenit să înființeze funcția de Coordonator al UE pentru lupta împotriva terorismului. Acesta avea rolul de a identifica noi măsuri pentru creșterea fluxului de informații și intensificarea colaborării între părțile interesate, monitorizarea implementării deciziilor UE privind combaterea terorismului și

îmbunătățirea comunicării dintre UE și țările terțe.¹¹⁵

Creșterea amenințării teroriste a determinat Consiliul European să adopte, în anul 2005, o noua Strategie UE privind combaterea terorismului, structurată pe patru piloni: prevenire, protecție, monitorizare și răspuns.

În urma atacurilor teroriste din 13 noiembrie 2015 de la Paris, Președintele François Hollande a solicitat aplicarea articolul 42.7 din Tratatul privind Uniunea Europeană, clauza de apărare reciprocă, invocată pentru prima dată de un stat membru al UE, cerând solidaritate și asistență statelor membre ale UE, întrucât „inamicul nu este un dușman al Franței, este un dușman al Europei.”¹¹⁶

Consiliul Uniunii Europene, întrunit la 20 noiembrie 2015, a condamnat atacurile teroriste care au avut loc la Paris și a făcut apel la statele membre să accelereze punerea în aplicare a măsurilor stabilite.

Pe 15 decembrie 2015, Comisia Europeană a adoptat un set de măsuri de protejare a frontierelor externe ale Uniunii Europene și ale spațiului Schengen – Pachetul European de Control al Frontierelor și Pază de Coastă - care prevede autoritatea

¹¹³ Raport de activitate al Serviciului Român de Informații în anul 2013, disponibil la <https://www.sri.ro>

¹¹⁴ **Legea nr. 535/2004** privind prevenirea și combaterea terorismului, art. 6

¹¹⁵

<https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/fight-against-terrorism/counter-terrorism-coordinator/>

¹¹⁶ <https://www.europarl.europa.eu/>

Uniunii Europene de a acționa pe teritoriul și în apele teritoriale ale statelor membre pentru a consolida granițele terestre și navale ca mijloc de monitorizare a mobilității persoanelor dovedite sau suspectate că sunt teroriști străini.¹¹⁷ La câteva luni după atacurile de la Paris, oficialii francezi și europeni estimau că peste 500 de cetățeni cu cetățenie franceză erau teroriști străini.¹¹⁸

O măsură antiteroristă controversată din punct de vedere al respectării drepturilor omului implementată în 2015 de Uniunea Europeană, este directiva privind înființarea și operaționalizarea Registrului cu numele pasagerilor (PNR), la nivelul statelor membre, dar și la nivelul Uniunii Europene.

Legislația antiteroristă europeană adoptată după atentatele Madrid (2004), Londra (2005), Glasgow (2007), Stockholm (2010), Paris (2015), tentativele din Berlin (2011), Copenhaga (2010), Bruxelles (2015) și Amsterdam (2015), este considerată de anumiți analiști a fi „alarmant de separată de idealurile europene privind respectarea drepturilor omului și statul de

drept.”¹¹⁹ Ca atare, inițiative precum PNR sau introducerea clauzelor privind monitorizarea și colectarea în masă a datelor cu caracter personal în statele Uniunii Europene sunt măsuri care au declanșat o reacție negativă la nivelul instituțiilor cu atribuții de control democratic precum Parlamentul European sau Curtea Europeană de Justiție, dar și din partea opiniei publice și a mass media.

Prin Rezoluția din 11 februarie 2015 referitoare la măsurile de combatere a terorismului, Parlamentului European subliniază că acțiunile externe ale Uniunii de luptă împotriva terorismului internațional ar trebui să vizeze, în primul rând, prevenirea și combaterea actelor teroriste și urmărirea în justiție a celor ce le săvârșesc.¹²⁰

Actualizarea permanentă a instrumentelor de care dispune UE pentru a răspunde amenințărilor teroriste este în continuă accelerare în ultimii ani iar noile norme adoptate în cadrul Consiliului la 7 martie 2017 consolidează și extind domeniul de aplicare al legislației existente (în special al Deciziei-cadru 2002/475/

¹¹⁷ Soare R.S., Postelnicescu C., *Impactul noilor măsuri de combatere a fenomenului terorist, propuse la nivel european, asupra liberei circulații*, 2016, p.38

¹¹⁸ *Idem* p. 39

¹¹⁹ Fergal F. Davis, Fiona de Londras (eds.). (2014). *Critical Debates on Counter-Terrorism Judicial Review* (Cambridge: Cambridge University Press), 283.

¹²⁰ Rezoluția Parlamentului European din 11 februarie 2015 referitoare la măsurile de combatere a terorismului, disponibil la <https://www.europarl.europa.eu>.

JAI). Aceste norme se referă la introducerea a patru noi infracțiuni teroriste, la completarea legislației actuale privind drepturile victimelor terorismului și la consolidarea mecanismelor de intervenție în caz de urgență, imediat după producerea unui atac.¹²¹ Aceste infracțiuni se referă la *„primirea de instruire în scopuri teroriste (articolul 3), deplasarea în străinătate în scopuri teroriste sau tentativa de deplasare în străinătate în scopuri teroriste (articolul 4), furnizarea sau colectarea de fonduri pentru astfel de deplasări (articolul 5) și organizarea sau facilitarea unor astfel de deplasări (articolul 6).”*¹²² Tot în cadrul normelor adoptate în Consiliul de la 7 martie 2017 se prevede un catalog de servicii de sprijin în vederea satisfacerii nevoilor specifice ale victimelor terorismului.

La 25 aprilie 2017, Consiliul a adoptat o directivă privind controlul achiziționării și deținerii de arme, care revizuieste și completează, directiva 91/477/CEE¹²³. Documentul extinde considerabil gama de arme interzise (categoria A), consolidează normele privind marcarea armelor de foc,

incluzând, printre altele, o nouă obligație de a marca, toate componentele esențiale ale acestora.¹²⁴

Criza migrației și atacurile teroriste care au afectat tot mai multe state membre au evidențiat necesitatea consolidării frontierelor externe ale UE. Regulamentul (UE) 2016/399 al Parlamentului European și al Consiliului din 9 martie 2016 cu privire la Codul Uniunii privind regimul de trecere a frontierelor (Codul Frontierelor Schengen) stabilește normele care se aplică oricărei persoane care traversează frontierele externe ale spațiului Schengen. Modificările succesive aduse acestuia ar trebui să contribuie în special la combaterea amenințărilor din partea cetățenilor radicalizați, născuți în Uniunea Europeană. Bulgaria, Cipru, Croația și România nu sunt încă membre cu drepturi depline ale spațiului Schengen, însă au obligația să respecte normele privind controalele la frontierele externe.¹²⁵ La 20 noiembrie 2017, Consiliul a adoptat regulamentul privind un sistem de intrare/ieșire și regulamentul de modificare a Codului frontierelor Schengen în legătură cu Sistemul de intrare/ieșire, pentru a se

¹²¹ Consiliul UE, Comunicat de presă, 7 martie 2017, UE consolidează normele de prevenire a noilor forme de terorism, disponibil la <https://www.consilium.europa.eu/ro/>

¹²² COM(2017) 607 final

¹²³ Directiva 91/477/CEE a Consiliului din 18 iunie 1991 privind controlul achiziționării și deținerii de arme (JO L 256, 13.9.1991, p. 51).

¹²⁴

<https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2017/04/25/control-acquisition-possession-weapons/>

¹²⁵

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:230101_1

îmbunătăți gestionarea frontierelor, a se combate migrația neregulamentară și a se consolida securitatea internă prin înregistrarea traversărilor de către resortisanții țărilor terțe a frontierelor externe ale spațiului Schengen¹²⁶.

La 5 septembrie 2018, Consiliul a adoptat un regulament de instituire a unui sistem european de informații și de autorizare privind călătoriile (ETIAS). Sistemul permite identificarea persoanelor care ar putea reprezenta o amenințare la adresa securității înainte ca acestea să ajungă în Uniunea Europeană și face posibilă refuzarea acordării autorizației de călătorie.¹²⁷

În 13 noiembrie 2020, în urma atacurilor teroriste din Franța, Germania și Austria, printr-o Declarație comună, miniștrii afacerilor interne din UE au reafirmat hotărârea statelor membre de a intensifica eforturile comune de combatere a terorismului, fără a compromite valorile fundamentale ale UE, precum democrația, justiția și libertatea de conștiință și de religie.

5. Concluzii

Abordarea securității statale, regionale și chiar internaționale, trebuie să țină cont de elementele asimetrice construite de actori statali și/sau nonstatali care își urmăresc propriile interese. Pe acest fond,

pericolele majore asupra construcției europene actuale, par că își mută centrul de greutate tocmai spre capacitățile de abordare integrată a unor provocări asimetrice, respectiv de înțelegere și asumare unitară a răspunsurilor la acestea.

Crima organizată reprezintă una dintre principalele amenințări la adresa securității statelor membre ale Uniunii Europene cu impact major asupra dezvoltării sociale și economice a acestora.

Acțiunile de tip terorist vizează de fapt distrugerea unor sisteme de valori prin lovirea, de regulă prin violență extremă, a unor puncte vulnerabile, cu efecte spectaculoase.

Uniunea Europeană, prin adoptarea unor prevederi care să facă posibilă accentuarea luptei împotriva criminalității organizate transfrontaliere și terorismului, s-a dovedit un actor activ și implicat în combaterea acestor fenomene. Cu toate acestea, extremiștii vor continua să speculeze vulnerabilitățile unor state.

¹²⁶ COM(2016) 194 final, 6.4.2016, COM(2016) 196 final, 6.4.2016.

¹²⁷ <https://www.consilium.europa.eu/>

BIBLIOGRAFIE

1. ACKERMAN Gary, JACOME Michelle, *WMD Terrorism: The Once and Future Threat*, 15 mai 2018 disponibil la <https://cco.ndu.edu>.
1. ALEXANDRU Marian, *Reglementarea terorismului prin acte de drept intern și internațional*, Acta Universitatis George Bacovia. Juridica - Volum 5. Issue 2/2016 - disponibilă la <https://www.ugb.ro>.
2. ALEXE Ioana Valeria, *IMPACTUL TERORISMULUI ASUPRA SOCIETĂȚII*, 11.09.2015, disponibilă la <https://www.nos.iem.ro>.
3. ATANASIU Mirela, REPEZ Filofteia, *Securitatea și apărarea țării în contextul amenințărilor teroriste*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I” București 2016, disponibilă la <https://cssas.unap.ro>.
4. BADEY J. Thomas, *Defining international terrorism: A pragmatic approach*, 2007, disponibil la <https://www.Trandfonline.com>.
5. COSTEA Adrian Vladimir, *Progres, incertitudine, conflict Democrația și nivelul de trai în Europa mileniului III*, 2015, disponibil la <https://europunkt.ro>.
6. DUȚU Petre, *ROLUL FORȚELOR ARMATE ÎN LUPTA ÎMPOTRIVA TERORISMULUI. FORME ȘI PROCEDEE DE ACȚIUNE SPECIFICE ANGAJĂRII FORȚELOR ARMATE ÎN LUPTA ÎMPOTRIVA TERORISMULUI*, București, 2010, <https://cssas.unap.ro>.
7. GOODMAN Seymour E., *Cyberterrorism and Security Measures Science and Technology to Counter Terrorism: Proceedings of an Indo-U.S. Workshop*, 2007, disponibil la <https://www.nap.edu/read/11848/chapter/6#50>.
8. HOFFMAN Bruce, *Terrorism and Weapons of Mass Destruction-An Analysis of Trends and Motivations*, 1999, disponibil la <https://www.rand.org>.
9. JACKSON Richard, SINCLAIR Samuel, *Is religious extremism a major cause of terrorism?* Terrorism Studies FreeBook, 2012, disponibil la <https://www.routledge.com>.
10. LUTZ James, LUTZ Brenda, *Strategy, tactics, weapons and targetstaken from Global Terrorism, Third Edition*, 2013, disponibil la <https://www.routledge.com>.
11. McALLISTER Bradley, SCHMID P Alex, *Theories of Terrorism*, 2013, disponibil la <https://www.routledge.com>.
12. PLUCHINSKY Dennis A., *Wars from Within*, 2014, disponibil la <https://www.worldscientific.com>.
13. STEPANOVA Ekaterina, *Terrorism in Asymmetrical Conflict: Ideological and Structural Aspects*, SIPRI Research Reports, 2008, disponibil la <https://www.sipri.org>.
14. VĂDUVA GHEORGHE coord., *Terorismul - dimensiune*

geopolitică și geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului, București, 2002, disponibil on-line <https://cssas.unap.ro>.

15. WEIMANN Gabriel, *Cyberterrorism How Real Is the Threat?*-SPECIAL REPORT 119 decembrie 2004, disponibil la <https://www.usip.org>.

16. WALTERS SCHMID Susan, *Bioterrorism and Weapons of Mass Destruction*, disponibil la <https://www.atrainceu.com>.

17. YUNOS Zahri, AHMAD Rabiah, ALI Syahrir Mat, SHAMSUDDIN Solahuddin, *Illicit Activities and Terrorism in Cyberspace: An Exploratory Study in the Southeast Asian Region*, PAISI 2012, disponibil la <https://link.springer.com>.

18. ZALMAN Amy, *The History of Terrorism*, 2020 disponibil la <https://www.thoughtco.com>.

LEGEA nr. 58/2019 pentru modificarea și completarea Legii nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, publicată în M. Of., Partea I nr. 271 din 10 aprilie 2019.

CONVENTIE 10/03/1988 - Portal Legislativ, disponibilă la <https://legislatie.just.ro>

19. <https://www.europarl.europa.eu/>

20. <https://www.hotnews.ro/>

21. <https://www.mi5.gov.uk/international-terrorism>

22. www.reuters.com

23. <https://www.sri.ro>

Scurtă privire comparativă între construirea de sisteme regionale de securitate în Europa, de către SUA și Rusia

Dragoș-Adrian BANTAȘ¹²⁸

Motto: „Din Hotin și pân la Mare / Vin Muscalii de-a călare / De la Mare la Hotin / Calea noastră ne-o așin / Și Muscalii, și Calmucii / Și nici Nistrul nu-i înneacă / Săraca țară, săracă!”¹²⁹

Prea des auzim, în ultima vreme, comparații ce pot părea tendențioase sau motivate politic între acțiunile Statelor Unite ale Americii și cele ale Rusiei de edificare a unor arhitecturi regionale de securitate, în Europa. Prea des anumiți agenți de influență încearcă să acrediteze ideea că între modurile de operare ale acestor actori există o echivalență juridică și morală, și că statelor vizate le-ar putea fi indiferent care dintre aceste puteri își exercită cu preponderență influența asupra lor, pentru că rezultatele, în termeni de dezvoltare, de prosperitate și de securitate ar fi aceleași.

Însă, la o simplă privire comparativă, efectuată din perspectivă istorică, asupra evoluției arhitecturii europene postbelice de securitate în vestul și estul Cortinei de Fier, urmată de o analiză similară asupra statelor foste comuniste care au aderat la NATO și UE și a celor ex-sovietice, care nu au dobândit calitatea de membru al acestor structuri, falsitatea unor astfel de susțineri devine nu doar evidentă, ci aproape axiomatică.

Mediul european de securitate a fost și continuă să fie definit de urmările celui de-al doilea Război Mondial, așadar analiza noastră trebuie să înceapă cu perioada imediat următoare încheierii acestei definitorii conflagrații. Totuși, în ceea ce privește unul dintre actorii menționați în titlul articolului, este evident că acțiunile sale agresive înspre vest și sud-vest sunt mult mai vechi. Însă despre acest aspect urmează să vorbim pe larg într-un alt demers.

Să ne întoarcem, deci, la perioada imediat următoare celui de-al Doilea Război Mondial. Mai exact, la zilele în care proaspătul Secretar de Stat al SUA, generalul

¹²⁸ Doctor în Informații și Securitate Națională (Universitatea Națională de Apărare „Carol I”) și doctorand în Dreptul Uniunii Europene (Universitatea „Nicolae Titulescu” din București).

¹²⁹ **Mihai Eminescu**, *Doină*. În considerarea faptului că acest articol este prevăzut a apărea la scurt timp după Ziua Culturii Naționale, care coincide cu data nașterii poetului nostru național, Mihai Eminescu.

George C. Marshall, efectuează o vizită în Europa devastată de Război¹³⁰. Ce observă acesta peste tot în jurul său? Sărăcie, devastare, foamete și, mai presus de orice, lipsă de speranță. Or fără speranță, oamenii sunt predispuși la măsuri disperate. În acest caz, sunt susceptibili la a fi influențați de propaganda sovietică, ce caută să profite de condițiile menționate mai sus pentru a sprijini mișcările comuniste din Germania și, mai ales, Italia și Franța, pregătindu-le pentru o viitoare preluare a puterii.

Nu vă lăsați surprinși de ceea ce am scris. Pentru Uniunea Sovietică de atunci, ca și pentru Rusia de astăzi, nu existau limite. Dacă ar fi putut, ar fi inclus în sfera sa de influență nu doar statele din centrul și estul Europei, pe care le-a ocupat militar (date fiind urmările acestei ocupații, nu putem folosi termenul de *eliberare*), ci și statele din vestul Europei, în măsura în care crearea sau sprijinirea unor mișcări comuniste suficient de puternice ar fi fost posibilă.

Numai deschiderea celui de-al doilea front major, prin debarcarea aliată din Normandia (precedată, de altfel, de cea din Italia) și acțiunile postbelice de sprijinire a statelor Europei de Vest au oprit această tendință, prin crearea unor veritabile bariere militare și politice în calea expansiunii sovietice, fapt pe care prea repede suntem tentați să îl omitem astăzi, la mai mult de 70 de ani de la acele evenimente.

La ce s-a gândit generalul Marshall luând cunoștință de această stare de fapt? Nu la măsuri represive, ci la necesitatea unui ajutor american care să dea economiilor europene acel impuls necesar revenirii lor cel puțin la condiția dinainte de Război (realitatea ulterioară arătând că această condiție a fost depășită cu mult, în statele care au acceptat ajutoarele Marshall).

Desigur, adversarii permanenți ai tot ce vine din Vest ar putea obiecta împotriva programului Marshall invocând interesele americane care au stat la baza acordării sale. Suntem de acord că Statele Unite au fost motivate de anumite interese¹³¹ atunci când au dispus acordarea acestor ajutoare, cum este, de altfel, motivat orice actor internațional atunci când acționează pe plan extern¹³². Acest lucru nu diminuează în nici un caz efectele benefice ale acordării ajutoarelor Marshall, pentru că importantă nu este prezența intereselor, ci modalitatea de construire și

¹³⁰¹³⁰ Descrisă pe larg în lucrarea lui **John Lewis Gaddis**, *Războiul Rece: înțelegerile, spionii, minciunile, adevărul*, Editura Polirom, Iași, 2021.

¹³¹ A se consulta, în acest sens, **Christopher Layne**, *Pacea iluziilor. Marea strategie americană din 1940 până în prezent*, Editura Polirom, Iași, 2011.

¹³² În cazul tendinței de a atribui doar acțiunile SUA intereselor, a se consulta **Hans J. Morgenthau**, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, Iași, 2013.

definire a lor¹³³. și, oricum, nici acțiunile Uniunii Sovietice nu aveau la bază motivații altruiste sau idealiste, ci din contră. Vom vedea în continuare care au fost acestea.

Care ar fi putut fi interesele care au determinat SUA să acorde ajutoarele Marshall? Evident, ele pot fi atât economice (menținerea avântului câpătat de economia americană în timpul Războiului, bazat pe comenzi de stat, și identificarea de noi piețe pentru a facilita tranziția de la producția de război la cea de pace), de securitate (îngrădirea expansiunii influenței sovietice), cât și politice (sistemul politic american, bazat pe inițiativă privată, drepturi și libertăți individuale, poate funcționa doar într-o lume în care suficiente alte state funcționează în același sistem). Probabil că un efort aprofundat de analiză în această direcție mai poate identifica și alte interese. Important este faptul că ele sunt benefice atât pentru SUA, cât și pentru statele destinate. Asistăm, cu alte cuvinte, la o situație de tip *win-win*.

Cum a reacționat Uniunea Sovietică, în condițiile în care oferta planului Marshall se adresa **tututor** statelor europene dispuse să o accepte, deci inclusiv celor din sfera de influență sovietică? Evident, promovându-și propriile interese, doar că, spre deosebire de cele ale SUA, interesele sovietice, în percepția lui Iosif Stalin (**singura** care conta în URSS, în timp ce în SUA percepția asupra intereselor de securitate se construiește ca **rezultantă** a **influențelor** președintelui, consilierilor în domeniu, membrilor și aparatului Guvernului, structurilor de securitate, think-tankurilor și altor organizații nonguvernamentale sau de lobby, **membrilor Camerei Reprezentanților și Senatului** etc.), interesele URSS erau apărate prin **respingerea**, de către statele-satelit, a ajutoarelor Marshall și **închiderea** acestora față de influențele politice și economice americane.

Desigur, această politică nu corespundea intereselor statelor din centrul și estul Europei, însă conducerile acestora au fost obligate să o accepte și, prin urmare, să refuze ajutoarele americane. Iar atunci când un stat, respectiv Cehoslovacia, a încercat să adopte o conduită contrară, acceptând să facă parte din Planul Marshall, ministrul de externe al acestuia s-a „sinucis” **aruncându-se de la etaj** (sună cunoscut?), iar Guvernul a fost schimbat, printr-o lovitură de stat, cu unul de orientare pro-sovietică.

La ce a dus respingerea, de către statele aflate sub influență sovietică, a Planului Marshall? Împreună cu măsurile economice de orientare comunistă (cum ar fi naționalizarea proprietăților) și cu represiunea politică deghezată sub aparențe

¹³³ A se vedea, în acest sens, **Alexander Wendt**, *Teoria socială a politicii internaționale*, Editura Polirom, Iași, 2011.

juridice, au condus, pe termen lung, la subdezvoltare și la acumularea de decalaje¹³⁴ tot mai mari între statele în cauză și lumea occidentală, a cărei economie a luat un avânt fără precedent după cel de-al doilea Război Mondial.

La ce a dus instalarea, „cu ajutorul sovieticilor și a Armatei Roșii”¹³⁵ a regimului comunist din România? Literatura asupra acestui subiect este mult prea vastă chiar și pentru a încerca o sinteză cât de cât pertinentă, iar literatura se completează cu experiența de viață a celor care au trăit sub acest regim, mult mai diversă și bogată chiar și decât literatura. Pe scurt, însă, a dus la acumularea de decalaje economice, la sărăcirea generalizată a populației și, poate mai grav, la edificarea unei culturi politice centrată pe executiv, care a persistat și după Revoluție, în care „*Guvernul preia din atribuțiile de legiferare ale Parlamentului iar acesta se transformă, progresiv, într-o anexă a Guvernului*”¹³⁶, ceea nu vine să consolideze regimul democratic, ci are tocmai efectul contrar.

Așadar, au fost interesele SUA, care au determinat acordarea ajutoarelor Marshall, compatibile cu interesele statelor destinare ale ajutoarelor? Percepția din acele momente este în concordanță cu experiența istorică în a demonstra că **au fost**. Acordarea ajutoarelor respective a dus la dezvoltare, la expansiune economică și la consolidarea democrației. Pe lângă efectul benefic al acestor evoluții, este de presupus că ele coincideau cu dorințele populațiilor statelor respective, întrucât ar fi greu de presupus că cetățenii unui stat și-ar dori, în afara unor excepții, să trăiască în sărăcie și sub un regim autoritar.

De partea cealaltă, au fost interesele URSS, care au determinat respingerea, de către statele est-europene, a ajutoarelor Marshall, în concordanță cu interesele acestora? Desigur, se poate să fi fost în concordanță cu interesele unei elite restrânse impuse la putere de Armata Roșie, care dorea consolidarea și perpetuarea propriului control asupra societăților în cauză, însă în nici un caz nu putem considera că au fost în concordanță cu interesele populațiilor acelor state, căci cine își dorește, după cum spuneam, să trăiască în sărăcie, lipsuri și teroare?

Mergând mai departe, tot în perioada Războiului Rece, oare crearea și extinderea NATO a corespuns intereselor statelor fondatoare și a celor care au aderat pe parcurs? Ei bine, la o privire aprofundată asupra literaturii privitoare la

¹³⁴ În privința subiectului acumulării decalajelor economice, ascunse sub miturile promovate de propaganda regimurilor comuniste, a se vedea **Bogdan Murgescu**, *Romania si Europa: acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Editura Polirom, Iași, 2010.

¹³⁵ **Valeriu Antonovici**, *Munca patriotică: radiografia unui ideal falsificat*, Editurile Eikon și Școala Ardeleană, București și Cluj-Napoca, 2015, p. 72.

¹³⁶ **Valeriu Antonovici**, *The Balance of Power in the Law-Making Process in Romania between 1990 and 2018: Parliament vs. Government*, Acta Universitatis Danubius, vol. 10, no. 1/2018, pp. 5-16.

desfășurarea Războiului Rece și a principalelor acțiuni ale statelor occidentale în respectiva perioadă, rezultă că principalele preocupări ale acestora au fost de a preveni o eventuală retragere a trupelor americane din Europa, de a dobândi garanții de securitate din partea SUA și de a avea certitudinea că aceste garanții vor fi respectate în cazul unui război cu Uniunea Sovietică.

Cu alte cuvinte, principalele **temeri** ale statelor **Europei Occidentale** erau chiar acelea că SUA își vor **retrage** trupele de pe continent și că **nu** vor apăra Europa în cazul unui conflict. Era, practic, exact paradigma ilustrată cum nu se poate mai bine de maxima primului Secretar General al NATO, Lordul Hastings Lionel Ismay, care spunea că obiectivul alianței NATO este *de a-i ține pe ruși afară, pe americani, înăuntru și pe germani, jos*. Altfel spus, societățile europene își doreau **mai multă** prezență americană și **mai multe** garanții americane de securitate, nu invers.

Aceasta a fost, spre exemplu, atitudinea Turciei (alarmată de pretențiile teritoriale, în special asupra Strâmtorilor, ridicate de URSS după al doilea Război Mondial, chiar dacă Turcia fusese, pentru cea mai mare parte a acestuia, neutră, iar când a intrat în Război a făcut-o de partea Aliaților) sau a Greciei (care trecuse prin experiența unui război civil între forțele comuniste, susținute în principal de Iugoslavia titoistă și cele anticomuniste, pe care numai faptul că Stalin nu se simțea, încă, suficient de sigur pe plan internațional pentru a încălca înțelegerile de la Teheran, Yalta și Potsdam) vis-a-vis de integrarea în NATO, pe care au văzut-o drept un mijloc de a beneficia de garanții occidentale de securitate **împotriva** URSS.

Același lucru se poate spune despre atitudinea Republicii Federale Germania, în special sub conducerea cancelarului Konrad Adenauer, pentru care integrarea în NATO, care aducea și recunoașterea tacită a caracterului perpetuu (cum apărea pe atunci) al divizării Germaniei era preferabilă unei Germanii întregite, dar neutre și permanent amenințate de URSS.

Chiar și disensiunile dintre Franța generalului de Gaulle, SUA și Marea Britanie au fost adâncite de neîncrederea președintelui francez în faptul că SUA își vor onora garanțiile de securitate oferite statelor europene, în eventualitatea unui război, atitudine motivată de modul în care a fost soluționată Criza Rachetelor din Cuba, pe care de Gaulle o vedea ca pe un precedent periculos al unei înțelegeri separate sovieto-americane, care s-ar putea repeta în cazul unui conflict în Europa.

Și în alte momente definitorii, precum sfârșitul anilor 1970 și începutul anilor 1980 au relevat că, în momentul apariției unei amenințări sovietice, societățile și statele europene uită repede eventualele nemulțumiri față de SUA și solicită vehement sprijinul acesteia. Spre exemplu, atunci când URSS a desfășurat, în Europa, rachete de tip SS-20, menite să lovească, în cazul unui conflict, capitalele și

principalele orașe ale statelor europene (motiv pentru care au rămas cunoscute și sub denumirea de *rachete de decuplare*), reacția cancelariilor europene, dar și a cetățenilor simpli, a fost de a solicita Statelor Unite instalarea de rachete Pershing, similare (dar mult superioare tehnic, beneficiind de o precizie incomparabilă cu cea a rachetelor sovietice) pe teritoriul statelor occidentale, rachete care puteau lovi Moscova și principalele localități europene de pe teritoriul URSS, exercitând astfel un important efect de descurajare.

A exercitat URSS demersuri similare? Se poate spune că da, având în vedere înființarea Pactului de la Varșovia, însă nu vom putea ști niciodată dacă acest act corespundea intereselor societăților statelor membre, dat fiind faptul că acest lucru nu avea nici o importanță în cadrul regimurilor totalitare care conduceau statele care au constituit Pactul.

În fine, după destrămarea blocului comunist și a URSS, și-au extins Statele Unite perimetrul de securitate înspre estul Europei fără acordul statelor vizate de extinderile NATO? Nicidecum. Din contră, **statele respective sunt cele care au solicitat aderarea la NATO** și chiar au depus eforturi consistente pentru a îndeplini criteriile necesare dobândirii calității de membru. Și nu de puține ori aceste criterii au fost dificil de îndeplinit și au avut un impact semnificativ asupra acelor societăți. Consolidarea controlului democratic asupra sectorului de securitate, reducerea efectivelor militare, asigurarea interoperabilității, demonstrarea pregătirii și angajamentului armatelor față de obiectivele NATO prin participarea la operații internaționale nu au fost ușor de suportat de către state aflate în plină tranziție și traversând numeroase dificultăți politice și economice.

În plus, traseul spre aderare nu a fost unul liniar, în cazul României presupunând și **respingerea unei prime candidaturi** la statutul de stat membru NATO, o respingere care a dezamăgit o parte importantă a societății. Doar un lobby insistent și transparent, implicând chiar și persoana Regelui Mihai I, a condus, în cele din urmă, la aderarea României la NATO, decisă cu ocazia Summitului de la Praga din 2002.

Cum se poate compara această paradigmă cu cea în care Rusia și-a promovat interesele de securitate după destrămarea URSS? Pentru că interesele acesteia erau în vădită contradicție cu cele ale statelor afectate, Rusia a trebuit să recurgă la diferite mijloace de **constrângere** pentru a menține aceste state în propria sferă de influență.

Pe lângă caracterul vădit ipocrit al susținerilor rusești privitoare la o pretinsă înțelegere sovieto-americană legată de neextinderea NATO spre estul Europei, ceea ce nu ar ține seama fix de caracterul suveran al statelor est-europene care au aderat la NATO, caracter pe care Rusia clamează că îl protejează, și în virtutea căruia aceste

state au **solicitat** aderarea la NATO, nu putem să nu remarcăm un tipar în metodele utilizate de Rusia pentru a bloca fostele state sovietice din aderarea la NATO și UE. În cazul Moldovei, Georgiei și Ucrainei, această metodă presupune crearea unui conflict înghețat, prin sprijinirea forțelor separatiste ale unor state autoproclamate precum Transnistria, Abhazia, Oseția de Sud sau republicile Donețk ori Luhansk, conflict care are ca efect faptul că statele membre NATO nu își pot asuma primirea în organizație a unui astfel de membru care ar putea genera aplicarea articolului 5 al Tratatului. Situația Ucrainei este cu atât mai clară cu cât conflictul de pe teritoriul său survine exact ca efect al răsturnării de la putere a președintelui și guvernului prorus, în anul 2014, exact pentru motivul refuzului de a mai semna un acord de asociere cu Uniunea Europeană, motivul fiind că „*Rusia nu dorește frontieră directă cu țările NATO, acțiunea din Ucraina având legătură directă cu opțiunea acesteia de integrare europeană și euroatlantică*”¹³⁷. În cazul Armeniei, șantajul îmbracă o formă diferită, dar nu mai puțin evidentă, acest stat fiind constrâns să adere la Comunitatea Economică Eurasiatică și să renunțe la acordul de asociere cu UE prin amenințarea retragerii sprijinului militar rusesc necesar menținerii ocupației armene asupra Karabahului azer, ocupație despre care o serie de rezoluții ale ONU o constată ca fiind ilegală.

Așadar, în loc de concluzie, încheiem acest articol cu o întrebare ce poate părea retorică: se poate compara edificarea unei arhitecturi de securitate prin acordul exprimat în mod liber de către statele membre, în considerarea suveranității lor naționale, cu crearea unui perimetru de securitate prin contrângerea statelor afectate și blocarea aderării lor la organizații văzute drept posibil inamice prin declanșarea și susținerea de conflicte pe teritoriul statelor în cauză?

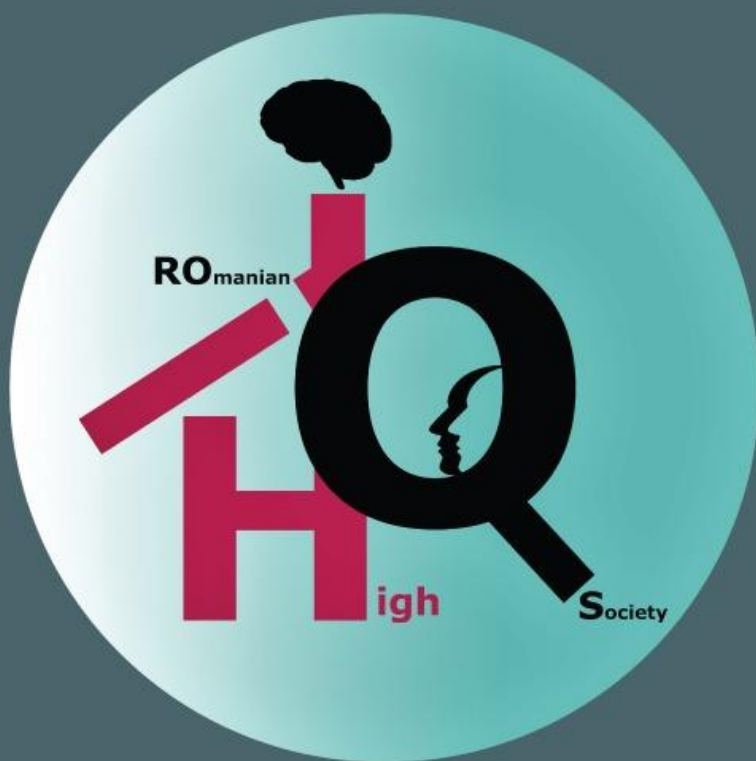
BIBLIOGRAFIE

1. **Antonovici, Valeriu**, *Munca patriotică: radiografia unui ideal falsificat*, Editurile Eikon și Școala Ardeleană, București și Cluj-Napoca, 2015;
2. **Antonovici, Valeriu**, *The Balance of Power in the Law-Making Process in Romania between 1990 and 2018: Parliament vs. Government*, Acta Universitatis Danubius, vol. 10, no. 1/2018;
3. **Gaddis, John Lewis**, *Războiul Rece: înțelegerile, spionii, minciunile, adevărul*, Editura Polirom, Iași, 2021;
4. **Layne, Christopher**, *Pacea iluziilor. Marea strategie americană din 1940 până în prezent*, Editura Polirom, Iași, 2011;

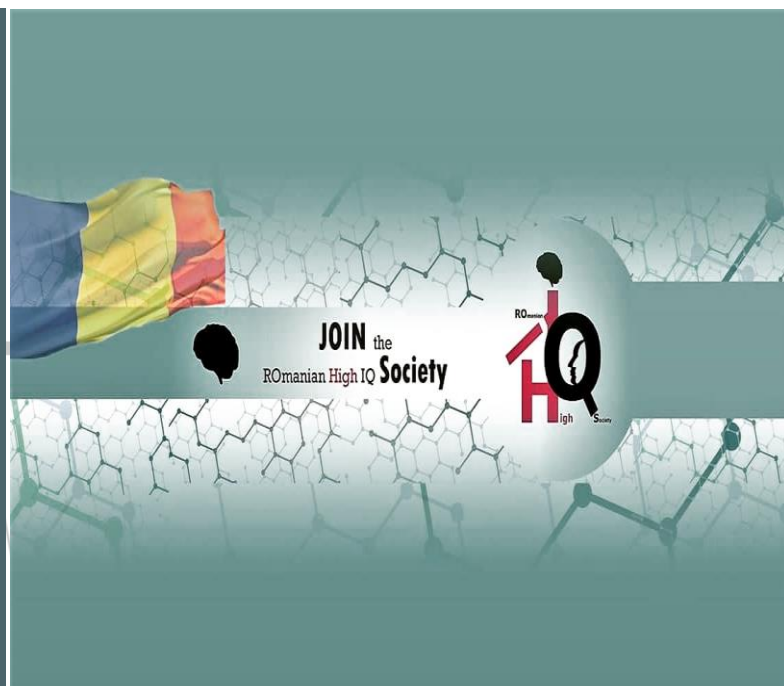
¹³⁷ **Ionuț Riteș**, *Un expert în intelligence ne spune care sunt provocările de securitate ale lui 2022*, www.capital.ro, 12.01.2022, accesat 17.01.2022.

5. **Murgescu, Bogdan**, *Romania si Europa: acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Editura Polirom, Iași, 2010
6. **Morgenthau, Hans J.**, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, Iași, 2013;
7. **Riteș, Ionuț**, *Un expert în intelligence ne spune care sunt provocările de securitate ale lui 2022*, www.capital.ro, 12.01.2022;
8. **Wendt, Alexander**, *Teoria socială a politicii internaționale*, Editura Polirom, Iași, 2011.

<http://romanianhighiqsociety.com/>

WELCOME! www.integramepoliglot.net **HAVE FUN!**

INCREASE YOUR WORD POWER! ★ LEARNING & ENTERTAINMENT

INTEGRAME
 ÎN ENGLEZĂ, FRANCEZĂ, GERMANĂ,
 ITALIANĂ, SPANIOLĂ, LATINĂ ȘI ROMÂNĂ

POLIGLOT®

CROSSWORDS ★ MOTS CROISÉS ★ EDIȚIE BILINGVĂ ★ REVISTĂ-BREVET

VĂ DISTRAȚI ȘI ÎNVĂȚAȚI!

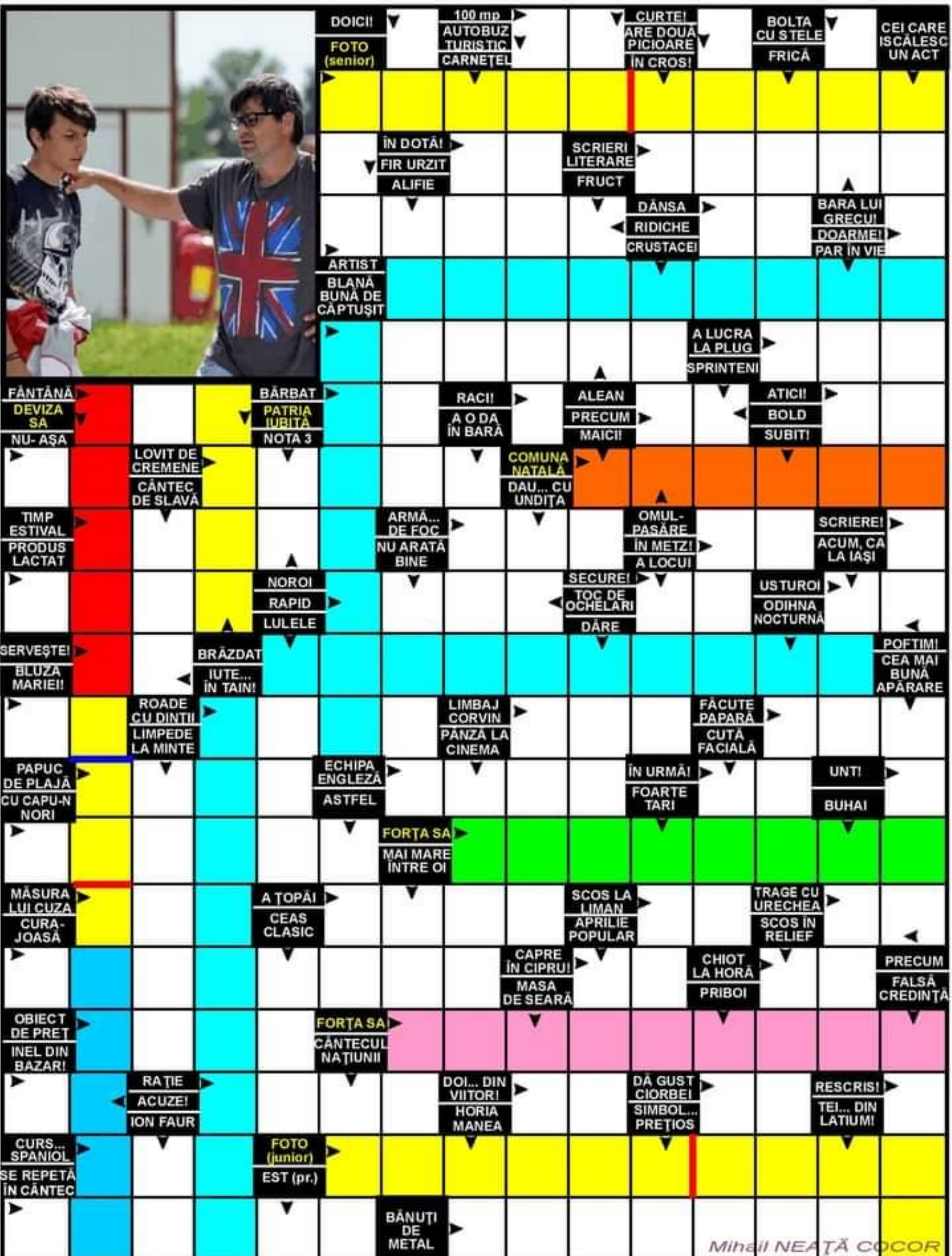
www.integramepoliglot.net **Novator Original Unic**

CLICK ▼	CLICK ▼
EASY INTEGRAMSpg 2	REBUS SPORT.....pg 55
ENGLISH INTEGRAMS.....10	INTEGRAME STUDIO.....60
INTEGRAMMES/ français.....18	REBUS SHOW.....65
INTEGRAME/ germană.....25	MINTEGRAME/ cinemart.....70
INTEGRAME/ italiană.....30	MINTEGRAME TOURIST/trav75
INTEGRAME/ spaniolă.....35	INTEGRAME PSYCHO.....80
INTEGRAME ÎN LATINĂ.....40	INTEGRAME de AFACERI.....85
INTEGRAME BIG NATURE...45	INTEGRAME EXPO/targuri.....90
INTEGRAME DE RELIGIE.....50	MINTEGRAME POLITICE.....95

Acest site este un instrument util și novator, putând fi folosit ca material didactic auxiliar. Subiectele tratate sunt din programele școlare și de cultură generală, pe bază de traducere, explicații succinte și sinonimie, sub deviza „VĂ DISTRAȚI ȘI ÎNVĂȚAȚI!” Cu stimă și onor,
 Mihail NEATĂ COCOR

„ENGLISH INTEGRAMS” made by Mihail NEATZER & Clubul REBUS GRUP „COCORII”

DOAR PARAȘUTIȘTII ȘTIU DE CE PĂSĂRILE CÂNTĂ

DOAR PARAȘUTIȘTII ȘTIU DE CE PĂSĂRILE CÂNTĂ

Vertical words (Yellow):

- DOICII
- FOTO (senior)
- 100 mp
- AUTOBUZ TURISTIC
- CARNETUL
- CURTEI
- ARE DOUA PICIOARE
- IN CROS!
- BOLTA
- CU STELE
- FRICĂ
- CEI CARE ISCALESC UN ACT

Horizontal words (Cyan):

- IN DOTĂ!
- FIR URZIT
- ALIFIE
- SCRIERI LITERARE
- FRUCT
- DÂNSA
- RIDICHE
- CRUSTACEI
- BARA LUI GRECUI
- DOARME!
- PAR IN VIE
- ARTIST
- BLANA BUNA DE CAPTUȘIT
- A LUCRA LA PLUG
- SPRINTENI
- FĂNTÂNĂ
- DEVIZA SA
- NU- AȘA
- LOVIT DE CREMENE
- CÂNTEC DE SLAVA
- TIMP ESTIVAL
- PRODUS LACTAT
- NOROI
- RAPID
- LULELE
- BRĂZDAT
- IUTE... IN TAIN!
- ROADE CU DINTII
- LIMPEDE LA MINTE
- PAPUC DE PLAJĂ
- CU CAPU-N NORI
- MĂSURA LUI CUZA
- CURA-JOASĂ
- OBIECT DE PRET
- INEL DIN BAZARI
- RATIE
- ACUZE!
- ION FAUR
- CURS... SPANIOL
- SE REPETA IN CÂNTEC
- FOTO (junior)
- EST (pr.)
- BĂNUȚI DE METAL

Diagonal words (Red):

- FĂNTÂNĂ
- DEVIZA SA
- NU- AȘA
- LOVIT DE CREMENE
- CÂNTEC DE SLAVA
- TIMP ESTIVAL
- PRODUS LACTAT
- NOROI
- RAPID
- LULELE
- BRĂZDAT
- IUTE... IN TAIN!
- ROADE CU DINTII
- LIMPEDE LA MINTE
- PAPUC DE PLAJĂ
- CU CAPU-N NORI
- MĂSURA LUI CUZA
- CURA-JOASĂ
- OBIECT DE PRET
- INEL DIN BAZARI
- RATIE
- ACUZE!
- ION FAUR
- CURS... SPANIOL
- SE REPETA IN CÂNTEC
- FOTO (junior)
- EST (pr.)
- BĂNUȚI DE METAL

Other words (Orange, Green, Pink, Blue):

- RACII
- A O DA IN BARA
- ALEAN
- PRECUM
- MAICII
- ATICI!
- BOLD
- SUBITI
- COMUNA NATALA
- DAU... CU UNDIȚA
- OMUL-PASARE
- IN METZ!
- A LOCUI
- SCRIERE!
- ACUM, CA LA IAȘI
- SECURE!
- TOC DE OCHELARI
- DARE
- USTUROI
- ODIHNA NOCTURNA
- POFTIMI
- CEA MAI BUNA APĂRARE
- LIMBAJ CORVIN
- PANZA LA CINEMA
- FĂCUTE PAPA RA
- CUTA FACIALĂ
- UNTI
- BUHAI
- FORȚA SA
- MAI MARE INTRE OI
- ECHIPA ENGLEZĂ
- ASTFEL
- IN URMĂ!
- FOARTE TARI
- SCOS LA LIMAN
- APRILIE POPULAR
- TRAGE CU URECHEA
- SCOS IN RELIEF
- CAPRE IN CIPRU!
- MASA DE SEARĂ
- CHIOT LA HORĂ
- PRIBOI
- PRECUM FALSĂ CREDINȚĂ
- FORȚA SA
- CÂNTECUL NAȚIUNII
- DO... DIN VIITOR!
- HORIA MANEA
- DĂ GUST CIORBEI
- SIMBOL... PREȚIOS
- RESCRISI
- TEI... DIN LATIUM!

Author: Mihail NEAȚĂ COCOR